ADEVĂR pentru VIAȚĂ

DIN TAINELE SFINTELOR SCRIPTURI

© 2015 Asociația Biblică Română „Casa Bibliei”, București.
Toate drepturile rezervate.

Autori: Ovidiu Băluță, Beniamin Chircan, Ciprian Ciurea, Andrei Geantă, Adi Iana, Claudiu Mititica, Adrian Neagu, Florin Răduț, Steliana Sandu, George Șchiopu, Emanuel Unteșu

Redactor: Christian Sălcianu
Corector: Lavinia Goran
Tehnoredactor: Dragoș Gârea
Copertă: Dragoș Gârea

Comitet de redacție: Daniel Brînzan, Adrian Neagu, Aurel Neațu, Christian Sălcianu

Consultant: Centrul de Studii Răsăritene (Cernica)

Deși fiecare capitol are propriul său autor, versiunea finală a lucrării reflectă și contribuția comitetului de redacție și a consultanților.

Citările din Biblie sunt preluate din *Biblia, sau Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Teoctist, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, ediția din anul 1988 (reproducere a textului din ediția 1982), publicată de Societatea Biblică Interconfesională din România și tipărită de United Bible Societies în 1994.

Cartea în formate electronice
(PDF, html, epub și mobi)
este disponibilă pe site-ul
www.tainedinscripturi.ro

Tehnoredactare ebook:
Microsolutions
www.microsolutions.ro

ISBN EPUB
978-606-93983-5-7

Cuprins

Introducere – Taine din Scripturi

Capitolul 1 – Sfânta Scriptură din casa ta

Capitolul 2 – Istoria mântuirii neamului omenesc

Capitolul 3 – Omul în fața imperativelor divine

Capitolul 4 – „Cred, Doamne! Ajută necredinței mele!”

Capitolul 5 – „Și mor spre a se naște”

Capitolul 6 – Chipul Celui Nevăzut

Capitolul 7 – Mănânc ca să trăiesc

Capitolul 8 – Lumină în imperiul morții

Capitolul 9 – Ai uitat că se sărbătoare?

Capitolul 10 – A doua duminică a unirii

Capitolul 11 – Când timpul nu va mai avea răbdare…

Taine din Scripturi

O introducere la „Adevăr pentru viață”

Dacă ați visat vreodată la comori, vă împărtășim o taină: știm o comoară foarte aproape!... Uitată în cufărul cel vechi, dacă ar fi scoasă la lumină ar umple ungherele sufletului și viața întreagă. Rămâne de găsit cheia…

Creștini în România, ne socotim fericiți moștenitori ai credinței propovăduite pe meleagurile noastre de sfântul apostol Andrei, cel dintâi chemat de Iisus Hristos. Adevărul nu ne-a fost predicat cu sabia, dar a fost apărat cu viața de sfinți martiri. După schismele din creștinism, am reușit încă de la început, și înaintea altora, conviețuirea frățească a mai multor credințe. Și n-am avut parte de sângeroasele cruciade pe la noi. Iar dacă acum, în Occident, a fi creștin practicant este uneori împotriva curentului cultural, în România încă pășim fericiți pe calea către Hristos.

S-ar zice că stăm bine – ținem credința în suflet și ne închinăm în biserici care prin turlele lor domină orizontul satelor și orașelor. Știm deja tot ce am pomenit pentru o dreaptă credință. Și totuși, ceva parcă lipsește. Nu putem închide ochii la ce e în jurul nostru: tulburări, nefericire, uneori de-a dreptul disperare. Bisericile sunt tot mai goale și lipsite de tineri, mulți credincioși sunt mereu săraci și îndatorați, familiile se destramă într-o lume străină, plină de înșelări și deșertăciuni. Dacă am ști taina comorii… dacă am avea cheia…

Iisus ne-a spus: „Veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face liberi.” Iar în altă parte: „Cuvântul Tău este adevărul.” Aflăm deci taina: luând cheia credinței, deschidem paginile Sfintelor Scripturi și descoperim comoara – Adevărul lui Dumnezeu.

Acesta este aproape de noi, deoarece Iisus a spus că El este „Calea, Adevărul și Viața”. Deci, *Adevărul pentru viață* din cartea de față nu este o învățătură, ci o Persoană – Iisus Hristos. Astfel, cititorul va urmări Adevărul în acțiune: cum S-a închinat El Tatălui, când și de ce a coborât în apele Iordanului pentru botez, ce a avut de spus despre mâncare, sfințire, odihnă, moarte, sfârșitul lumii și viața veacului ce va să vie.

Iată de ce o nouă carte de credință! Pentru că e de-a pururi o fericită osteneală să cauți mai mult în aflarea Celui ce știe toate lucrurile.

Urcând spre izvorul curat al creștinismului, am cercetat lumina descoperită în Biblie la sfinții apostoli și în primele generații de creștini. Am preferat să citățm din belșug din Sfânta Scriptură, căci aici este adevărul lui Dumnezeu. Fiecare capitol al acestei cărți a fost scris de un binevestitor cu studii aprofundate în teologie. Am apelat și la multe cărți care poartă binecuvântări ale mai-marilor neamului nostru. Ici-colo, unde cuvintele din Patristică sau din duhovnici contemporani s-au potrivit prea bine, n-am pregetat să le citățm, arătând că, deși gândim la fel, recunoaștem că lor li s-a dat mai mult har. Conținutul cărții a fost îmbogățit de un comitet redacțional, textul bucurându-se de o lectură suplimentară din partea unor cunoscători experimentați ai Scripturii, inclusiv de consultanții Centrului pentru Studii Răsăritene.

Urmărind descoperirea unei Persoane, o astfel de carte nu ar fi fost completă fără exemplificarea unei vieți de om care s-a întâlnit personal cu Adevărul. În ultimul capitol veți regăsi o dovadă vie că tainele Scripturii sunt adevărate și ne îndeamnă frumos pe calea credinței. Avem marea bucurie de a vă împărtăși experiența cunoașterii lui Dumnezeu, așa cum a avut loc în viața unui cercetător științific al Academiei Române.

Adevăr pentru viață este o carte-document care-și conduce cititorul de la primele izvoare istorice ale creștinismului până la crezurile și practicile religioase ale societății românești de astăzi. Ușor de parcurs, dar pe alocuri lăsându-te pe gânduri, cartea răscolește trecutul uitat al Bisericii și pune totul față în față cu Sfintele Scripturi. De aici adună și oferă un mănunchi de taine incredibile și totuși simple, cuvinte și fapte străvechi, dar foarte actuale.

Fericiți cititorii care se străduiesc să descopere taine din Scripturi!

Editori, Daniel Brînzan și Christian Sălcianu

Capitolul 1

Sfânta Scriptură din casa ta

Biografia Fiului lui Dumnezeu este cartea după care se crește omenirea.
(Mihai Eminescu)

În anii ’60, patriarhul României a refuzat un Rolls-Royce, cadou de la regina Marii Britanii. În schimb, i-a cerut Maiestății Sale ajutorul pentru a tipări o Biblie. La polul opus, în anii ’80, președintele de atunci al României, Nicolae Ceaușescu, topea hârtia a mii de Sfinte Scripturi, prefăcând-o în… hârtie igienică. După Revoluție, Biblia a fost eliberată și ea, cunoscând o mare victorie și fiind răspândită în toată țara. Astăzi, straniu, poate stă cuminte undeva în raft, ascunsă sub un strat fin de praf. Bătălia pentru Scripturi s-a mutat în casa ta!

Constantin Brâncoveanu – un nume pe o Biblie

În duminica din 15 august 1714, pe malul Mării Marmara, turcii săvârșeau o execuție. Ca la răstignirea lui Iisus, condamnații fuseseră purtați din temniță pe străzile aglomerate, strângând o mulțime de spectatori. Acum li se pusese în față viața, cu prețul lepădării legii creștine. Răspunsul celui mai bătrân dintre ei are forță până în ziua de azi: „Iată, toate avuțiile și orice am avut am pierdut! Să nu ne pierdem încai sufletele... Stați tare și bărbătește, dragii mei! Să nu băgați seamă de moarte. Priviți la Hristos…”[1]

Așa și-a sfârșit viața Constantin Brâncoveanu și a încheiat domnia începută cu 25 de ani mai înainte, în 1688. Una dintre primele sale lucrări fusese un act de zidire a neamului prin apariția Bibliei Cantacuzino, numele lui Brâncoveanu fiind însemnat la mare cinste pe prima pagină.[2] Trei sute

de ani mai târziu, patriarhul Teoctist slăvea traducerea de la 1688. Cunoscută și sub numele de *Biblia de la București*, ctitoria era considerată „punctul culminant al tuturor strădaniilor și ostenelilor unui lung șir de ierarhi și clerici luminați și de mari cărturari însuflețiți de nobilele idealuri ale slujirii limbii strămoșești, a Bisericii și culturii naționale, a întregului neam românesc.”[3] Se încheia o epocă și se deschideau noi orizonturi. Merită să trecem în revistă cele mai importante Biblii-monument din țara noastră.

Biblii spre zidirea limbii române

Așa cum a făcut-o în întreaga lume, creștinismul a pătruns și în România prin misionari creștini străini, Cuvântul lui Dumnezeu fiind vestit la început prin viu grai. Ulterior, tradiția orală era completată prin scrieri de mână. Această practică se trăgea de pe vremea apostolilor. Sfântul evanghelist Luca și-a trimis evanghelia preaputernicului Teofil, cu explicația: „Ca să te încredințezi despre temeinicia învățăturii pe care ai primit-o” (Luca 1, 4). Astfel, cuvântul scris adeverea cuvântul vorbit, într-un frumos model de învățătură.

În 1561, diaconul ortodox[4] Coresi a tipărit *Tetraevanghelul* (Cele patru evanghelii), cu dedicația: „Să fie popilor rumânești să înțeleagă să învețe rumânii cine-s creștinii.” A avea Scriptura pe limba poporului era încă un vis pentru Țara Românească, unde slavona era la putere. Coresi, tipograf dâmbovițean de origine, publica la Brașov, unde avea libertatea și îndemnul primarului de a tipări în limba română. La nouă ani de zile de la *Tetraevanghel* a apărut și *Psaltirea*, cu explicația: „Deacă vădzui că mai toate limbile au cuventul lui Dumnezeu în limba lor, numai noi, românii, n-avămu, […] începutu-se-au a se scrie aceste sfente Psaltiri.”

Prima traducere completă a Noului Testament în limba română s-a realizat în Ardeal, în 1648, la Bălgrad (Alba Iulia). A fost tipărită de mitropolitul ortodox Simion Ștefan, pe care istoricul Nicolae Iorga îl recunoaște ca „vlădică de lege calvină”, la porunca și pe cheltuiala unui calvin, Gheorghe Rákóczi, Craiul Ardealului. Despre călugării care i-au

ajutat, tot Iorga scrie că „se vede că nu-i speria prea mult erezia bine răsplătitoare, a Vlădicăi din Bălgrad”[5].

După alte patru decenii, apărea un volum masiv, cu scoarțe de lemn îmbrăcate în piele – Biblia de la București. Ea a fost evaluată de marele critic literar George Călinescu drept o lucrare „fundamentală pentru noi ca și Biblia germană a lui Martin Luther”[6]. Din păcate, într-un secol, aceste cărți s-au împuținat, încât și pentru preoți erau o raritate.

O a doua ediție completă a Bibliei a apărut din nou în Transilvania, sub numele de Biblia de la Blaj (1795). Coordonatorul lucrării era preotul greco-catolic Samuil Micu (Klein). Limba română era în continue prefaceri, de aceea Micu scria în ea că Biblia dintâi „mai pre multe locuri neplăcută urechilor auzitorilor iaste și foarte cu anevoe de înțeles, ba pre altele locuri tocma fără de înțeles iaste, care lucru cu mare pagubă sufletească era neamului și Bisericii Românilor.”

Alți preoți, alte Biblii

Au urmat apoi și alte Scripturi tipărite la îndemnul unor fețe bisericești și nu numai. Între timp apăruseră Societatea Biblică Britanică (SBB) sau Societatea Biblică Americană, cele mai mari edituri biblice la nivel global. Fără a aparține unei confesiuni anume, acestea sponsorizau publicarea Sfintei Scripturi în limba poporului, în orice țară. Ideea era aceea de a avea o Biblie națională, transconfesională, pe care să o poată citi și catolicul, și ortodoxul, și adventistul, și baptistul.

De un astfel de sprijin din partea SBB a beneficiat traducerea Nitzulescu. Aproape patru decenii, acesta a fost profesor la Seminarul Central din București și la Facultatea de Teologie Ortodoxă. Biblia sa din 1911 a cunoscut o largă difuzare printre protestanții din România, în timp ce ortodocșii au considerat-o „stricăcioasă”.

De ajutorul SBB a beneficiat și următoarea versiune foarte populară, cea a lui Dumitru Cornilescu. Hirotonit ierodiacon la Mănăstirea Dobrovăț, acesta avea relații bune cu patriarhul Miron Cristea și cu prințesa Ralu Callimachi și a publicat Biblia în 1921. Deși neacceptată în Biserica

Ortodoxă, versiunea lui a fost evaluată în revistele bisericești. O nouă ediție, făcută după standardele SBB în 1924, a fost foarte apreciată de public. Secretarul SBB pentru Europa de Sud-Est cita într-o scrisoare un extras din jurnalul bucureștean *Dacia*: „Noul Testament al lui Cornilescu este cu mult superior oricărei traduceri anterioare în limba română. Posedă o suplețe și fluență care le lipsește cu desăvârșire celorlalte.”[7]

Desigur, la momentul publicării ei, fiecare versiune a Bibliei era un monument în sine. Date fiind însă prefacerile rapide ale limbii din societate și închistarea Scripturii în limbajul bisericesc, textul era adesea dificil.

O comparație a textului din Romani 3, 22-26 între Nitzulescu și Cornilescu va da câștig de cauză ultimului:

> ***Nitzulescu: „… nu este deosibire, Pentru că toți păcătuiră și au lipsă de mărirea lui Dumnezeu, Îndreptățiți fiind ei prin dăruire cu al lui dar prin răscumpărarea care este în Christos Iisus; Pe care Dumnezeu ’l a pus la privire ispăsitor prin credința în al său sînge, spre arătare a dreptății lui, pentru trecerea prin îngăduirea lui Dumnezeu a păcatelor săvîrșite mai ’nainte, Spre arătarea dreptății lui în timpul de acum, pentru ca să fie el drept și îndreptățînd pe cel din credință în Iisus.”***

> ***Cornilescu: „… nu este nicio deosebire. Căci toţi au păcătuit şi sunt lipsiţi de slava lui Dumnezeu. Şi sunt socotiţi neprihăniţi, fără plată, prin harul Său, prin răscumpărarea care este în Hristos Isus. Pe El, Dumnezeu L-a rânduit mai dinainte să fie, prin credinţa în sângele Lui, o jertfă de ispăşire, ca să-Şi arate neprihănirea Lui; căci trecuse cu vederea păcatele dinainte, în vremea îndelungii răbdări a lui Dumnezeu; pentru ca, în vremea de acum, să-***

Şi arate neprihănirea Lui în aşa fel încât să fie neprihănit, şi totuşi să socotească neprihănit pe cel ce crede în Isus.”

După Nitzulescu și Cornilescu, un alt preot ortodox, Gala Galaction, a făcut eforturi încă din 1918 pentru o nouă traducere, diferită chiar și de versiunea Sfântului Sinod din 1914. Sponsorizat la început de un bancher evreu, Galaction a izbutit să-și vadă Noul Testament publicat în 1927 și, ajutat de preotul și traducătorul Vasile Radu, a publicat Biblia în 1938. Altă versiune sinodală, din 1936, cuprindea Vechiul Testament în traducerea patriarhului Nicodim și Noul Testament în traducerea lui Galaction și Vasile Radu.

Între toți acești traducători de Biblie din România au fost tensiuni, concurențe.[8] Fiecare dintre ei a căutat să traducă mai bine textul biblic, folosind diferite versiuni românești și străine. În fața străduinței tălmacilor, cititorul de azi nu ar trebui să aleagă o singură traducere și să le respingă pe celelalte, ci să ia tot ce e mai frumos din fiecare. Pentru comparație, în limba engleză există peste 100 de versiuni contemporane.[9]

Decenii întregi de comunism, societățile biblice internaționale au susținut deopotrivă versiunea lui Cornilescu, însușită de majoritatea protestanților din România, dar și versiunea sinodală. United Bible Societies a publicat în 1968 și în 1975 câte 100 000 de exemplare din versiunea sinodală. În schimb, în 1987, tipografia Institutului Biblic și de Misiune al BOR publica versiunea lui Cornilescu.[10]

În ultimii ani au apărut noi versiuni. În patrimoniul BOR s-a adăugat versiunea lui Bartolomeu Anania, iar Biserica Catolică a lansat în 2013 prima traducere proprie[11] a întregii Biblii în limba română. Există și o versiune interconfesională a Noului Testament publicată de Societatea Biblică Interconfesională din România.

Care Biblie e cea „adevărată”?

Pe piață există multe cărți care vor să fie un fel de „Biblie”. Pe vremea comunismului era la mare promovare *Biblia hazlie*, iar azi apar lucrări cu pretenția de atotcuprindere: *Biblia vânzărilor*, *Biblia vitaminelor*, chiar… *Biblia satanică*.

Dacă rămânem însă la Sfânta Scriptură, atunci trebuie spus că sunt *foarte multe traduceri și ediții ale Cărții, dar este o singură Biblie*. Scrisă de profeți și de apostoli, ea a fost o carte evreiască, finalizată înainte de a se fi împărțit creștinismul în ortodocși, catolici, protestanți. Ca atare, mesajul ei a ajuns la toate popoarele prin traduceri. Marile biserici ale lumii au propria Biblie, adică o versiune realizată de un traducător sau de un comitet de traducere care împărtășește viziunea și teologia bisericii respective.

În România, au traduceri proprii doar ortodocșii, catolicii și martorii lui Iehova. La nivel internațional, cele mai populare Biblii sunt cele neutre confesional (în ediții publicate de societăți biblice) sau în traduceri ecumenice.

Cititorul care compară diferite versiuni ar găsi, desigur, diferențe. Într-o versiune scrie „Iisus” și în alta „Isus” ori „Christos” și „Hristos” și destule altele: zi de odihnă/sabat, îndreptare/neprihănire, datină/predanie. Însă lucrurile acestea nu afectează mesajul central. Adevărul mântuitor al Scripturii poate fi găsit și arătat din orice versiune, din orice vreme și din orice loc – altfel creștinismul nostru nu ar mai fi unul apostolic.

Predicile lui Iisus, Cele Zece Porunci, învățăturile principale sunt în esență aceleași, în orice versiune. Uneori diferă titlurile cărților biblice sau numerotarea lor: Agheu/Hagai, Avacum/Habacuc, 2 Împărați/4 Regi ori a versetelor lor.[12] Unele versiuni sunt complete, cu 66 de cărți, altele sunt doar Noul Testament, eventual și cu Psalmii, iar cele catolice și ortodoxe au în plus cărțile necanonice.[13]

Azi, majoritatea traducerilor pot fi găsite gratuit online sau în aplicații pentru dispozitive electronice și mobile. Cu doar câteva decenii în urmă, prețul era cu totul altul.

„Vreau Biblia, nu un Rolls-Royce”

Pentru un popor sugrumat de ateism, nevoia de Biblii nu putea fi satisfăcută nici de biserica majoritară, nici de cele minoritare. Era nevoie de un ajutor extern din partea marilor societăți biblice. Se făceau eforturi susținute pentru a hrăni spiritualitatea din România, iar un exemplu excepțional în acest sens a fost dat de patriarhul Justinian Marina. În anul 1966 a vizitat Anglia, fiind primit la Londra ca un șef de stat. Când regina Elisabeta a Marii Britanii i-a dăruit un automobil Rolls-Royce, patriarhul i-a mulțumit pentru gest, cerând în schimb altceva – hârtie pe care comuniștii nu i-o dădeau: „Maiestate, vă mulțumesc. Sunteți foarte generoasă, dar sunt informat că sunteți președinta Societății Biblice Britanice. Patriarhii români de dinaintea mea au editat fiecare câte o Biblie, care le poartă numele. Eu am mai mult de 10 ani și nu am izbutit să am o Biblie. Vă rog, în locul mașinii, dați-mi hârtie și materiale de legătorie ca să pot tipări și eu Biblia.”[14] Tirajul finanțat de englezi a fost de 100 000 de Biblii, ajunse pe rafturile librăriilor de stat în plină epocă ceaușistă (1968), într-un gest politic pe care comuniștii au fost nevoiți să-l accepte.

La polul opus, în anii ’80, ziare americane prestigioase publicau știrea că în România s-au găsit frânturi de versete biblice pe role de hârtie igienică.[15] La Brăila și Bistrița, Nicolae Ceaușescu dăduse o comandă de reciclare pentru mii de Biblii venite din SUA, sub pretextul că „nu mai e nevoie de Biblii, iar libertatea religiei este mai mare în România decât în aproape orice țară”. Despre același dictator se spune că, știind valoarea cărții sacre a creștinismului, a garantat[16] un împrumut extern de 10 miliarde de dolari de la FMI și Banca Mondială doar cu celebrul manuscris *Codex Aureus*[17]. Amarnic fel de a vinde Cuvântul lui Dumnezeu…

Biblia pe care a avut-o Iisus

Și Iisus a avut o Biblie, pentru al cărei adevăr Și-a dat viața. Pe vremea Lui, Biblia evreilor era ceea ce azi avem în cuprinsul Scripturii sub titlul de

Vechiul Testament. Iar viața, jertfa și cuvintele Sale au constituit tema și baza restului Scripturii, adică *Noul Testament*.

În viața Domnului Hristos, Scriptura a avut un rol foarte important. În primul rând, marile fapte ale vieții Sale au fost prevăzute în paginile Bibliei[18], după cum a spus-o chiar El, că Scripturile, „acelea sunt care mărturisesc despre Mine" (Ioan 5, 39). Nu o dată evangheliștii au afirmat: „S-a întâmplat așa ca să se împlinească Scriptura..."[19]

Iisus știa prea bine Vechiul Testament încă de la 12 ani (Luca 2, 46. 47), deși nu fusese niciodată la școlile rabinice. „Și iudeii se mirau, zicând: „Cum știe Acesta carte fără să fi învățat?" (Ioan 7, 15). Chiar în pustia ispitirii, când l-a înfruntat pe Satana, Mântuitorul a citat corect și complet Scriptura (Matei 4; Luca 4).

În multe predici, Iisus Hristos le-a explicat oamenilor Scripturile. Cele mai dure afirmații ale lui Iisus față de atacurile asupra Scripturii au vizat două direcții. El a mustrat puternic *necredința oamenilor în Scriptură*, fie ei ucenici („o, nepricepuților și zăbavnici cu inima ca să credeți toate câte au spus prorocii" – Luca 24, 25) sau saduchei, care nu credeau în înviere („vă rătăciți neștiind Scripturile"– Matei 22, 29). Iar pe de altă parte, celor ce citeau Scripturile, dar le *interpretau greșit*, le readucea aminte de Cuvântul scris, după cum i-a întrebat pe preoți în templu: „Nu este, oare, scris?..." (Marcu 11, 17) sau pe farisei: „Oare n-ați citit că..." (Luca 6, 3). Fariseilor le-a zis de-a dreptul, înfierându-le fățărnicia: „Astfel desființați cuvântul lui Dumnezeu cu datina voastră pe care singuri ați dat-o" (Marcu 7, 12; vezi și vers. 8).

Fiul lui Dumnezeu a susținut cu fermitate adevărul că „Scriptura nu poate fi desființată" (Ioan 10:35), iar semnătura a fost: „Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece" (Matei 24, 35). Iisus a cunoscut Biblia, spre deosebire de unii urmași ai Lui de azi, care abia o deschid.

Cum a ajuns Biblia până la noi

Pe parcursul a 1 500 de ani, autorii au scris pe trei continente: Asia (Orientul Mijlociu), Europa (Grecia, Italia), Africa (Egipt). Textul a fost scris în trei limbi (ebraică, aramaică, greacă). Autorii proveneau din medii foarte

diverse: profetul Ieremia, împăratul David, comandantul Iosua, țăranul Amos, filosoful Solomon, pescarul Petru, vameșul Matei, doctorul Luca, teologul Pavel etc. Atât de diverși, și totuși în unitate, căci nu ei sunt efectiv autorii Scripturii, ci doar scribii lui Dumnezeu.

Cărțile pe care aceștia le-au semnat, deși azi le poartă numele (de exemplu „Plângerile lui Ieremia" sau „Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul") nu au fost scrise „prin voia omului", ci „oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu [care] au grăit, purtați fiind de Duhul Sfânt" (2 Petru 1, 21). De mii de ori autorii au recunoscut că nu sunt originali, spunând: „A fost Cuvântul Domnului către mine" sau „Așa zice Domnul".

Adevăratul Autor al Bibliei este Sfântul Dumnezeu, de aceea o știm sub numele de „Sfintele Scripturi" (Romani 1, 2). Apostolul Pavel recomanda „Scriptura insuflată de Dumnezeu" (2 Timotei 3, 16), și se bucura că epistolele lui nu au fost primite „ca pe un cuvânt al oamenilor, ci așa precum este într-adevăr, ca pe un cuvânt al lui Dumnezeu" (1 Tesaloniceni 2, 13). Apostolul Petru punea semnul egal între scrierile Vechiului Testament și scrierile apostolului Pavel (2 Petru 3, 16).

Autorii au scris în timpuri, locuri și împrejurări foarte variate: fugari în pustie (David, Moise), în palate (Solomon, Daniel), închiși în temnițe (Pavel, Ioan), în libertate (Luca, Matei).

Dar despre ce *este* Biblia? În paginile Scripturii găsim cea mai frumoasă viață – viața lui Iisus. Această perlă este montată într-o bijuterie alături de întrebări, răspunsuri, sfaturi, versuri, proză, istorii, legi, scrisori. În trei cuvinte, Scriptura este *hrană* minții, *leac* trupului, *mângâiere* sufletului.

Deschizând paginile ei, ne lăsăm cuceriți de adevăruri precum „dragostea nu va pieri niciodată". Copiii vor găsi povești cu împărați, prințese, uriași, animale, minuni. Oamenii mari își vor încerca puterile cu profeții codificate sau cu alte „lucruri grele de înțeles" (2 Petru 3, 16).

Trei mari puncte de reper

1. Manuscrise demne de încredere[20]

Noul Testament a circulat în formă de suluri de piele, din care azi sunt păstrate fragmente. În prezent avem circa 24 000 de părți, copiate manual. Prin comparație, *Iliada* (Homer) se regăsește doar în 643 de exemplare, iar operele lui Platon sau Herodot au supraviețuit în mai puțin de 20 de copii. Deși nu există niciun original al Bibliei, putem avea încredere în metoda de copiere a manuscriselor, datorită unor tehnici speciale de copiere, din care unele se respectă până astăzi. De asemenea, materialele folosite aveau o „garanție" până la aproape 1 000 de ani. Mai important, timpul scurs între perioada când s-a scris Noul Testament și cele mai timpurii copii de mână este de circa 100-125 de ani. În ce privește operele lui Platon, Tacitus, Herodot, Platon, Aristotel și alți filosofi greci, perioada este între 1 000 și 1 600 de ani sau mai mult.

Dacă prin anii 300 s-ar fi pierdut sau distrus
Noul Testament, din totalul de 7 958 de versete
s-ar fi putut recupera 7 950, care fuseseră
citate în scrierile Sfinților Părinți.

Doar 0,5% din Noul Testament ridică unele întrebări, spre deosebire de *Iliada*, unde 5% din cuvinte sunt îndoielnice. Așadar, în ce privește învățăturile principale, nici măcar una singură nu este pusă sub semnul întrebării.

Același lucru e valabil și în dreptul Vechiului Testament. Sir Frederic Kenyon, unul dintre cei mai mari experți și președinte al Școlii Britanice de Arheologie, raporta despre exemplarele copiate ale cărții proorocului Isaia că după 1 000 de ani în care s-au efectuat nenumărate copii, un singur cuvânt de trei litere ridica unele întrebări cu privire la copiere. Un singur cuvânt (dintre alte 166 de cuvinte clare), un singur capitol, alături de alte 65 de capitole fără probleme. Devine evident faptul că un singur astfel de cuvânt nu putea modifica în mod semnificativ sensul general al mesajului întregii cărți!

2. Onestitatea Bibliei

Merită remarcată Biblia și pentru o trăsătură excepțională a ei – respectul față de adevăr. Scriptura nu trece cu vederea păcatele oamenilor importanți din poporul ales al lui Dumnezeu (oricât de neplăcut ne-ar fi la citit).

Avraam este numit părintele credincioșilor, dar când Avraam minte, Biblia nu ascunde sub preș acest lucru. După ce spune că David a comis adulter și crimă, Biblia arată că „fapta aceasta, pe care a făcut-o David, a fost rea înaintea Domnului" (2 Regi 11, 27). Cazuri asemănătoare sunt Ilie (care dă dovadă de lașitate), Ioan Botezătorul (a cărui credință se clatină la un moment dat) sau ucenicii Domnului Iisus (care se leapădă de Mântuitorul). Dacă în istoriile egiptene nu se găsesc rapoarte ale înfrângerilor suferite de faraoni în bătălii, Scriptura arată clar eșecurile eroilor ei, cu scopul de a învăța din greșelile lor.

3. Împlinirea Scripturii

De-a lungul timpului, mulți oameni au fost de părere că Biblia nu este decât o colecție de legende bune de știut, dar incredibile. Însă în secolul trecut, instrumentele arheologilor au scos la iveală dovezi care confirmă adevărul istoric al Bibliei (existența cetăților Sodoma și Gomora, existența poporului hititilor, distrugerea Ierihonului etc.).[21]

Însă ceea ce uimește și mai mult cititorul este faptul că unele fragmente au un caracter profetic, adică prevăd locuri, evenimente și chiar numele unor oameni din viitorul îndepărtat. Dacă am lua numai cartea profocului Isaia, el vorbește despre cucerirea lui Iuda de către Babilon (Isaia 39, 6), despre căderea Babilonului sub mezi (13, 17.19), despre numele conducătorului medo-persanilor, Cirus (45, 1) și porunca acestuia în favoarea evreilor și a templului (44, 28). Evenimentele s-au petrecut întocmai.

În ceea ce privește viitorul omenirii, profeția din Daniel 2 este cât se poate de clară când o comparăm cu derularea imperiilor lumii și starea actuală a Uniunii Europene. Tot în cartea lui Daniel apar și alte profeții prin care așteptătorii adevărați au știut când să proclame împlinirea vremii în ceea ce privește nașterea și arătarea lui Iisus (Daniel 9, 25-27). De fapt,

Iisus Însuși, când a început să predice, a spus: „S-a împlinit vremea și s-a apropiat Împărăția lui Dumnezeu” (Marcu 1, 15).[22]

Pentru și împotriva Bibliei

Minți sclipitoare, care au influențat covârșitor mersul lumii noastre, au apreciat Biblia: Nicolaus Copernic, Galileo Galilei, Johannes Kepler, Isaac Newton, Robert Boyle, Blaise Pascal, Louis Pasteur. Tiparul inventat de Gutenberg a avut ca primă comandă Biblia, astfel că până în zilele noastre este cea mai răspândită și cea mai tradusă carte de pe glob, însumând peste 6 miliarde de exemplare, în peste 2 000 de limbi și dialecte.[23]

Această popularitate a Bibliei și pretenția că este Cuvântul lui Dumnezeu nu puteau să nu nască opoziție. Biblia a fost nu doar cea mai iubită, ci și cea mai urâtă și disprețuită carte, iar istoria reține momente nefaste când s-a încercat distrugerea definitivă a ei sau doar a unor părți din ea.[24] Nu doar păgânii au ars Biblia, ci și creștinii. În special biserica majoritară, în anumite țări europene, s-a opus față de libera circulație a Scripturii, distrugând prin foc atât cărțile, cât și pe unii dintre cei ce le-au publicat sau pe cei ce le aveau și le distribuiau.[25] Mai târziu, în timp ce Revoluția Franceză promova drepturile omului, Bibliile au fost arse în piețele publice.

Secole de-a rândul, Biblia a fost disprețuită. Distrusă de păgâni și creștini, interzisă de comuniști, batjocorită de atei, ea a rămas în picioare, iar astăzi sunt mai multe Biblii în lume decât oricând. În România, a avea o Biblie sau citirea ei nu ne sunt oprite, dar războiul cu Biblia continuă mai actual ca oricând, la un nivel mult mai complex, perfid și subtil.

Biblia schimbă vieți

Biblia a produs uriașe schimbări în lume. A transformat indivizi, familii, civilizații și națiuni oriunde a fost prețuită. Influența Scripturilor nu a fost întotdeauna directă, dar efectele s-au văzut întotdeauna pe termen lung. Ca exemple putem aminti limitarea și în final abolirea sclaviei, un statut al

femeii tot mai aproape de cel al bărbatului, influența asupra codurilor de legi europene și americane și dezvoltarea meșteșugurilor și a științei. Cele mai mari opere de artă din lumea veche și nouă, indiferent că vorbim de literatură, muzică, pictură ori sculptură, sunt inspirate din scene biblice.

Dar cea mai importantă schimbare pe care Biblia o poate face este schimbarea vieții cititorilor ei. Cel care citește Scriptura vede altfel lucrurile: viața capătă sens, viciile sunt biruite mai ușor, descurajarea lasă loc încrederii, boala face pasul înapoi, moartea nu mai este privită cu disperare. Biblia ne va face mai amabili și mai curați, dar și mai inteligenți, pentru că atunci când o citim, vorbim de fapt cu Dumnezeu. De aceea, Galaction avertiza: „Dacă îngerii Domnului ar voi să facă printre noi un control de sărbători și să cerceteze – pentru informarea noastră – câți români știutori de carte vor citi câteva pagini din Sfânta Evanghelie, rezultatul ar înveseli adâncurile Iadului și pe toți cei ce sălășluiesc în ele!”[26]

Așadar, asigură-te că ai în casă o Biblie. Chiar dacă e la loc de cinste sau prăfuită pe un raft, ia-o mai aproape, la îndemână. Cel mai mare respect față de ea este citirea și aplicarea ei. Biblia are un blestem pentru cei ce scot cuvinte din ea sau adaugă (Apocalipsa 22, 18), dar și o binecuvântare, o fericire pentru cel ce o citește (Apocalipsa 1, 3).

Pe când Iisus ne tâlcuia Scripturile

Pe drumul de la Ierusalim spre Emaus, în seara zilei învierii, Iisus S-a arătat unor ucenici. Descurajați, dezamăgiți, căci nu credeau în învierea Domnului, ei au intrat în vorbă cu Străinul. Iar Acesta nu i-a orbit cu lumina învierii, nici nu i-a mustrat dându-le canoane. Ci le-a tălmăcit Scriptura. „«O, nepricepuților și zăbavnici cu inima ca să credeți toate câte au spus prorocii! Nu trebuia oare ca Hristos să pătimească acestea și să intre în slava Sa?» Și începând de la Moise și de la toți prorocii, le-a tâlcuit lor, din toate Scripturile cele despre El.” A fost, probabil, cel mai eficient studiu biblic pe care l-au avut în viața lor.

De-abia după ce au înțeles Scriptura, li s-a descoperit Iisus. Și se mirau ei: „Oare, nu ardea în noi inima noastră, când ne vorbea pe cale și când ne

tâlcuia Scripturile?” (Luca 24, 25-27.32; Luca 24, 45).

Pentru noi, Biblia nu este literă moartă, este o carte vie, unde-L găsim pe personajul ei principal: Iisus Hristos. Pentru că El este Cuvântul, Cuvântul lui Dumnezeu. După cum apa este cu atât mai curată, cu cât este mai aproape de izvor, la fel Scriptura este mai hrănitoare și frumoasă când o cunoaștem direct de la Dumnezeu, și mai puțin prin zicerile sau scrierile oamenilor, indiferent cine au fost ei sau în ce epocă au trăit.

Pe patul de moarte, marele scriitor englez Sir Walter Scott a spus: „Aduceți-mi cartea.” Cineva, aflat la căpătâi, l-a întrebat șoptit: „Care carte?” Iar Scott a răspuns ferm: „Există o singură carte care se poate numi *Cartea*: Biblia!”

Capitolul 2

Istoria mântuirii neamului omenesc

Și s-a făcut război în cer: Mihail și îngerii lui au pornit război cu balaurul. Și se războiau și balaurul, și îngerii lui. Și n-a izbutit el, nici nu s-a mai găsit pentru ei loc în cer […] aruncat a fost pe pământ și îngerii lui au fost aruncați cu el. (Apocalipsa 12, 7-9)

Cine suntem? De unde venim? Încotro ne îndreptăm? **Sunt *întrebări existențiale* în fața cărora ar trebui să nu ridicăm din umeri. Deși răspunsul rămâne o mare taină pentru atât de mulți oameni, din fericire, Biblia aduce o lumină clară și pătrunzătoare cu privire la soarta omului pe acest pământ. Este adevărul pentru viață!**

Un plan gândit de sus

Sub deviza „Întotdeauna și tuturor, gata pentru ajutor!”, în anul 1906 a luat ființă *Societatea de Salvare din București,* la inițiativa particulară a doctorului Nicolae Minovici.[27] Era primul serviciu public de ambulanță din România și din zona Balcanilor. Echipajul, format din două trăsuri, un vizitiu și sergenți de oraș, era instruit de Minovici care, inspirat din Biblie, a înființat Școala Samariteană. Era și timpul: după ce avuseseră prima morgă din lume, românii aveau Salvarea, un serviciu care a devenit apreciat la nivel european.

Am putea spune că sub aceeași deviză, cu mult timp înainte, Dumnezeu a făcut un plan pentru *salvarea* fiecărui copil al Său. Pierduți în întunericul păcatului, oamenii aveau nevoie de „mântuire”, sau „răscumpărare”, astfel

încât să revină în Raiul de odinioară. Iată preafrumoasa istorie a omenirii – *istoria mântuirii* – descoperită pe paginile Sfintelor Scripturi.

Evenimentele acestei istorii a mântuirii nu sunt de milioane de ani, nici nu se măsoară în ere geologice, ci se derulează pe câteva milenii[28], după cronologiile evreiești și bizantine[29]. Astăzi numărăm trecerea a peste 2 000 de ani după Iisus Hristos, Cel care ne-a împărțit istoria în două. Dacă aceeași perioadă ar fi privită de la înălțimea cerului, ar putea fi redusă la aproape o săptămână, pentru că „o singură zi, înaintea Domnului, este ca o mie de ani, și o mie de ani, ca o zi" (2 Petru 3, 8). Să ne îndreptăm spre Biblie pentru a afla soarta omului și a pământului, punctând cele mai importante evenimente ale istoriei sacre din primele ei zile până astăzi.

Lumi îngerești, înainte de facerea omului

Cândva, „pământul era netocmit și gol" și „întuneric era deasupra adâncului". Atunci s-au auzit primele cuvinte pe pământ, căci Dumnezeu a vorbit. Și a zis tare: „Să fie lumină!" (Facerea 1, 2.3).

Așa începe istoria noastră și aflăm despre prefacerea pământului dintr-un pustiu într-o grădină a Domnului. În șase zile, fiecare cu câte o seară și o dimineață, toate lucrurile au apărut din nimic la cuvântul Creatorului. La sfârșit, mâna divină l-a frământat din lut pe primul om, făcut după chipul Său. Omul a deschis ochii și a început să descopere lumea din jur, pregătită de Dumnezeu pentru o viață ca-n povești, în care totul era armonie și fericire. Întregul pământ era nou-nouț, iar lui Adam și Evei li s-a spus: „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți; și stăpâniți peste […] tot pământul" (Facerea 1, 28). Omul devenea stăpânul lumii supus fiind, la rândul lui, Creatorului.

Aceeași Carte ne spune însă că zidirea lumii a fost urmărită de spectatori încântați, „atunci când stelele dimineții cântau laolaltă și toți îngerii lui Dumnezeu" Îl sărbătoreau pe Făcător (Iov 38, 7). Așadar, în întreg universul erau Sfânta Treime[30] și îngerii făcuți mai înainte de pământeni. Față de acești îngeri, omul era doar cu puțin mai prejos, după cum spune Psaltirea:

„Micșoratu-l-ai pe dânsul cu puțin față de îngeri, cu mărire și cu cinste l-ai încununat pe el” (Psalmii 8, 5).

Această frumoasă armonie s-a frânt atunci când un înger s-a făcut mai mic decât omul, prefăcându-se în șarpe, pentru a strica în om chipul lui Dumnezeu, pentru a-i umple viața cu suferință și robie.

„Șarpele cel vechi”

Pentru unii oameni, „răul” este doar o noțiune abstractă. Pentru alții, tot răul e pus în cârca unui împielițat, cu copite și coarne. Este foarte important să înțelegem că pentru scriitorii Bibliei, răul este cât se poate de real. Cel Rău nu este un personaj de ficțiune, reprezentat în fel și chip, ci un înger rău, foarte puternic și șiret. El a stat în spatele căderii omului în păcat, când liniștea Raiului a fost tulburată de vocea-i străină (vezi Facerea 3).

Cu grai omenesc, dar dintr-o gură de șarpe, acest înger a amăgit-o pe Eva să mănânce fructul oprit de porunca Domnului. Până la urmă, și Adam i-a crezut balivernele. Așa începe istoria păcatului, care se lasă deslușită din paginile sfinte: mai înainte ca primii oameni să aibă copii, s-au trezit izgoniți din Rai într-o lume în care aveau să fie înconjurați de spini și pălămidă. De atunci, timp de mii de ani, necazurile și durerea s-au înmulțit nespus. Și vraja șarpelui blestemat ne urmărește și azi, până la moarte.

Cine este acest „șarpe vechi”, care a vorbit în mijlocul Raiului prin gura reptilei necuvântătoare? Dacă deschidem ultima carte a Bibliei, Apocalipsa, vom găsi un personaj sinistru, înfățișat ca un balaur (*drakon* în limba greacă). Acesta are acoliții săi, alți îngeri, cu care a pornit un război în cer: „Mihail și îngerii lui au pornit război cu balaurul. Și se războiau și balaurul, și îngerii lui. Și n-a izbutit el, nici nu s-a mai găsit pentru ei loc în cer. Și a fost aruncat balaurul cel mare, șarpele de demult, *care se cheamă Diavol și Satana*, cel ce înșală pe toată lumea, aruncat a fost pe pământ și îngerii lui au fost aruncați cu el” (Apocalipsa 12, 7-9).

Acolo, în mijlocul Raiului, femeia a devenit victimă într-un conflict început „de demult”, într-o altă parte a universului, între Dumnezeu și Diavol.

Abia acum, știind aceste lucruri, pricepem tragedia omului. Răul pe pământ a venit deci printr-un înger rău, alungat din cer. Dar acolo, în cer, cum a apărut? Căci știm că toate din cer și de pe pământ au fost făcute după voia lui Dumnezeu, „cele văzute și cele nevăzute” s-au făcut „prin El și pentru El” (Coloseni 1, 16). Să urmărim de la începuturi istoria acestui înger.

O mare stea căzătoare

Părinții Bisericești au învățat despre căderea acestui înger, pornind de la cărțile marilor proroci Isaia (14) și Iezechiel (28), unde este descrisă căderea unui împărat din cele mai înalte culmi ale măririi în mizeria întunericului. În ambele cărți se observă că acești regi pământești (din Tir și Babilon) au trăsături care dovedesc în spatele lor un personaj de natură cerească, îngerească. El a fost asemănat cu cea mai strălucitoare stea, așa cum ar vedea-o pământenii, căpătând până azi numele de Luceafăr (Lucifer), „stea strălucitoare, fecior al dimineții”.

Acest personaj era un crai. Avea jilț și altare, îi biruise pe mulți și locuia pe muntele cel sfânt al lui Dumnezeu. Cititorul găsește aici un heruvim cu „pecetea desăvârșirii, deplinătatea înțelepciunii și cununa frumuseții”, atât de încântător, cum numai în preajma lui Dumnezeu puteai găsi.

A ajuns să se creadă Dumnezeu, și de aici i-a venit căderea. Prorocii zugrăvesc mai departe, prin simbolul negustoriei, acțiunea de propovăduire a unor idei păcătoase. Prin poziția fruntașă, pe muntele adunării dumnezeilor, a ajuns acolo că s-a „încuibat în el nelegiuirea”. Părinții Bisericești au subliniat că păcatul luciferic a fost orgoliul[31]: „Din pricina frumuseții tale s-a îngâmfat inima ta și pentru trufia ta ți-ai pierdut înțelepciunea.” Urmarea a fost fără întoarcere: „De aceea te-am aruncat la pământ.”

Sfântul Vasile cel Mare spunea că Lucifer dorea să Îi ia locul lui Hristos, căruia I se închinau toți. „Ridica-mă-voi în ceruri, asemenea cu Cel Preaînalt voi fi”, se lăuda heruvimul. Nu e de mirare că același lucru i l-a spus și lui Adam și Evei: „Veți fi ca Dumnezeu” (Facerea 3, 5). Dar în loc să fie ca

Dumnezeu, el a căzut ca un fulger din cer (Luca 10, 18). A tras după el „a treia parte din stelele cerului și le-a aruncat pe pământ” (Apocalipsa 12, 4). Aici, prin păcatul omului, și-a găsit deplină intrare.

O planetă sub domnia răului

Derulând de acum istoria înainte, și revenind la episodul din Rai, o găsim pe Eva care îl atrage pe soțul ei în cursă. Iar când Adam i-a luat partea soției sale, cedând și el în fața Diavolului, Lucifer a devenit stăpânitorul de drept al lumii noastre. De acum, omul devenea supus pământului, ducându-și traiul cu osteneli și sudoare. Iar predarea totală față de pământ avea să fie făcută prin moarte, când omul urma să se întoarcă în țărâna din care a fost luat (Facerea 3, 17-19).

Stăpânirea lui Satana asupra pământului a fost recunoscută în cer, (Iov 1, 6.7; 2, 2). Sfântul apostol Pavel îl numește „stăpânitorul puterii văzduhului” (Efeseni 2, 2). De față cu Iisus, Satana i-a spus despre împărățiile lumii că „toată stăpânirea aceasta și strălucirea lor mi-au fost date mie” (Luca 4, 6). Iar Iisus a recunoscut că Satana stăpânește pentru o vreme, când l-a numit „stăpânitorul lumii acesteia” (Ioan 12, 31).

Acest personaj real al universului este caracterizat de Scriptură astfel: Diavolul („Acuzatorul”), Dracul („Balaurul”/„Șarpele”), Satana („Împotrivitorul”), înșelător al lumii, tatăl minciunii și ucigător de oameni (Apocalipsa 12, 9 și Ioan 8, 44). Este atât de șiret, încât ne face să credem că nu există – așa cum ar face-o un redutabil agent secret. În felul acesta, amăgirea lui este și mai periculoasă.

Învățături din tragedii

Era o zi călduroasă de septembrie, prin ’86. Un puști de 15 ani, plin de viață, stătea pe marginea bazinului de la ștrandul din Roșiori de Vede. O săritură în cap l-a trimis direct în scaunul cu rotile. S-a închis în sine, era morocănos și se certa adesea cu cei de lângă el. Gândul sinuciderii îi părea a fi singura soluție în situația lui disperată. Dar, după Revoluție, în 1992, ceva s-a întâmplat. L-a descoperit pe Dumnezeu! Iar toate gândurile lui sumbre au dispărut. Speranța și optimismul au pus stăpânire pe viața lui.

Aurel Burcea este și astăzi în scaunul cu rotile. Dar este un alt om. Are o mulțime de prieteni și telefonul îi sună adesea. Se oferă celorlalți și îi ajută, mai ales pe cei care se află într-o situație ca a lui. Din anul 2003, scrie o revistă pentru persoanele cu handicap. Iar din 2010 este membru fondator și vicepreședinte al Asociației „Ridică-te și Umblă", un ONG care ajută persoanele cu dizabilități.

Adesea, spune că dacă ar putea da timpul înapoi și s-ar întoarce în ziua fatidică din toamna lui 1986, ar alege deliberat să treacă prin aceeași experiență traumatizantă. „De ce?" îl întreabă toți.[32] Iar răspunsul lui este invariabil: „Așa L-am cunoscut pe Dumnezeu!" Mai bine în scaunul cu rotile și cu Dumnezeu decât pe propriile picioare, dar fără El.

Puțini oameni ajung să înțeleagă rostul suferinței. Aceasta este una dintre primele lecții pe care Dumnezeu le-a predat omului în vremea când acesta a fost pus în fața realității morții.

Citim în Scriptură ce a făcut Dumnezeu pentru om, după ce Adam și Eva s-au răzvrătit. Creatorul vieții le-a făcut „îmbrăcăminte de piele și i-a îmbrăcat" (Facerea 3, 20). Printre rânduri înțelegem că atunci au fost omorâte niște animale nevinovate. Primii noștri părinți vor fi trăit emoția învești mântării în pielea unui animal mort. Adam și Eva trebuie să fi înțeles lecția despre Mielul care, ucis fiind de om, urma să ridice păcatul lumii.

La rândul lor, primii copii ai omului au adus jertfe, înțelegând același adevăr, și anume că „plata păcatului este moartea" (Romani 6, 23) și că „moartea a trecut la toți oamenii" (5, 12). Singura speranță a omului – *ProtoEvanghelia* – era promisiunea unui urmaș născut din femeie, care va zdrobi capul șarpelui (Facerea 3, 15). Dar până atunci mai trebuiau îndurate multe suferințe.

Viața pe pământ, până la Potop

Timpul s-a scurs repede, iar în câteva generații lumea era „în floare": nepoții lui Adam și-au zidit primul oraș-cetate și apoi au apărut industria și cultura muzicală. S-au inventat uneltele de fier și aramă, semn că pământul nu mai rodea ca la început, ci trebuia muncit tot mai din greu. Tot atunci,

au apărut și primii bărbați cu mai multe neveste, oameni răzvrătiți împotriva Domnului (Facerea 4, 19.21.22).

Pe vremea aceea, oamenii trăiau cam 900 de ani, dar tot în moarte sfârșeau. Ca dovadă că Dumnezeu avea alte planuri, un viitor și o nădejde, unul dintre ei, Enoh[33], a fost luat la cer, fără să vadă moartea. Înainte de a părăsi lumea aceasta, a avertizat despre o „judecată împotriva tuturor", pentru toate faptele nelegiuirii și toate „cuvintele de ocară" rostite împotriva Domnului (Iuda, versetele 14 și 15).

Judecata a venit pe vremea strănepotului său, Noe, când omenirea ajunsese atât de coruptă, încât, spunea Scriptura, „toate cugetele și dorințele inimii lor sunt îndreptate la rău în toate zilele" (Facerea 6, 5). Dumnezeu a avertizat că va trimite un potop de ape și așa a și făcut: „S-a stins toată ființa care se afla pe fața a tot pământul, de la om până la dobitoc și până la târâtoare și până la păsările cerului, toate s-au stins de pe pământ, și a rămas numai Noe și ce era cu el în corabie" (Facerea 6, 23). Această dovadă covârșitoare despre pedeapsa lui Dumnezeu a limitat influența Diavolului, care stăpânea deja toată lumea. Dar și mai multă suferință a venit în lume prin apariția frigului și a schimbărilor geografice (Facerea 8, 22).

Mai departe, Dumnezeu a ales o singură familie credincioasă (Noe și ai lui), din care oamenii să se răspândească iarăși pe fața pământului. Și ei au simțit imediat gheara necruțătoare a păcatului (Facerea 9, 20-25). Dacă mai înainte fuseseră generații de uriași, cum îi numește Biblia, cu vârste de secole și mari fapte de vitejie, acum urmașii lor decădeau tot mai mult. Civilizația a progresat în ceea ce privește înmulțirea populației, a invențiilor și descoperirilor, dar omul se afunda mereu în păcate și mai grele. Răsunător este evenimentul de la Turnul Babel, când omul a vrut să ajungă prin propriile puteri la cer (Facerea 11, 1-9). Dumnezeu le-a încurcat limba, astfel că oamenii au ajuns învrăjbiți. De atunci avem popoare și limbi diferite.

Avraam – părintele tuturor credincioșilor

Era timpul ca în babilonia apărută, Dumnezeu să aleagă o nouă familie, pe cea a lui Avraam. I s-a promis că prin el aveau să fie binecuvântate toate

popoarele pământului (Facerea 12; 15). Din fiul său, Isaac, avea să iasă patriarhul Iacov, din el, cele douăsprezece seminții ale lui Israel, iar dintre urmașii lor avea să vină Mesia. Binecuvântarea dată lui Avraam nu era un neam de evrei sau de arabi, nici de creștini, ci Urmașul promis prima dată Evei. Totuși Iisus avea să se nască dintre evrei, de aceea să urmărim mai departe istoria acestora.

Evreii apar în Biblie începând cu Avraam Evreul (Facerea 14, 13). Iosif, strănepotul lui, a devenit cel mai puternic om din Egipt, dar, după moartea sa, evreii au ajuns robi egiptenilor sute de ani. Mare izbăvitor, Moise a condus ieșirea evreilor din robie. Tot prin El, Dumnezeu le-a dat porunci pentru o dreaptă viețuire și organizare administrativă. Dar mai ales, le-a arătat planul de salvare în amănunt, prin închinarea de la sanctuar. De aici am preluat multe lucruri: Locul Sfânt al templului (împărțirea în naos și altar), un timp sfânt (ziua de odihnă, Paștele), slujbe religioase și alte obiceiuri spirituale. Tot ceea ce avea loc la sanctuarul[34] evreiesc însemna de fapt o ilustrare a planului de mântuire făcut de Dumnezeu. Oamenii nu aduceau jertfe crezând că sângele acelui miel, țap sau vacă le acoperă păcatul. Ci, în simbol și în credință, arătau spre acel Miel despre care s-a spus că „ridică păcatul lumii” (Ioan 1, 29).

Iosua, urmașul lui Moise, a condus poporul în țara făgăduită, dându-le odihnă prin izbăvirea din robie. Așa deveneau un popor model între neamurile lumii. Marea luptă dintre bine și rău a continuat în generațiile următoare, astfel că eroii lui Dumnezeu s-au numit întâi „judecători”, apoi „împărați” și, în final, „proroci”.

Judecători și împărați

Teritoriul cucerit în campanii-fulger de Iosua nu era mai mare decât două-trei județe ale României de astăzi. Pe vremea când evreii încercau să înstăpânească efectiv aceste zone, s-au ridicat niște lideri regionali, numiți judecători. Unul dintre ei avea o neputință fizică (Ehud), altul era fiul unei prostituate (Iefta), puternicul Samson avea slăbiciune la femei. Ca să-și împlinească planul, Dumnezeu se folosea chiar și de lipsurile acestor voievozi și ajuta poporul în timpul vieții lor. Dar Satana îi amăgea din ce în

ce mai mult. Biblia consemnează chiar prezența unui trib homosexual (Judecătorii 19–21). În sfârșit, sfântul proroc Samuel a ales primul împărat.

Primul astfel de conducător a fost Saul, cel mai impunător om din țară. Al doilea a fost ginerele acestuia, David (care dobora leul și ursul cu mâinile goale, învingătorul uriașului Goliat). Iar al treilea a fost cel mai bogat și faimos împărat, considerat până azi cel mai înțelept om. Solomon a zidit templul, dar Diavolul l-a amăgit și pe acesta, care și-a luat 1 000 de soții și țiitoare dintre cele mai frumoase crăiese ale lumii. Pe vremea lui, statul evreu și-a extins granițele și a fost recunoscut ca putere militară și politică în regiune. Biblia spune că, pe atunci, aurul și argintul aveau prețul unor pietre de rând (2 Paralipomena 1, 15).

Această parte a istoriei poporului ales este o temă cunoscută în arta ortodoxă ca *Arborele lui Ieseu*. Prezentând cartea neamului lui Iisus, fiul lui David, fiul lui Ieseu, arborele poate fi văzut pe pereții vestitelor mănăstiri din Bucovina. Din trupul lui Ieseu adormit crește un arbore în frunzele căruia sunt înfășurați regii lui Israel (și proroci), până la pruncul Iisus. El era sămânța femeii, care avea să zdrobească șarpele.

Ca și până atunci, Diavolul și îngerii săi nu au fost spectatori, ci au adus învrăjbire și păcat. Curând, împărăția lui Israel s-a destrămat în două regate, Regatul de Nord și Regatul de Sud. Astfel se repeta împărțeala între urmașii lui Set și cei ai lui Cain. O minoritate dintre evrei se închina la Sanctuarul din Ierusalim, dar majoritatea a decăzut, alegând să slujească zeităților dintre vecini.[35] Chiar dacă unii împărați au făcut reforme, „poporul continua încă să se strice” (2 Paralipomena 27, 2). Era momentul unei noi intervenții divine.

Prorocii – glasul lui Dumnezeu

În acest context, Creatorul a adus în scenă alți luptători sfinți: oamenii lui Dumnezeu, prorocii. Așezați pe lângă preoți și împărați, ei puteau să vorbească în mod direct cu Dumnezeu, prin vise și vedenii. Între aceștia îi amintim pe sfântul Ilie – primul care a înviat un om, sau pe Isaia, evanghelistul Vechiului Testament ori pe Daniel, mâna dreaptă a împăratului în Imperiul Babilonian, și apoi în cel Medo-Persan. Mai mult decât alții,

Daniel a primit schițe ale istoriei din vremea lui, până la sfârșitul timpului, avându-i drept ghizi pe unii dintre cei mai mari îngeri, Mihail și Gavril. El a descoperit că în spatele autorităților imperiale din vremea sa lucrau puterile angelice, forțe bune și rele, fiecare încercând să influențeze alegerea omului.

Cu toate rugămințile și pildele pe care prorocii le puneau înaintea oamenilor, nu au reușit să convingă poporul să asculte de Dumnezeu. Până la urmă, evreii au fost cuceriți, ca pedeapsă pentru călcarea legii divine, devenind pentru decenii întregi robii unor popoare păgâne. După întoarcerea din robie, Dumnezeu le-a mai vorbit o vreme prin unii proroci, după care, timp de 400 de ani, Cerul a tăcut.

Următoarea strigare a fost cea a lui Ioan Botezătorul în Noul Testament, cerându-le oamenilor pregătirea pentru venirea Domnului.

Împlinirea vremii: „S-a isprăvit!"

La împlinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său în lume (Galateni 4, 4). Prin satele și orașele Palestinei, Hristos făcea tot mai multe miracole, învățându-i pe oameni despre cât de bun este Dumnezeu. Pretinzând că lumea îi aparține deja, Satana a venit personal să Îl confrunte pe tânărul Iisus.

> ***După mii de ani, demonii L-au recunoscut. Amintindu-și bătălia din ceruri, unul L-a întrebat direct: „Ce ai cu noi, Iisuse Nazarinene? Ai venit ca să ne pierzi? Te ştim cine eşti." (Marcu 1, 24)***

Omenirea păcătoasă a suportat doar trei ani și jumătate prezența fizică a Creatorului ei. Urma să se întâmple ceva și mai măreț: moartea Fiului lui Dumnezeu. Era momentul în care avea să cadă cortina peste toate calomniile și minciunile Diavolului. Iisus spunea: „Acum este judecata acestei lumi, acum stăpânitorul lumii acesteia va fi aruncat afară" (Ioan 12, 31).

Venit ca fiu al Evei, născut din femeie, Iisus Și-a dat viața pentru neamul omenesc. Când a murit răstignit între cer și pământ, a strigat „S-a isprăvit!” Catapeteasma templului s-a rupt în două, ca un simbol că de atunci exista intrare liberă spre Altar, că El este Mijlocitor între Dumnezeu și om, că toate slujbele și jertfele de la templu s-au împlinit în El. Spunea sfântul apostol Pavel: „Lucru de căpetenie din cele spuse este că avem astfel de Arhiereu care a șezut de-a dreapta tronului slavei în ceruri, Slujitor Altarului și Cortului celui adevărat, pe care l-a înfipt Dumnezeu și nu omul” (Evrei 8, 1.2).

Creștinismul în 2 000 de ani după Iisus

Înainte să stea pe tronul din ceruri, Iisus le-a lăsat ucenicilor Săi un mesaj asemănător cu acela primit de Adam: înmulțiți-vă și umpleți pământul. Doar că, de data aceasta, nașterea lor avea să fie de sus, prin botezul creștin. Astfel, credincioșii s-au răspândit în toată lumea, propovăduind ceea ce văzuseră și trăiseră. Credința creștină avea aceeași valoare, indiferent că era primită direct de la apostoli sau de la urmașii lor care nu îl văzuseră pe Iisus (2 Petru 1, 1; 1 Petru 1, 8).

După cum spunea sfântul Petru, de acum, creștinii erau noul „neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu” (1 Petru 2, 9). Dacă până atunci Dumnezeu căutase să atragă la Sine întreaga lume prin seminția evreilor, de acum avea să o facă prin „seminția aleasă” și „preoția împărătească” a bisericii din toate neamurile. Toți apostolii au căutat să răspândească pe întreg pământul veștile: Petru s-a dus la Roma, Pavel, prin Asia Mică, Toma, în India, iar Andrei a ajuns în Dobrogea noastră.

De-a lungul timpului, creștinismul a repetat oarecum istoria evreilor de la Avraam până la Iisus. Dintr-un mic popor a ajuns nenumărat, dar și din popor liber a ajuns prigonit de marile puteri ale lumii romane. Episcopii s-au ridicat ca mari lideri, având puteri regionale, ca judecătorii lui Israel de odinioară. Când religia lui Hristos a prins gustul puterii lumești, au urmat împărații creștini. Apoi a venit Marea Schismă: dezbinarea între Răsărit și Apus, ca ruperea împărăției iudaice de odinioară, în Regatul de Nord și Sud.

O rămășiță aleasă

Dacă suntem încă pe acest pământ, înseamnă că se continuă marea luptă între Hristos și Diavolul. Dumnezeu caută și azi oameni care să stea de partea Lui. Acum este rândul nostru să dăm un vot pentru credința în Dumnezeu. Când lumea s-a stricat, El l-a ales pe Noe. Când urmașii lui Noe s-au răzvrătit, l-a ales pe Avraam. Când copiii lui Avraam l-au ales ca tată pe Diavolul (Ioan 8, 44), Iisus a ales ucenicii. Întotdeauna, și în istoria creștinismului, Dumnezeu a ales iar și iar: „Și în vremea de acum este o rămășiță aleasă prin har" (Romani 11, 5).

Nici Balaurul nu stă neputincios și nu are pace. Apocalipsa spune: „… bucurați-vă ceruri și cei ce locuiți în ele. Vai vouă, pământule și mare, fiindcă diavolul a coborât la voi având mânie mare, căci știe că timpul lui e scurt" (Apocalipsa 12, 12). În lumea pe care o conduce, Diavolul vede o rămășiță care-l înfurie, oameni care rămân credincioși lui Dumnezeu. De aceea, balaurul „a pornit să facă război cu ceilalți [din seminția ei], care păzesc poruncile lui Dumnezeu și țin mărturia lui Iisus" (Apocalipsa 12, 17).

Această mare luptă între bine și rău va continua până la sfârșitul timpului. „Duhul grăiește lămurit că, în vremurile cele de apoi, unii se vor depărta de la credință, luând aminte la duhurile cele înșelătoare și la învățăturile demonilor" (1 Timotei 4, 1). A cunoaște acum adevărul Bibliei este calea cea mai sigură în fața rătăcirilor și a învățăturilor demonilor care vin peste noi.

Care va fi sfârșitul șarpelui? În final, Satana va conduce întreaga lume (Apocalipsa 13, 4), însă totul va fi spre propria-i pierzare. Chiar dacă răcnește „ca un leu, căutând pe cine să înghită" (1 Petru 4, 8.9), știe că are puțină vreme și caută „să amăgească, de va fi cu putință, și pe cei aleși" (Matei 24, 24).

Oricine poate să se numere între cei aleși. Iar lupta aceasta nu este numai cu o biserică, ci chiar la nivel personal. O resimțim fiecare dintre noi și îi dăm dreptate apostolului Pavel care spune: „Găsesc deci în mine, care voiesc să fac bine, legea că răul este legat de mine… Om nenorocit ce sunt! Cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia?" (Romani 7, 21-24).

Hristos este biruitorul (vezi vers. 25)! Nu trebuie să ne temem de un dușman învins. Peste puțin timp, Diavolul va fi legat și aruncat în adânc.

Apoi, „către sfârșitul miilor de ani, Satana va fi dezlegat din închisoarea lui și va ieși să amăgească neamurile […] și să le adune la război; […] Dar s-a pogorât foc din cer și i-a mistuit.”

Iată o veste bună, aceea că tragedia veacurilor va avea un sfârșit. Iar viitorul lui Satana este unul sigur, și anume pieirea pentru veci. Dacă în tradiția populară diavolii stau pe lângă cazanele cu smoală, ca mari tartori ai oamenilor, Apocalipsa spune că, de fapt, Diavolul este cel care „a fost aruncat în iezerul de foc și de pucioasă. Și moartea și iadul au fost aruncate în râul de foc” (20, 10.14).

Așteptăm un pământ nou

Încă ne aducem aminte de decembrie 1989. Se simțea în aer, între oameni, ceva ce generația noastră nu mai trăise. Pe 22 decembrie, am aflat că tovarășul Nicolae Ceaușescu a părăsit sediul Comitetului Central cu elicopterul și România era în sfârșit liberă. Toată lumea vorbea despre libertate: de exprimare, de conștiință, puteam să plecăm în străinătate... Oamenii Îl căutau pe Dumnezeu și bisericile erau pline („pieriseră” subit toți ateii și necredincioșii). Valul de entuziasm a durat ceva vreme, însă după anul 2000, s-a stins cu totul. Și din punct de vedere statistic, unele studii arată că românii erau mai fericiți înainte de 1989.[36]

La Revoluție gândeam că s-au rezolvat problemele majore ale României și ale omului de rând. Dar astăzi știm că este nevoie de mai mult, că lucrurile nu merg în direcția cea bună. Istoria curge, iar marea luptă rămâne. Chiar dacă războiul cel mare a fost câștigat la Cruce, cât vom trăi pe pământ, mai sunt de dus bătălii. Zilnic luptăm cu timpul, cu bolile și suferința, cu noi înșine, cu puterile răului.

Însă, din perspectiva Bibliei, finalul istoriei neamului omenesc va fi luminos: „Dar noi așteptăm, potrivit făgăduințelor Lui, ceruri noi și pământ nou, în care locuiește dreptatea. Pentru aceea, iubiților, așteptând acestea, sârguiți-vă să fiți aflați de El în pace, fără prihană și fără vină” (2 Petru 3, 13-15).

Capitolul 3

Omul în fața imperativelor divine

Încă de la început Dumnezeu întipărise în inima oamenilor preceptele legii naturale. Apoi S-a mulțumit să le reamintească: acesta a fost Decalogul.
*(*Sfântul Irineu)

Un studiu realizat de Kelton Research a arătat că americanii știu mai bine ingredientele unui Big Mac de la McDonald's decât Cele Zece Porunci. Peste 80% dintre cei intervievați puteau enumera ingredientele, însă doar 60% știau porunca: „Să nu ucizi" și doar 45% și-au amintit de porunca: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta." Oare mai rămâne în picioare Evanghelia care spune că „nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu"?[37]

Vrem o lege fără să ne lege

O senzație aparte este aceea când, după un meci de fotbal tensionat și spectaculos, echipa favorită învinge. Dar imaginați-vă o singură repriză fără reguli: Dacă un jucător i-ar pune piedică celui care execută o lovitură de la unsprezece metri, în timp ce arbitrul ar privi cu indiferență, ce farmec ar mai avea jocul? Haosul distruge bucuria. Oamenii protestează uneori împotriva arbitrajului, a antrenorilor sau jucătorilor, dar niciodată împotriva regulamentului. La interviuri, niciun fotbalist nu declară că a pierdut din cauza regulamentului.

Lumea naturii din jurul nostru este, de asemenea, susținută de niște legi foarte exacte. Fiecare pasăre călătoare știe de unde a venit. Mărul, oricând

ar cădea, ascultă de legea gravitației. Privind cerul înțelegem că toate corpurile cerești ascultă de niște legi, ca într-un uriaș ceasornic. Orice societate umană funcționează conform unor legi, iar fără ele ne-am găsi pierirea în ghearele anarhiei.

Ori de câte ori alții ne amenință viața, familia, avuția, valorile sau viitorul, simțim instinctiv apelul la o lege. O lege care să-l limiteze și să-l pedepsească pe răufăcător, în timp ce mie, victimă sau păgubit, să-mi facă dreptate. Și spunem că „unde-i lege nu-i tocmeală". Însă, deseori, se dau legi peste legi fără prea mari izbânzi. Inventivi, păcălim legea atunci când e în interesul nostru, replicând că „legile de-aia au fost făcute, ca să fie încălcate". Așa-i cu legile și legiuitorii omenești. Cum ar fi însă lumea noastră dacă s-ar conduce după Legea lui Dumnezeu?

Zece Cuvinte, sau Decalogul

Când vorbim despre Legea lui Dumnezeu, automat ne gândim la *Cele Zece Porunci*. Denumite în limba greacă și *Decalogul* [zece cuvinte], poruncile acestea constituie Legea divină în miniatură. Au fost date poporului Israel la ieșirea din robia egipteană, ca o constituție a unui popor deosebit de restul lumii. Rostite de Dumnezeu, ele au rămas peste veacuri Legea-model nu doar pentru evrei, ci pentru toți oamenii lui Dumnezeu. După cum afirma profesorul Ioan Zăgrean: „Decalogul rămâne până astăzi cea mai desăvârșită legislație morală a Antichității, deoarece cuprinde principiile generale ale moralității, prezentate într-o formulare de ordine sistematică, ceea ce dovedește originea lor divină."[38]

Pentru a nu păți rușinea americanilor citați în interviul cu care am început capitolul, să ne reamintim Cele Zece Porunci, așa cum le găsim în cartea Scripturii numită Ieșirea.

Porunca I: „Eu sunt Domnul, Dumnezeul tău… Să nu ai alți dumnezei afară de Mine." Avem un singur Dumnezeu, care cere exclusivitate în relația Dumnezeu–om. Orice persoană, lucru, activitate, hobby sau idee la care ținem mai mult decât la Dumnezeu și căreia îi acordăm timpul, resursele și emoțiile noastre în detrimentul relației cu El devine un dumnezeu fals pentru noi, un idol.

Porunca a II-a: „Să nu-ți faci chip cioplit și niciun fel de asemănare a niciunui lucru din câte sunt în cer, sus, și din câte sunt pe pământ… Să nu te închini lor și să nu le slujești…” Întrucât Biblia spune că „pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată” (Ioan 1, 18)[39], putem să ne întrebăm cine ar reuși să-L reprezinte fidel pe Dumnezeu? Nimeni dintre oameni. În România, orice persoană are dreptul la propria imagine, putând cere interzicerea sau împiedicarea reproducerii „în orice mod, a înfățișării sale fizice ori a vocii sale sau [...] utilizarea unei asemenea reproduceri.”[40] La fel, Dumnezeu ne ferește de idolatrie găunoasă sau fantezii amăgitoare.

Porunca a III-a: „Să nu iei Numele Domnului, Dumnezeului tău, în deșert.” Nu doar chipul, dar nici măcar Numele lui Dumnezeu nu trebuie luat cu ușurătate. El are dreptul la reputație, onoare și respect. Oamenii se supără și de o caricatură, alții plătesc despăgubiri colosale pentru folosirea ilegală a unei mărci înregistrate. Noi ar trebui să fim atenți în folosirea Numelui divin într-un mod care să nu-I atingă onoarea, ferindu-ne deci de frecventele vorbe obscene și înjurături.

Porunca a IV-a: „Adu-ți aminte de ziua odihnei, ca să o sfințești!... În ziua a șaptea este odihna Domnului, Dumnezeului tău.” După primele trei porunci, care au vizat identitatea (I), chipul (II) și Numele Domnului (III), cea de-a patra poruncă arată respectul pentru timpul acordat relației cu El. Avem nevoie de întâlnire cu Creatorul. Goana uneori nebună a săptămânii ar trebui să se termine prin odihnă și închinare. El este Cel care ne-a făcut, El știe cel mai bine cum putem merge mai departe fără să cădem frânți de epuizare.

Porunca a V-a: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta.” Chiar și legea statului român declară că „părintele are dreptul la respect din partea copilului indiferent de vârsta sa”. Înțelegem să avem apreciere pentru cei ce ne-au adus pe lume, să îi ajutăm și să îi susținem în toate nevoile lor, indiferent de vârstă.

Porunca a VI-a: „Să nu ucizi.” Cu această poruncă Dumnezeu consfințește dreptul la viață al tuturor oamenilor. Războaiele și violența sunt incluse aici, dar nu mai puțin ura și mânia, care sunt doar primii pași

spre crimă. Și ce am putea spune despre un nenăscut căruia i se ia viața pe-o masă de chiuretaj?

Porunca a VII-a: „Să nu fii desfrânat.” Încălcată atât de des, porunca aceasta protejează dreptul la fidelitatea conjugală a cuplului și cere exclusivitate în relația de căsătorie. Înseamnă să ne păzim de adulter, curvie, sex premarital. Lumea în care trăim a deraiat atât de mult, încât putem include aici și pornografia, deviațiile sexuale, homosexualitatea sau orice alte perversiuni legate de sex.

Porunca a VIII-a: „Să nu furi.” Ea ne apără dreptul la proprietate și incriminează furtul oricărui avut ce-i aparține altuia. Fie că ne gândim la hoție, la înșelătorii, necinste în afaceri sau evaziune fiscală, porunca interzice clar orice furt.

Porunca a IX-a: „Să nu mărturisești strâmb împotriva aproapelui tău.” Prin aceste cuvinte ni se confirmă dreptul la reputație și adevăr, fiind condamnate înșelăciunea, minciuna, mărturia mincinoasă în instanța de judecată sau calomnia.

Porunca a X-a: „Să nu dorești casa…, femeia…, ogorul… și nimic din câte are aproapele tău.” Această ultimă poruncă vine ca o prezență unică într-un cod legal. Pe lângă faptul că nu poate fi verificată (știe cineva la ce poftesc eu?), ea lovește exact la rădăcina răului social – pofta rea, invidia, lăcomia. Altfel spus, nu ar trebui să atentăm nici măcar cu gândul la familia sau proprietatea altuia.

Decalogul, cu mii de ani înainte de evrei

Pe baza acestor Zece Porunci s-au dezvoltat nenumăratele legi ale civilizației actuale. În cuvintele profesorului Lopuhin, „legiuirea din Sinai, în principiile ei fundamentale, se dăduse pentru toate veacurile următoare. Ea pune temeliile adevăratei moralități și a demnității omenești în lume.”[41] Azi știm că „Cele Zece Porunci constituie temelia aproape a tuturor sistemelor juridice ale destinului și condiției umane”.[42]

Mulți oameni cred că Decalogul a fost dat doar evreilor, așa cum apare formulat sistematic în Vechiul Testament, în Ieșirea 20 și Deuteronomul 5.

Cititorul va fi uimit să descopere Cele Zece Porunci chiar înainte de Sinai. Adică de la primii noștri părinți până la primii evrei. O trecere în revistă a lor, așa cum au fost cunoscute și (ne)respectate în primele milenii, poate fi consultată în notă[43].

Deși nu avea o formă scrisă, Legea lui Dumnezeu era cunoscută de la facerea lumii. Urmașii patriarhilor au avut în față calea cea dreaptă. Despre Avraam, Dumnezeu spune: „L-am ales ca să învețe pe fiii și casa sa după sine să umble pe calea Domnului" (Facerea 18, 19); „Avraam, tatăl tău, a ascultat cuvântul Meu și a păzit poruncile Mele, poveștele Mele, îndreptările Mele și legile Mele" (26, 5).

> ***„V-am învățat porunci și legi… Să le păziți, așadar, și să le împliniți, căci în aceasta stă înțelepciunea voastră și cumințenia voastră înaintea ochilor popoarelor care, auzind de toate legiuirile acestea, vor zice: «Numai acest popor mare este înțelept și priceput…» Este vreun popor mare, care să aibă astfel de așezăminte și legi drepte, cum este toată legea aceasta?" (Deuteronomul 4, 5-8)***

Aceste principii s-au transmis prin tradiția viului grai, timp de 2 500 de ani, de la Adam până la Moise. Reamintite poporului de Însuși Dumnezeu, au fost săpate în piatră ca bază morală a societății evreiești. Aplicarea lor în Israel avea să atragă atenția întregii lumi spre Legea lui Dumnezeu.

Poruncile, după Hristos

Un mileniu și jumătate mai târziu, Dumnezeu S-a coborât încă o dată spre oameni, și mai jos decât înălțimea muntelui Sinai. A luat chip de om și a locuit printre noi în persoana Fiului Său, Iisus Hristos. În învățăturile Lui și apoi în cele ale apostolilor, putem observa din nou că *toate* Cele Zece Porunci se regăsesc afirmate cu deplină autoritate.

Iată cele mai reprezentative texte din Noul Testament, care confirmă valabilitatea poruncilor din Vechiul Testament.

Porunca I. La momentul ispitirii Sale, Iisus a spus cu toată fermitatea că „Domnului, Dumnezeului tău, să te închini și Lui singur să-I slujești” (Matei 4, 10).

Porunca a II-a. Pavel le-a predicat grecilor din Atena că „Dumnezeirea nu este asemenea aurului sau argintului sau pietrei cioplite de meșteșugul sau de iscusința omului” (Faptele apostolilor 17, 29).

Porunca a III-a. Rugăciunea *Tatăl nostru* ne învață, printre altele, „sfințească-Se Numele Tău” (Matei 6, 9).

Porunca a IV-a. Iisus Însuși, acuzat că ar călca ziua în care evreii se odihneau, a reafirmat că „sâmbăta a fost făcută pentru om”, și a spus-o în calitate de stăpânitor al ei, ca la Creație: „Fiul Omului este domn și al sâmbetei” (Marcu 2, 27.28).

Porunca a V-a. Sfântul apostol Pavel a repetat: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta”, recunoscând-o ca prima poruncă ce vine cu o făgăduință (Efeseni 6, 1.2).

Porunca a VI-a. Dincolo de toate crimele omenirii, cea mai sinistră a fost aceea în care omul și-a ucis Dumnezeul, cerând la schimb un ucigaș. Predicau apostolii către mulțimi: „V-ați lepădat de Cel sfânt și drept și ați cerut să vă dăruiască un ucigaș. Iar pe Începătorul vieții L-ați omorât” (Faptele apostolilor 3, 14.15).

Porunca a VII-a. Ioan Botezătorul l-a acuzat pe împăratul Irod de adulter (Marcu 6, 18), în timp ce Iisus a spus că, asemenea uciderii, adulterul începe mai întâi în minte (Matei 5, 21.27).

Porunca a VIII-a. Sfântul apostol Pavel a predicat clar ca lumina zilei – „cel ce fură să nu mai fure” (Efeseni 4, 28).

Porunca a IX-a. Iisus Hristos, Cel care este Adevărul, a spus despre Satana că „este mincinos și tatăl minciunii” (Ioan 8, 44).

Porunca a X-a. Sfântul apostol Iacov ne-a explicat că pofta de orice fel stă la rădăcina tuturor păcatelor (Iacov 1, 14).

Bine zice *Învățătura de credință*: „Decalogul este cea dintâi lege scrisă a Vechiului Testament și totodată cea mai înaltă Lege morală dată până la Domnul Iisus Hristos. Ea rămâne în putere pentru toate timpurile, fiindcă

Cele Zece Porunci sunt poruncile legii firești, pe care Dumnezeu le aduce la cunoștința credincioșilor într-un chip mai limpede și mai hotărât. [De aceea] creștinul trebuie să le cunoască și să păzească Cele Zece Porunci."[44] Dar nu numai creștinul.

Chiar și păgânii sau ateii fac „din fire" lucrurile legii (Romani 2, 14). În plus, Legea este în întregime adevărată și valabilă pentru vecie: „… toate poruncile Tale sunt adevărul. Din început am cunoscut, din mărturiile Tale, că în veac le-ai întemeiat pe ele" (Psalmii 118, 151.152). Iată o lege veșnică, pentru toți oamenii, în orice timp sau loc.

Jos cu legea? Nu, cu mitul!

Un mit răspândit în creștinismul modern este acela că Legea lui Dumnezeu a fost desființată.[45] Este adevărat că unele dintre legile Vechiului Testament au fost împlinite și încheiate prin jertfa lui Iisus Hristos. Spre exemplu, nicio biserică nu mai jertfește azi un miel pentru iertare de păcate, „căci Paștile nostru Hristos S-a jertfit pentru noi" (1 Corinteni 5, 7). Însă e greu de crezut că Cele Zece Porunci ar fi avut un caracter temporar, că ar fi fost *doar cândva* rău să furi sau să ucizi, iar apoi, pentru veacul nostru, „s-a dat dezlegare"! Să urmărim deci ce a rămas în picioare și ce s-a stins prin împlinirea adusă de Hristos.

În Vechiul Testament sunt mai mult de zece porunci. De fapt, tradiția iudaică enumeră 613! În linii mari, legea dată poporului Israel cuprindea mai multe coduri: *cel moral* (reprezentat în esență de Cele Zece Porunci), *cel civil* (care reglementa proprietăți, relații de afaceri, relații de familie) și *cel ceremonial* (care gestiona ritualuri cultice ce prefigurau jertfirea lui Hristos). O astfel de împărțire este confirmată de Sfântul Sinod: „Legislația mozaică are un întreit scop și cuprins, conform căruia distingem legi morale, ceremoniale și civile. Dar numai legile morale au o destinație și obligație veșnică, pe când cele ceremoniale și civile și-au pierdut puterea obligatorie prin Evanghelia Domnului."[46]

Aplicarea legilor *civile* aparține astăzi statului – biserica este despărțită de stat. În al doilea rând, ritualurile *ceremoniale*, vărsarea de sânge și o

parte din slujirea preoțească[47] și-au epuizat semnificația odată cu venirea lui Hristos. „Iisus Hristos a fost centrul a toată adevărata religie de la începutul lumii. El a fost principiul mântuirii pentru toți oamenii și numai într-însul s-a putut găsi adevărul și harul. El a înlocuit prin realitate riturile figurative, instituite pentru a reaminti promisiunea misiunii Sale. Astfel că de la începutul lumii n-a fost decât o adevărată religie, un singur Mântuitor și Răscumpărător, și creștinismul nu este decât dezvoltarea și plinirea religiei primare și a religiei israelite."[48]

Rămân de urmărit legile *morale*[49]. În cea mai cunoscută predică a Sa, Iisus Hristos a spus: „Să nu credeți că am venit să stric Legea…, am venit nu să stric[50], ci să împlinesc" (Matei 5, 17). Ce porunci a păzit El, Fiul Celui Preaînalt? Aflăm răspunsul din Evanghelie, când unui căutător de Dumnezeu i-a spus: „De vrei să intri în viață, păzește poruncile" (Matei 19, 16.17). Și mai departe a enumerat porunci luate din Decalog.

Legea – prieten sau dușman?…

Unii oameni se înghesuie să facă fapte bune, să asculte fără cârtire legea. Acesta este legalism și trădează o slujire adusă lui Dumnezeu de frică sau cu gândul mituirii Cerului.

Dar legea nu ne poate mântui de păcat, pentru că rolul ei este altul – acela de a ne arăta ce este păcat. E ca un manual, ca un indicator rutier – el îți spune ce să faci, pe unde să o iei, dar nu merge în locul tău. Apostolul Pavel a afirmat că „eu n-am cunoscut păcatul decât prin lege" (Romani 7, 7). Apostolul Iacov, la rândul său, a comparat legea cu o oglindă în care te uiți și vezi că ești murdar (Iacov 1, 23-25). Iar când ești murdar te îndrepți spre apă și săpun, nu dai vina pe oglindă. „Astfel că Legea ne-a fost călăuză spre Hristos, pentru ca să ne îndreptăm din credință" (Galateni 3, 24). Iată rolul legii – să ne îndrepte spre Mântuitorul, Iisus Hristos. Legea ne arată nevoia, iar Hristos aduce soluția.

Dacă nu ar fi așa, atunci orice om ar putea să-și facă cruce, dar și să înjure, să se închine lui Dumnezeu până la pământ, dar să fie cu gândul la

femeia aproapelui său. Din nefericire chiar așa se întâmplă… Și asta pentru că fentăm[51] legea încercând să ne ascundem adevăratele simțiri. Scriitorul american Mark Twain mărturisea sincer: „Nu mă deranjează părțile din Biblie pe care nu le înțeleg, ci părțile pe care le înțeleg.”

Parcă rezonăm cu această stare: nu prea ne place Legea Lui. Această împotrivire față de voința lui Dumnezeu are o cauză. Spunea Fericitul Augustin: „În voința noastră și în mintea noastră avem o rană ca moștenire lăsată de păcatul primului om. Fiindcă voința ne este bolnavă, poruncile lui Dumnezeu ne provoacă repulsie, așa cum o mâncare bună ne provoacă repulsie când suntem bolnavi, așa cum lumina devine insuportabilă când ochii ne sunt bolnavi.”[52] Cum să păzesc o lege care nu-mi place, care îmi îngrădește libertatea?

Îți poruncesc să mă iubești!

Una dintre cele mai mari dileme ale Bibliei este aceea că ni se poruncește să iubim. Iisus spunea că marea și întâia poruncă este „să iubești pe Domnul, Dumnezeul tău, cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău”. Iar a doua, asemenea ei, „să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți” (Matei 22, 38.39). Deși avem aici o măiastră sinteză a Decalogului, ea vine cu marea provocare: Cum să mi se poruncească ce/pe cine să iubesc?

> ***„Dacă păziți poruncile Mele, veți rămâne întru iubirea Mea, după cum și Eu am păzit poruncile Tatălui Meu și rămân întru iubirea Lui. Acestea vi le-am spus, ca bucuria Mea să fie în voi și ca bucuria voastră să fie deplină. Aceasta este porunca Mea: să vă iubiți unul pe altul precum v-am iubit Eu.” (Ioan 15, 10-12)***

Răspunsul se găsește în faptul că ni se cere să iubim… cât am fost de iubiți de Dumnezeu. Iată măsura tuturor lucrurilor. Și cât de mult ne-a iubit El pe noi? Scriptura spune că El ne-a iubit până la moarte: „Căci Dumnezeu

așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viața veșnică" (Ioan 3, 16).

Din momentul acesta lucrurile capătă o altă greutate și înțelegem că păzirea Legii nu mai vine ca o impunere nesuferită din exterior, ci ca o bogată revărsare din interior: „Acesta este testamentul pe care îl voi face…, zice Domnul: Pune-voi legile Mele în cugetul lor și în inima lor le voi scrie și voi fi lor Dumnezeu și ei vor fi poporul Meu" (Evrei 8, 10).

După faptă și răsplată

Cel mai înțelept om al tuturor timpurilor, Solomon, a concluzionat limpede: „Iată pe scurt, tot ce ai auzit aceasta este: Teme-te de Dumnezeu și păzește poruncile Lui! Acesta este lucrul cuvenit fiecărui om. Căci Dumnezeu va judeca toate faptele ascunse, fie bune, fie rele" (Ecclesiastul 12, 13.14). Ideea se regăsește și la Iisus Hristos, care declară: „Iată, vin curând și plata Mea este cu Mine, ca să dau fiecăruia după cum este fapta lui" (Apocalipsa 22, 12).

Scriptura anunță o zi în care toți păcătoșii neiertați vor primi ceea ce merită. Agresorii, hoții, corupții vor fi pedepsiți, iar năpăstuiții vor cunoaște, în sfârșit, adevărata fericire. Va fi o zi a dreptății pentru cei ce au suferit, când Dumnezeu „va șterge orice lacrimă din ochii lor" (Apocalipsa 21, 4).

Apostolul Ioan a văzut ziua aceasta și a descris-o astfel: „Neamurile s-au mâniat, dar a venit mânia Ta și vremea celor morți ca să fie judecați și să răsplătești pe robii Tăi" (Apocalipsa 11, 18), pe cei „care păzesc poruncile lui Dumnezeu și credința lui Iisus" (Apocalipsa 14, 12).

Dar azi…

Cât suntem încă pe pământul acesta, Legea lui Dumnezeu ne rămâne ca o oglindă în care să ne vedem caracterul, ca un indicator spre Hristos, care i-a iubit pe oameni.

Cuvintele sfântului apostol Pavel subliniază tocmai acest lucru reamintindu-ne „că (poruncile): Să nu săvârșești adulter; să nu ucizi; să nu

furi; să nu mărturisești strâmb; să nu poftești… și orice altă poruncă ar mai fi se cuprind în acest cuvânt: Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți. Iubirea nu face rău aproapelui; iubirea este deci împlinirea Legii” (Romani 13, 9.10).

Inegalabil ecou al cuvintelor Mântuitorului adresate fiecăruia dintre noi: „De Mă iubiți, păziți poruncile Mele” (Ioan 14, 15).

Capitolul 4

„Cred, Doamne! Ajută necredinței mele!”

Dacă credința este dreaptă și viața este dreaptă.
(Sfântul Ioan Gură de Aur)

Nu oricine poate spune că este și Calea, și Adevărul, și Viața. Dar Iisus Hristos a făcut-o, susținând că nimeni nu poate ajunge la Tatăl decât prin El. Când Dumnezeu vorbește, omul tace. Și atunci ce loc rămâne pentru tot ce facem la biserică, dacă doar prin Hristos ajungem la cer? Ca să nu facem lucrurile de mântuială, mergem pe calea mântuirii.

Lângă Cluj-Napoca există o uriașă rampă de gunoi unde, de-a lungul timpului, s-au refugiat 300 de familii nevoiașe. Localitatea are un nume parcă predestinat vieţuirii într-o cocină: Pata Rât. Aproximativ 1 500 de suflete își duc viața aici, muncesc, cresc, jumătate fiind copii. Pata Rât este apreciată ca posibil cel mai mare ghetou din Europa. Condițiile inumane de trai au atras atenția mai multor jurnaliști: „Pata Rât îl simți uneori după miros chiar din aeroportul de la câțiva kilometri de rampă. Alteori te izbește din tren sărăcia sutelor de cocioabe deformate și a containerelor înghesuite. Nasul se încrețește a dezgust, ochiul refuză dezordinea locului.”[53]

Departe de lumina reflectoarelor, locuitorii acestei rampe așteaptă zilnic mașinile de gunoi care aduc resturile lumii civilizate. Din ele și în ele, oamenii aceștia își trăiesc, zice-se, viața. Se confirmă observația celebrului Viktor Frankl, că „omul este o ființă care se obișnuiește cu orice”[54], dar ne

cutremurăm la gândul de a trăi acolo chiar și pentru o noapte. Și uităm cât de aproape e de noi. Poate chiar în noi…

Pata Rât în sufletul omului

În plan spiritual, societatea este tot așa de îmbâcsită ca o groapă de gunoi. Trăim ca-n Pata Rât: auzim certuri și înjurături; analizăm scandalurile cu celebrități; savurăm emisiunile cu familii destrămate. Ștergem praful de pe ecran, dar uităm necurăția sădită în suflet. Prin toate acestea construim o altă rampă, aducând gunoiul altora în propria casă.

Alteori ne murdărim viața cu bună știință, prin păcate grosolane sau „acceptabile", prin invidia de la serviciu, prin mânia pe vecinul care ne-a păgubit cu ceva, prin minciuna cu care credem că dăm înainte în viață. Gunoaiele ne sufocă pas cu pas, uneori chiar dinăuntrul ființei noastre. Este posibilă eliberarea? Și cine ne-ar putea face viața curată?

Starea de păcat a omenirii

În Sfânta Scriptură, starea aceasta de necurăție a omului și a societății în general are ca sursă *păcatul*. Făptuitorii lui, oamenii, sunt niște sărmani *păcătoși*. Așa cum spune în versificarea *Psaltirii* ***[55]*** Vasile Militaru:

Oamenii, prin a lor fapte, cad mereu mai jos, mereu!/ Între ei nu e niciunul, care binele să facă [...]/ Dumnezeu din cer privește pe pământ, mereu, mereu,/ Ca să vadă dacă vreunul caută pe Dumnezeu!/ O, dar iată că păcatul pe pământ e-o largă baltă/ Și'n ea, plini de stricăciune, toți înoată laolaltă.

I-am da dreptate lui Militaru dacă ar vorbi de alții. Dar pentru că ne vedem și noi acolo… greu am zice că suntem păcătoși. Scriptura însă ne-o spune fiecăruia în parte: „Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi" (1 Ioan 1, 8). Așadar, înaintea lui Dumnezeu toți oamenii sunt păcătoși, chiar dacă păcatele unora sunt ascunse ori trecute cu vederea, iar ale altora, aplaudate sau înfierate.

Păcate mici și mari

Văzând religia țăranilor români, călătorii străini care au trecut pe la noi în secolele trecute au observat că unele păcate „ușoare” nu erau nici mărturisite, nici pedepsite de stăpânire în vreun fel.[56]

Până în ziua de azi a rămas împământenită ideea că doar furtul și „datul în cap” sunt păcate, în timp ce se închid ochii la „păcate ușurele”, precum: minciuna de politețe, pofta ochilor, orgoliul personal, zgârcenia, vorbele spurcate, viciile sau ghiftuirea.[57]

Dar Scriptura nu vorbește de păcate și păcățele, de păcătoși *mai mari* și păcătoși *mai mici*.[58] Un singur fir de păr găsit într-o ciorbă delicioasă îți va tăia pofta de mâncare, și gazda (sau ospătarul) nu va scăpa rușinea scuzându-se că, până la urmă, „este doar un fir de păr”.

Sigur, vom spune întotdeauna că ucigașul *este* păcătos. Și este! Dar oare știm că Iisus Hristos a spus (Matei 5, 22) că și cel care își jignește semenul, spunându-i „nebunule”, e vrednic de focul gheenei? Desfrânatul care strică familii sau batjocorește fete nevinovate merită pedepsit, dar Iisus ne avertizează că păcătos este oricine „se uită la o femeie, poftind-o” (Matei 5, 28).

> ***Când Biserica vorbește despre păcatele capitale, observăm cu uimire că în lista celor șapte nu apare furtul, dar apare lăcomia sau iubirea de bani. Nici crima nu e amintită, dar regăsim furia. Care dintre noi numără de câte ori s-a enervat azi?***

Hristos a vorbit despre greutatea unor păcate mici, precum mânia, cearta, supărarea de pe o zi pe alta. Și a rezumat arătând că „cel ce e nedrept în foarte puțin și în mult este nedrept” (Luca 16, 10). Înțelegem deci că nu cantitatea face diferența, ci că păcatul este păcat, indiferent de mărimea lui. Iar când e săvârșit, spune aceeași Scriptură, „plata păcatului este moartea” (Romani 6, 23). Și este la fel pentru toată lumea.

Râde ciob de oală spartă

Păcatul face ca toți oamenii să fie egali înaintea lui Dumnezeu, întrucât, reiese din cuvintele apostolului Pavel, „nu este drept niciunul […], nu este cine să facă binele, nici măcar unul nu este” (Romani 3, 10.12). Suntem niște cioburi care râdem de oala spartă a semenului nostru.

În concluzie, dacă toți sunt vinovați, niciun om nu-l poate dezvinovăți pe semenul său înaintea lui Dumnezeu. Nu există „persoane autorizate” care să ne scoată din Pata Rât. Iar nevoia rămâne și se adâncește cu zi ce trece. Cine ar ști cum să ne ajute? Cine ne-ar putea curăța?

Uneori credem că sfinții ar putea. Dar, dacă i-am întreba pe ei înșiși, ar mărturisi că și ei au fost mânjiți de același gunoi al păcatului. Sfântul apostol Pavel se vedea drept cel dintâi dintre păcătoși (1 Timotei 1, 16). Fără a fi o falsă modestie, perspectiva apostolului trăda o conștientizare a stării personale de o profunzime uimitoare. Confratele său, apostolul Petru, deopotrivă convins de nedesăvârșirile sale, spunea că „cel drept este salvat cu greu” (1 Petru 4, 18). Iar din vechime, profetul David, după ce-și mărturisise păcatele, se ruga să-i fie iertate chiar greșelile pe care nu le cunoștea (Psalmii 19, 12). Din cuvintele celui mai înțelept om din lume reiese că „nu este om drept pe pământ care să facă binele și să nu păcătuiască” (Ecclesiastul 7, 20). Și atunci, încotro să privim?

Un singur Mijlocitor

Nu suntem lăsați fără speranță. Biblia trâmbițează cu toată puterea că „unul este Dumnezeu, unul este și Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni: Omul Hristos Iisus, Care S-a dat pe Sine preț de răscumpărare pentru toți” (1 Timotei 2, 5.6). Ecuația pare încheiată. Vestea cea Bună este că toți avem o singură soluție!

Între oameni nu este nicio diferență fundamentală, pentru că suntem cu toții virusați. Iar omul deznădăjduit să știe clar că, „dacă va păcătui cineva, avem mijlocitor către Tatăl, pe Iisus Hristos cel drept. El este jertfa de ispășire pentru păcatele noastre, dar nu numai pentru păcatele noastre, ci și pentru ale lumii întregi” (1 Ioan 2, 1).

Înțelegem deci că rezolvarea situației noastre nu stă într-o soluție omenească cu care să scoatem petele. Și nici în căutarea unui om, un pic mai curat decât noi. Ci în Iisus Hristos. Spunea Steinhardt că „bun și frumos lucru să meargă omul la biserică. […] Dar nu-i de-ajuns. Ni se cere să-L avem întotdeauna pe Hristos alături de noi, în gândul nostru, în sufletul nostru, în faptele și purtările noastre.”[59] Dar cum să-L am alături dacă nu-L cunosc? Și cum să-mi fie alături dacă-I stau mereu departe?

Hristos – eroul necunoscut

După Primul Război Mondial, s-a luat în discuție modul de a cinsti memoria eroilor jertfiți în luptă. Un orfan de război a ales Eroul Necunoscut din România, al cărui mormânt a fost așezat în București. Pe placa funerară s-a scris așa: „Aici odihnește fericit întru Domnul, Ostașul Necunoscut, săvârșit din viață în jertfa pentru unitatea Neamului Românesc. Pe oasele lui odihnește pământul României Întregite.”

Poate că marele Necunoscut al istoriei este Mântuitorul Hristos, jertfit pentru toți. Nu se cuvine să-L uităm pe Eroul neamului omenesc. În ce privește suferința îndurată pentru iertarea păcatului nostru, Iisus nu are egal. Părintele Stăniloaie scria: „Nici pe pământ, nici în cer, o ființă pur omenească n-ar fi capabilă de o suferință în stare să topească păcatul din oameni și să-i ispășească în fața lui Dumnezeu.”[60]

Din păcate, în viața de toate zilele ne chinuim sufletele cu tot felul de intermediari. Uneori deznădăjduiți, alteori frânți cu totul, parcă ne vine să-i dăm dreptate lumii care spune că „pân’ la Dumnezeu te mănâncă sfinții”. Dacă-i ascultăm însă pe acești sfinți, pe apostolii Domnului Hristos, ei ne spun într-un glas că „întru nimeni altul nu este mântuirea, căci nu este sub cer niciun alt nume, dat între oameni, în care trebuie să ne mântuim noi” (Faptele apostolilor 4, 12).

Și Iisus S-a prezentat la fel de radical: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine” (Ioan 14, 6). „Eu sunt Ușa: de va intra cineva prin Mine, se va mântui” (10, 9). A fi cu Hristos alături înseamnă că nimic și nimeni nu este între El și Dumnezeu Tatăl. „Prin

legătura nemijlocită cu Hristos, Dumnezeu devenit om îi face pe ei biruitori peste toate puterile și pornirile care i-ar trage în jos…”[61] Și atunci timpul petrecut cu Iisus, când Îl descoperim curat pe paginile Scripturii sau când ne despovărăm sufletul în rugăciune înaintea Lui, înseamnă pași spre curățirea de mizeria păcatului. Unirea cu Hristos este soluția: „Biserica Ortodoxă socotește că mântuirea nu se finalizează în moartea lui Hristos pe cruce, ca echivalent juridic al jignirii aduse de omenire lui Dumnezeu, ci în unirea lui Hristos cel răstignit și înviat cu oamenii ce cred în El, pentru ca și ei să poată muri păcatului și învia.”[62] Iată deci puterea credinței personale!

Credința noastră cea de toate zilele

În cele mai obișnuite situații ale vieții, zi de zi, manifestăm încredere. Când cumpărăm o pâine, credem că e bună și nu dăm fuga să o testăm la laborator. Când mergem la medic, îl credem pe cuvânt și luăm medicamentele prescrise. Cu atât mai mult trebuie să ne încredem zilnic în Dumnezeu. Deoarece „Dumnezeu este iubire” (1 Ioan 4, 8).

Credința, spune Scriptura, este „încredințarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor celor nevăzute” (Evrei 11, 1). Suntem atât de tributari văzului, pipăitului și celorlalte simțuri, încât uităm că există credința. Inima poate crede ceea ce ochii nu văd. Nicolae Grigorescu spunea că „sentimentul colorează, nu pensula. Poți colora cu o bucățică de cărbune, și toate tuburile din lume nu-ți dau albastrul unei flori-de-inișor dacă nu-l ai în suflet.”[63] Avem credința în suflet. Dar cum am putea-o manifesta și mărturisi, dacă nu prin cuvinte și prin fapte?

Când era pe pământ, Iisus Hristos a vindecat mulțimi de oameni. Tămăduirile Sale erau făcute întotdeauna gratuit, singura condiție fiind aceea ca bolnavul să creadă în Cel ce avea să-l vindece. Iisus îi spunea deseori suferindului: „Credința ta te-a mântuit!” Și omul, bărbat sau femeie, tânăr sau bătrân, pleca vindecat. Fiecare venea cum putea, dar întotdeauna pleca de la Iisus credincios. Alteori însă, Fiul lui Dumnezeu era „legat la

mâini”. Spune Scriptura că tocmai la El, în Nazaret, nu a putut face multe minuni, „din pricina necredinței lor” (Matei 11, 58).[64]

Credința are mare putere în vindecarea trupească a omului și, cu atât mai mult în cea sufletească, în mântuirea de obște. Metoda aceasta a lui Hristos a fost preluată de toți apostolii. Apostolul Ioan scria că „celor câți L-au primit, care cred în Numele Lui, le-a dat putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu” (Ioan 1, 12). Iar când un temnicer le-a cerut apostolilor Pavel și Sila să-l învețe calea mântuirii, aceștia i-au răspuns pe înțeles: „Crede în Domnul Iisus și te vei mântui” (Faptele apostolilor 16, 30.31).

A crede înseamnă deci a avea o încredințare despre bunele intenții ale lui Dumnezeu față de mine, păcătosul. Înseamnă a-I da dreptate lui Iisus Hristos în tot ce spune despre mine. Înseamnă a conștientiza prezența Lui și a accepta mântuirea pe care El a urzit-o.

Dar oare nu-i prea ușor să spui doar „cred”? De atât de multe ori întâlnim persoane care înjură, iar la intersecția următoare își fac semnul crucii, pentru că trec pe lângă o biserică. O credință fără fapte este moartă, vorbă goală. „Nu ajunge credința lăuntrică, nu ajunge dragostea nemărturisită în afară, oricât de sinceră, de fierbinte. E fățarnică.”[65] E necesară o credință a trupului, cu mâini lucrătoare, mărturisire a gurii și lacrimi de pocăință.

Infinit x Zero = Zero

O pictură despre judecata oamenilor a arătat foarte sugestiv cum este cântărit omul în talerele lui Dumnezeu. Într-o parte, diavolii aduc peste suflet mari greutăți, în timp ce de cealaltă parte, îngerul păzitor abia ține piept necuraților. Balanța înclină clar spre condamnarea omului. Mâhnit, îngerul aruncă pe taler o batistuță udată cu lacrimile de pocăință ale credinciosului. Într-o clipită situația se răstoarnă.

Această pocăință, zice Ioan Scărarul, este „reînnoirea botezului[66], o mișcare ce „nu trebuie să se oprească niciodată”[67]. Mulți oameni cad în capcana de a spune că rămân la „ce au apucat”, că „nu-și schimbă credința”

dată o dată pentru totdeauna. Așa-i! Dar dacă omul nu se schimbă permanent, atunci credința lui este ori falsă, ori moartă, deoarece „cum îți trăiești viața, așa îți este credința”[68].

Nu omul schimbă credinţa, ci credinţa îl schimbă pe om.

Credința fără fapte este la fel de primejdioasă ca faptele fără credință. Credința sănătoasă lucrează prin iubire, rodește fapte, se desăvârșește (Iacov 2, 22) și urmărește dragostea. După cum pomul bun dă roade bune, și izvorul curat dă apă curată, la fel o credință curată ar trebui să se vadă în fapte bune. Cât se poate de firesc! Biblia spune că faptele se nasc din credință și, spre desăvârșirea noastră, își vor găsi permanent rostul în iubire: „Adăugați la credința voastră fapta bună; iar la fapta bună, cunoștința; la cunoștință, înfrânarea; la înfrânare, răbdarea; la răbdare, evlavia; la evlavie, iubirea frățească, iar la iubirea frățească, dragostea” (2 Petru 1, 5-7).

Uneori încercăm să ne liniștim conștiința prin fapte de binefacere, pelerinaje sau donații. Însă eforturile de salvare prin realizări personale sunt la fel de zadarnice ca și înmulțirea oricărui număr cu *zero* în tentativa de a obține *unu*. Regretul sincer și pocăința valorează cel mai mult. Noi suntem mântuiți *nu pentru că* facem fapte bune, căci „în har sunteți mântuiți, prin credință, și aceasta nu e de la voi: este darul lui Dumnezeu; nu din fapte, ca să nu se laude nimeni”(Efeseni 2, 8.9).

O credință de mântuială?

Orice creștin se transformă zi de zi. Uneori mai greșește, dar păcatul e accidental în viața lui, nu mai domnește lăfăindu-se în toate ungherele vieții. Și omul simte regretul pentru relele săvârșite zilnic și ia o hotărâre să nu le mai facă.[69] „Dacă este cineva în Hristos, este o făptură nouă; cele vechi au trecut, iată toate s-au făcut noi” (2 Corinteni 5, 17).

A merge pe urmele lui Iisus, a lua calea creștinismului „e pe viață și pe moarte, nu-i de joacă, nu-i de șagă, nu-i cu jumătăți de măsură, nu-i cu

fofârlica, nu-i cu uite popa nu e popa, nu-i cu «să vezi că…», nu-i cu «ce putem face», cu «împrejurările m-au silit».[70]

Se întâmplă să spunem că *merge și-așa*, și facem sau acceptăm lucrurile de mântuială. Exprimăm superficialitatea, folosind o noțiune supremă a bisericii: mântuire/mântuială. Dacă și credința este „de mântuială", atunci nu mai este pentru mântuire. Dumnezeu vrea dovezi de seriozitate. „Cine zice că petrece întru El dator este, precum Acela a umblat, și el așa să umble" (1 Ioan 2, 6).

După cum spunea părintele Stăniloaie, credința adevărată crește „pe măsură ce împlinim poruncile și dobândim virtuțile. Căci prin aceasta arătăm că-L simțim pe Dumnezeu și ne deschidem și mai mult Lui."[71]

Nu-i greu. Și nici ușor. Este o luptă pe calea cea dreaptă. Cazi și te ridici, căci „cel drept cade de șapte ori și tot se scoală" (Pilde 24, 16). Și strigi, mai rău ca din Pata Rât, ca sărmanul tată al băiatului demonizat: „Cred, Doamne! Ajută necredinței mele!" (Marcu 9, 24).

Capitolul 5

„Și mor spre a se naște”

Și cu botez am a Mă boteza,
și câtă nerăbdare am până ce se va îndeplini!
(Iisus Hristos, cu gândul la cruce)

„Tare mă supără niște gânduri, că nu m-a iertat Dumnezeu de păcatele tinereții mele”, mărturisea bătrânul celui ce-l botezase, cu decenii în urmă.

„Satana, care vede că nu te mai poate duce la păcat, te tulbură cu trecutul”, încerca să-l încurajeze părintele duhovnic. „Deci, matale, care ai trecut la creștinism și te-ai botezat, ți-a iertat păcatele personale...”[72]

Bătrânul de 76 de ani nu era altul decât călugărul Nicolae Steinhardt. Simțindu-și moartea aproape și frământat la gândul iertării păcatelor sale, dorea să fie curat înaintea lui Dumnezeu. Cu mulți ani în urmă, condamnat la ani grei de temniță în lotul Noica-Pillat (1960), evreul din Pantelimon fusese botezat creștinește la vârsta de 48 de ani, în ascuns, în arestul de la Jilava. Devenit apoi *monahul de la Rohia*, avea să fie recunoscut de papa Ioan Paul al II-lea drept „un martir al lui Hristos, înflorit pe pământ românesc”. Botezat om mare, căci L-a cunoscut pe Hristos în a doua jumătate a vieții, părintele Steinhardt a lăsat în urmă greutățile, necazurile, prefăcându-le pe toate în binecuvântări pe paginile din *Jurnalul fericirii*.

Cum a reușit să devină un alt om? Răspunsul dat de sine însuși e luat din cuvintele Evangheliei – *naștere din nou*[73]. Departe de a fi un caz singular, experiența de convertire și botez a lui Steinhardt este o inspirație

pentru toți oamenii care gândesc să înceapă o nouă viață, prin legământul cu Iisus Hristos.

Născuți… de sus

Un cărturar respectat, Nicodim, voia să-L întâlnească pe Iisus Hristos. Venind să vorbească pe întuneric cu Cel ce era Lumina lumii, Nicodim își descoperă goliciunea credinței – nu cunoaște calea dreaptă spre Dumnezeu. Citindu-i inima, Iisus îi spune fără ocolișuri: „Adevărat, adevărat zic ție: De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în Împărăția lui Dumnezeu!” (Ioan 3, 5). Mirat peste poate de răsturnarea credinței sale strămoșești, Nicodim află de pe buzele Mântuitorului: „Trebuie să vă nașteți de sus” (Ioan 3, 7).

Această renaștere, imposibilă din punct de vedere omenesc, nu poate fi făcută decât printr-o tainică împletire: o naștere din apă și din Duhul Sfânt, o conlucrare între uman și divin.

Experiența botezului– căci aceasta este *nașterea din apă* – apare prima oară în Biblie la Ioan, supranumit Botezătorul. Botezându-i pe oameni în râul Iordan, el le cerea să fie milostivi și drepți și îi îndemna la săvârșirea unor fapte bune, ca dovadă a pocăinței lor (Luca 3, 14). Nu scăldarea în Iordan îi curățea pe oameni de păcate, ci *Duhul*, care îi mâna spre botezul pocăinței. În esență, omul auzea Evanghelia, își recunoștea și lepăda păcatele, iar după aceea, ca pecete a credinței sale, ca mărturie a cugetului său nou, se boteza (Marcu 1, 4.5).

Până astăzi, toate bisericile creștine practică botezul. Însă forma acestuia este atât de diferită – prin scufundare totală, prin turnare de apă pe frunte, prin stropire cu apă sau chiar… fără apă. De ce fac unii „nașterea din nou” imediat după naștere, iar alții o amână până pe patul de moarte? Care este botezul adevărat, din Biblie? Oare aceste diferențe contează?

Botezul prin scufundare

Cuvântul „botez” provine de la verbul grecesc *baptizo* (a scufunda sub sau în). Dacă un vas naufragia și se cufunda în mare era „botezat”, dacă un om se îneca, scufundat în apă, era „botezat”.

În practica primilor creștini și în scrierile sfântului apostol Pavel, botezul are o puternică notă pozitivă, echivalând cu o moarte și o înviere.

Gestul efectiv de afundare e subînțeles la sfântul Ioan Botezătorul, care chemase mulțimile de oameni în Enom, pentru că „erau acolo ape multe" (Ioan 3, 23). Dacă botezul s-ar fi redus la o turnare pe frunte sau stropire, orice izvoraș sau loc ar fi fost suficiente. Scufundarea este ilustrată clar în cazul ucenicului Filip, când i-a vestit Evanghelia unui african care i-a cerut să fie botezat. Foarte probabil famenul etiopian avea apă la el într-o butelcă, pentru că se afla într-o călătorie lungă. Dar actul botezului s-a săvârșit abia când „au ajuns la o apă". Biblia spune că „s-au coborât amândoi în apă, și Filip, și famenul, și l-a botezat", iar apoi „au ieșit din apă" (Faptele apostolilor 8, 36-39). Iar modelul desăvârșit a fost la Iisus, care s-a coborât în Iordan. Apoi, „ieșind din apă, a văzut cerurile deschise…" (Marcu 1, 10).

„Și mor spre a se naște"

Ideea scufundării e întrepătrunsă de semnificații. În Biblie, botezul este un gest simbol, nu o moarte prin înecare. De pildă, sfântul apostol Petru echivalează scăparea lui Noe din potopul cel mare cu o „mântuire prin apă" ce „închipuia botezul, care vă mântuiește astăzi și pe voi, nu ca o ștergere a necurăției trupului, ci ca deschiderea cugetului bun către Dumnezeu" (1 Petru 3, 22).

Iar apostolul Pavel întreba: „Au nu știți că toți câți în Hristos Iisus ne-am botezat, întru moartea Lui ne-am botezat? Deci ne-am îngropat cu El, în moarte, prin botez" (Romani 6, 3-4). Înainte de a avea loc această naștere din nou, trebuie să aibă loc o moarte, a omului vechi, plin de păcate (Romani 6, 6). Nimeni nu îngroapă mortul cu mâinile afară din sicriu sau din groapă. Înhumarea este întotdeauna completă (intri cu totul), iar nașterea, la fel (ieși cu totul), de aceea botezul se face prin scufundare totală.

Identificarea deplină cu Hristos este în moarte, dar și în revenirea la viață: „Îngropați fiind împreună cu El, prin botez, cu El ați și înviat prin credință” (Coloseni 2, 12). Doar așa apare o nouă viață, deplină: „Dacă am murit împreună cu Hristos, credem că vom și vieți împreună cu El” (Romani 6, 8).

Dumnezeiasca afundare în Dunăre

Arheologia și iconografia scot la iveală practicile vechi despre botez. Cele mai vechi mărturii arheologice în acest sens sunt niște bazine subterane, care se umpleau prin canale ori izvoare naturale.[74] Când creștinismul a devenit religie oficială, botezurile nu s-au mai făcut la râu, ci la biserică, în prezența unor mulțimi mari de oameni, doar în zilele de Paște, Rusalii și Înălțare[75]. În preajma bisericilor s-au amenajat niște locuri speciale, unele foarte mari[76]. Aceste baptisterii s-au înmulțit și, după secolul al VI-lea, s-au amplasat în interiorul bisericilor.[77]

Din toate manuscrisele vechi ale Noului Testament existente astăzi în diferite librării sau muzee, cercetătorul Wolfred Cote a analizat sute de schițe ale botezului.[78] Unele Îl prezintă pe Iisus Hristos, altele sunt despre alte persoane. Însă toate au un lucru în comun: botezul adulților prin scufundare.

Așadar, baptiserii, picturi, mozaicuri, interioare, sculpturi și desene din exemplare străvechi ale Noului Testament dovedesc că scufundarea adulților a fost practicată în primele paisprezece secole.

Acest fapt nu este străin nici pentru România. La mijlocul secolului al XI-lea, 20 000 de pecenegi, în frunte cu Kegen, s-au refugiat pe insula Păcuiul lui Soare[79] și la cerere au fost botezați de mitropolitul locului, alături de Eftime, un trimis al patriarhului Constantinopolului. „Eftime, călugăr cucernic, săvârșește dumnezeiasca afundare în fluviul Istru (Dunărea; n.n.), făcându-i pe toți părtași sfântului botez”.[80] Cel mai reprezentativ

baptisteriu, cu începuturi după anii 300 d.Hr., a fost descoperit în județul Constanța (Tropaeum Traiani), fiind o clădire cu ziduri solide de piatră, separată, lângă bazilica de marmură.[81] Spre deosebire de cristelnițele de azi, adaptate la mărimea unor prunci, cele trei încăperi ale clădirii arată că înaintașii noștri practicau botezul persoanelor adulte, pe modelul marilor oameni ai credinței.

La ce vârstă s-au botezat sfinții?

Pe când avea cam 30 de ani (Luca 3, 23), Iisus Hristos a venit la Iordan pentru a fi botezat de Ioan, cel care „boteza în pustie, propovăduind botezul pocăinței întru iertarea păcatelor" (Marcu 1, 4). Printre păcătoșii adunați acolo S-a amestecat și un sfânt – Iisus, Cel „care n-a săvârșit niciun păcat" (1 Petru 2, 22). Însuși Ioan Botezătorul a fost surprins că „Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii" (Ioan 1, 29), îi cerea botezul, ca atare căuta să-L oprească zicând: „Eu am trebuință să fiu botezat de Tine, și Tu vii la mine?" (Matei 3, 14).

Aceste două exemple – Ioan și Iisus – sunt grăitoare. Ele fac legătura între momentul botezului și conștientizarea unei stări (Ioan) sau a unei misiuni de viață (Iisus)! Ioan Botezătorul și-ar fi dorit să fie botezat, căci se recunoștea ca păcătos și simțea pe deplin nevoia unei vieți noi. La polul opus, al sfințeniei depline, Iisus Hristos a primit botezul ca exemplu de urmare a drumului drept ales de Dumnezeu (Matei 3, 15).

Ucenicii lui Iisus au fost toți botezați, iar la rândul lor, prin porunca Domnului Iisus, au devenit botezători ai altora (Luca 3, 21; Ioan 4, 2; Matei 28, 18-20). În comunitatea primilor creștini nu se intra la naștere, ci prin naștere din nou și botez (3 000 de suflete; Faptele apostolilor 2, 41.47), cazul cel mai răsunător fiind al apostolului Pavel (9, 18). Tot felul de oameni se botezau, mărturisindu-și pocăința: de la păcătoșii cei mai mari – „vameșii și desfrânatele" (Matei 21, 32) – până la cei considerați a fi cel mai aproape de Dumnezeu – o „mulțime de preoți" (Faptele apostolilor 6, 7). Cu toții împlineau cuvintele Mântuitorului: „Cel ce va crede și se va boteza se va mântui" (Marcu 16, 16). „Botezul biblic înseamnă alipirea de trupul

lui Hristos, de acea grupare de credincioși care împărtășesc aceeași credință și aspiră la aceleași idealuri, devenind membru al Bisericii."[82]

Lesne de observat, oamenii în dreptul cărora Noul Testament amintește botezul erau persoane adulte, mărturisind o credință asumată cu riscul vieții. Istoria creștină arată că și în generațiile următoare (secolele al IV-lea și al V-lea), mari nume ale patristicii au primit botezul ca adulți.

Schimbări în două mii de ani

Totuși, treptat, în secolele de după generația apostolică au apărut schimbări din ce în ce mai mari. La începutul secolului al II-lea, *Didachia* vorbește despre botezul adulților, cerând ca aceștia să postească înainte. În schimb, a permis turnarea apei de trei ori pe capul candidatului la botez. În scrierile lui Tertulian și Origen, la începutul secolului al III-lea, apar argumente pro și contra botezului pruncilor. În același secol, Ciprian a susținut că turnarea sau stropirea sunt la fel de valabile ca și scufundarea. În secolul al IV-lea, deja Grigore de Nazians cerea botezul copiilor, acceptând că erau „sfințiți inconștient". În secolul al V-lea era majoritar botezul pruncilor în fața celor adulți. Augustin a articulat teologic botezul copiilor, iar obiceiul s-a întărit printr-un canon din anul 418, care-i afurisea pe cei care spuneau că pruncii nou-născuți nu trebuiesc botezați.

> ***Ioan Gură de Aur și Ieronim s-au botezat la vârsta de 20 de ani; Augustin, la 25 de ani; Vasile cel Mare, la 27 de ani; Grigore de Nazianz, fiu de episcop, la 30 de ani; Ambrozie, episcop de Milan, la 34 de ani.[83]***

Prin contrast, și din altă perspectivă a vârstei, unii au amânat botezul până aproape de clipa morții, de teama păcatelor făcute chiar și după botez. Probabil cel mai elocvent exemplu este sfântul Constantin cel Mare, care pe când era împărat în putere s-a mărturisit convertit la creștinism și urmaș al Celui mort pe cruce, dar a fost botezat mult mai târziu, abia pe patul de moarte.

După anul 1000, unii călugări, preoți și episcopi au îndrăznit să reboteze adulți ce fuseseră botezați o dată, în pruncie. Botezătorii au fost excomunicați, prigoniți sau chiar uciși.[84]

Cât privește botezarea păgânilor, deschiderea era alta. Vladimir, marele cneaz de Kiev, era păgân și avea șapte soții. Pentru a se căsători cu Anna, sora lui Vasile al II-lea, împăratul creștin al Bizanțului, i s-a pus condiția ca el și întreaga Rusie să treacă la creștinism. Mulți nobili, alături de Vladimir și fiii săi, au fost botezați în fluviul Nipru.[85] El a organizat apoi multe botezuri în masă, prin scufundare, în același fluviu.[86]

Mai târziu, începând cu anii 1300, din rațiuni practice, s-a răspândit botezul prin stropire, Toma de Aquino declarând că botezul poate fi administrat prin turnare sau stropire, deși a recunoscut că e mai sigur botezul prin scufundare, fiind obicei împământenit.[87] Liderii Reformei protestante nu au avut o poziție unitară în ceea ce privește forma botezului și vârsta candidaților.

Revenirea la modelul biblic s-a datorat mișcării anabaptiste, care practica rebotezarea. Pentru credința lor, anabaptiștii au fost amendați, exilați și tratați cu multă cruzime atât de protestanți, cât și de către catolici. Unii dintre ei au fost arși, spânzurați și chiar înecați, ca o parodiere a credinței lor.[88]

Astăzi, după două mii de ani, cei mai mulți urmași ai lui Hristos sunt botezați cu totul diferit decât El sau primii creștini. Ferindu-se de repere clare, Consiliul Mondial al Bisericilor face recomandări mai degrabă generice, neutre, pentru slujba de botez.[89]

Câte păcate are un copil?

Principalul motiv pentru botezul pruncilor a fost ideea „păcatului strămoșesc” (al lui Adam), avându-se temerea că, dacă un copil mic moare înainte de a fi botezat, rămâne cu acest păcat. Textele biblice cu care s-a

încercat justificarea acestei păreri[90] nu arată spre o *vinovăție* moștenită de la părinți, ci menționează *consecințele* păcatului lui Adam – neputința, degradarea și moartea care îi afectează pe toți urmașii săi până la sfârșitul timpului.

Și superstiția a avut o influență majoră în schimbarea practicii botezului. Părinții au început să creadă că apa botezului are puteri mistice și au decis să-și „sfințească" de mici copiii. Din dragoste, mulți părinți doresc să-și „creștineze" copiii, gândind că botezul îi va mântui.

Să nu uităm totuși că Iisus S-a botezat la 30 de ani! În Noul Testament nu apare ideea păcătoșeniei copiilor. Pentru copii, Dumnezeu a pregătit altceva, care să-i conducă spre botezul de la maturitate.

Privind din nou la modelul Iisus, observăm că El nu a fost rece sau străin față de copii. Și nici nu a fost interesat să-i boteze pe copii, ca pe oamenii mari, ci mai degrabă să-i facă pe oamenii mari ca pe niște copii. Cei mici vin singuri la Iisus și suntem îndemnați să-i lăsăm să vină la El. Cel mai mare în Împărăția cerului este un copilaș (Matei 18, 4) iar despre Împărăția lui Dumnezeu s-a spus că este a celor care devin asemenea unor copilași (Luca 18, 16). Așadar, gestul cunoscut al lui Iisus față de copii este așezarea mâinilor peste căpșorul lor (Matei 19, 14.15). Repetat în unele biserici creștine, actul se numește „binecuvântarea copiilor" și constă în punerea mâinilor asupra lor și rostirea unei rugăciuni speciale.

Botezat. Tu și casa ta

Adesea însă, pentru a se susține botezul pruncilor, se face referire la cinci cazuri din Biblie, argumentându-se că, la încreștinarea cuiva și „a casei lui", se subînțelege botezul copiilor. Le reluăm mai jos, căutând răspunsul direct din Scriptură.

Casa lui Corneliu. Un înger îi spusese ofițerului roman Corneliu să-l aducă la el pe apostolul Petru, „care va grăi către tine cuvinte prin care te vei mântui tu și toată casa ta" (Faptele apostolilor 11, 14). Venind acolo, Petru „a intrat și a găsit pe mulți adunați", căci Corneliu „chemase acasă la el rudeniile sale și prietenii cei mai de aproape" (10, 27.24). În timp ce Petru le predica, Duhul Sfânt S-a pogorât „peste toți cei care ascultau

Cuvântul” (10, 44). Văzând minunea, și aducându-și aminte de formula *naștere din apă și din Duh*, Petru a întrebat: „Poate, oare, cineva să oprească apa, ca să nu fie botezați aceștia care au primit Duhul Sfânt ca și noi?” (10, 47). Versetele de mai sus arată convertirea unor oameni mari – ei ascultă Cuvântul, îl înțeleg, vorbesc în alte limbi, pentru a le vesti și altora Evanghelia.

Lidia și casa ei. Apostolul Pavel a predicat în Filipi din Macedonia, iar una dintre ascultătoare, Lidia, „s-a botezat și ea, și casa ei”. Imediat după aceea și-a pus casa la dispoziția apostolilor (Faptele apostolilor 16, 15). În urma unor evenimente neobișnuite, Pavel și Sila ajung în temniță, sunt eliberați în mod miraculos, iar apoi, „ieșind din închisoare, s-au dus în casa Lidiei; și văzând pe frați, i-au mângâiat și au plecat” (16, 40). Din nou se poate vedea că accentul cade pe deplina consacrare a acestei femei (cu tot ce era al ei) și pe faptul că deja în casa ei se constituise prima biserică din cetate.

Temnicerul din Filipi și casa lui. În urma eliberării miraculoase a apostolilor Pavel și Sila, temnicerul a dorit să știe „ce trebuie să fac ca să fiu mântuit?” (Faptele apostolilor 16, 30). Apostolii „i-au grăit lui Cuvântul lui Dumnezeu și tuturor celor din casa lui”. În aceeași noapte „s-a botezat el și toți ai lui îndată” (16, 32.33). Mai târziu „s-a veselit cu toată casa, crezând în Dumnezeu” (16, 34). Menționarea întregii familii în ascultare, în botez și apoi în sărbătorire subliniază încă o dată dramatismul situației, desăvârșirea unei convertiri la credința adevărată.

Crispus și casa lui. Evreul Crispus din Corint, „mai-marele sinagogii, a crezut în Domnul împreună cu toată casa sa” (Faptele apostolilor 18, 8). Alături de el și poate în urma exemplului său, „mulți dintre corinteni, auzind, credeau și se botezau”. Experiența unitară a celor din casa lui devine un model pentru întreaga cetate.

Casa lui Ștefanas. Apostolul Pavel le scria corintenilor: „Am botezat și casa lui Ștefanas.” Aceștia erau o familie specială, primii convertiți din Ahaia, care, „spre slujirea sfinților, s-au rânduit pe ei înșiși” (1 Corinteni 1, 16; 16, 15). Din nou accentul cade pe o dedicare totală a unei familii întregi ce le poate sluji sfinților.

Dacă urmărim cu atenție aceste cazuri, observăm limpede că nu este nici măcar vreo aluzie la botezul pruncilor (sau măcar la prezența lor în acțiune). În schimb, ceea ce găsim aici este un botez *exemplar* și *excepțional* în același timp. Calitatea exemplară este dată de faptul că oamenii merg pe modelul de bază al botezului biblic: ascultă Evanghelia, se convertesc, se botează și apoi se consacră cu totul lui Hristos – ei sunt creștini pe deplin. Calitatea excepțională este dată de faptul că, fiind extrem de diferiți unii de alții (romani sau greci, evrei sau păgâni, bărbați sau femei, stăpâni sau slujitori), cu toții sunt niște premiere[91] în felul lor, și reușesc să-și aducă la Hristos familia, rudele, prietenii, slujitorii – ei sunt pionierii creștinismului răsăritean!

E păcat să te botezi din nou?

Pentru că „este *un* Domn, *o* credință, *un* botez" (Efeseni 4, 5), unii oameni consideră că o persoană trebuie să se boteze o singură dată în viață, fie în pruncie, fie mai târziu. Biblia vorbește însă despre a doua naștere (vezi Ioan 3, 4) a unor oameni sinceri, credincioși, care au fost rebotezați. Spre exemplu, apostolul Pavel a întâlnit la Efes 12 bărbați care primiseră botezul pocăinței, predicat de Ioan, dar nu au apucat să audă și mărturia lui despre Iisus Hristos și botezul cu Duhul Sfânt. Pavel nu a contestat botezul lor și nici nu le-a înfierat păcate mai vechi sau mai noi, ci i-a îndreptat spre Hristos. Ei au acceptat rebotezarea, fără șovăire și cu bucurie (Faptele apostolilor 19, 1-7).

> ***Nu ne putem alege culoarea pielii, grupa sanguină, naționalitatea sau părinții. Dar putem să ne alegem meseria, partenerul, ideologia, religia.Când o femeie se căsătorește își schimbă numele din dragoste pentru soț, nu din ură față de părinți. Pur și simplu, trece într-o nouă etapă a vieții ei. La fel poate fi și cu botezul în Hristos.***

O altă situație pentru rebotezare este aceea în care omul s-a lepădat de credință prin fapte reprobabile, iar acum vrea să înceapă o nouă viață. Un exemplu uluitor a avut loc relativ recent.

Kalașnikov – o armă, două botezuri

Se știe puțin despre o mare decizie din viața celebrului inventator Mihail Kalașnikov. Cea mai înaltă decorație a Rusiei i-a fost acordată în 2009, pe când avea venerabila vârstă de 90 de ani[92]. Numele lui este cunoscut în armatele a 50 de state ale lumii, întrucât acestea au folosit peste 100 de milioane de exemplare ale armei automate ce-i poartă numele (AK-47). Să ne gândim totuși că, dacă fiecare armă a avut cel puțin *un* glonț care *a ucis* un om, atunci invenția sa a dus la rănirea și moartea a zeci și sute de milioane de oameni care s-au dușmănit în războaiele din ultimul secol.

După primirea medaliei, spre sfârșitul vieții, Kalașnikov era profund tulburat de grozăvia invenției pe care o semnase – o cincime din armele lumii acesteia poartă numele său, o povară zdrobitoare. „Sunt oare vinovat?" îl întreba el într-o scrisoare din 2013 pe patriarhul Kiril al Rusiei. Tot acolo se confesa: „Durerea mea este de nesuportat. Dacă arma mea a răpit viața unor oameni, înseamnă că eu, Mihail Kalașnikov, fiu de țăran, creștin ortodox, sunt responsabil de moartea acestor oameni, chiar dacă ei erau dușmani?" Și a semnat scrisoarea: „Robul Domnului, inventatorul Mihail Kalașnikov".

Deși a fost botezat în pruncie după tradiția ortodoxă, el și-a trăit toată viața ca un ateu. Totuși, în acești ultimi ani ai vieții, Biserica l-a condus să-și vadă vinovăția și mai ales să primească izbăvirea prin Iisus. La 94 de ani, cu foarte puțin timp înainte de moarte, s-a rebotezat în Hristos. Gestul său, puțin mediatizat în presa lumii, a fost mărturia cugetului că „Dumnezeu i S-a arătat în după-amiaza vieții".[93] Asemenea tâlharului de pe cruce, mântuit în ultimele clipe ale vieții, botezul lui Kalașnikov ne arată că niciodată nu e prea târziu să iei decizia de a (re)primi „botezul pocăinței întru iertarea păcatelor".

Se botează robul lui Dumnezeu… eu!

În România de azi, cu dorința de a se apropia de Dumnezeu, românul face din Bobotează ziua „nașterii din nou”. Se iordănește, își stropește casa, uneori chiar și mașina. Când are un botez în familie, omul se gândește la tot ce înseamnă acesta: nași, lumânări, costuri. Alteori, asistă neputincios la anularea botezului primit de unii, văzându-le faptele nelegiuite la jurnalele de știri din fiecare seară.

Hristos ne spune tuturor: „Nu te mira că ți-am zis: «Trebuie să vă nașteți de sus»” (Ioan 3, 7). Botezul este ocazia nașterii de sus. Nicăieri în lume, nici în România, Dumnezeu nu are fini, nu are nepoți, ci doar fii și fiice. El nu este un naș, ci Tatăl de sus. Și orice om care crede în Mântuitorul numit Iisus Hristos, care-și regretă faptele și vrea să capete mântuirea, poate avea un nou început fericit, după cum spunea Iisus: „În cer va fi mai multă bucurie pentru un păcătos care se pocăiește decât pentru nouăzeci și nouă de drepți, care n-au nevoie de pocăință” (Luca 15, 7). Din păcate, când oamenii nu acceptă acest mare beneficiu se aseamănă cu evreii din vremea lui Hristos, care „au călcat voia lui Dumnezeu în ei înșiși, nebotezându-se” (Luca 7, 30).

În fața unui „așa am pomenit”, merită să revedem modelul *nemaipomenit* al lui Hristos: în pustia din Iudeea vine Sfântul lui Dumnezeu, între vameși, prostituate și soldați ucigași. Fără de păcate, nu are nevoie de botez, și totuși o face, ca pildă, mergând pe calea omului, pentru ca omul să meargă pe calea crucii Lui. La botez nu se aprind lumânări, dar se luminează cerul și coboară Duhul. Nașii lipsesc cu desăvârșire, dar mărturie stă chiar glasul Tatălui din ceruri. Botezătorul nu primește niciun ban pentru slujba lui. Cât despre petrecerea de după, Iisus este mânat de Duhul în pustie, unde… va posti și va fi ispitit de Diavolul. Suntem departe de acest Model. Și totuși…

Fie că vorbim de oameni din zilele noastre, ca Steinhardt sau Kalașnikov, de Părinți Bisericești ca Ioan Gură de Aur, de primii creștini precum Corneliu sau Lidia, de întemeietorii și desăvârșitorii botezului, Ioan Botezătorul sau Iisus Hristos, un lucru este cert – botezul este ocazia frumoasă a unui nou start în viață, alături de Iisus și de familia credincioșilor Săi.

Așa a murit înecat în țărâna de pe drumul Damascului încrezutul fariseu Saul și s-a născut de sus smeritul apostol Pavel. Din întâlnirea personală cu Mântuitorul, întrebarea lui Pavel străbate veacurile: „Doamne, ce vrei să fac?” (Faptele apostolilor 9, 17). Iar răspunsul primit de el, prin sfântul Anania (22, 16), ne deschide tuturor ochii: „Domnul Iisus, Cel ce ți S-a arătat pe calea pe care tu veneai, m-a trimis ca să vezi iarăși și să te umpli de Duh Sfânt.[…] Și acum de ce zăbovești? Sculându-te, botează-te și spală-ți păcatele, chemând Numele Lui!”

Capitolul 6

Chipul Celui Nevăzut

Omul poate să se mântuiască fără a vedea icoane,
dar nu poate s-o facă fără a-L cunoaște pe Dumnezeu.
(Libri Carolini)

La început, omul a fost făcut după chipul lui Dumnezeu. Apoi omul și-a făcut dumnezei după asemănarea sa, ajungând să le aducă închinare. Trecând de cele văzute, omul încă Îl poate afla pe Cel Nevăzut de nimeni.

O problemă de „imagine”

„Je suis Charlie” – așa au scris în ianuarie 2015, pe rețelele de socializare, milioane de oameni, asumându-și identitatea unei reviste pariziene. Sediul publicației *Charlie Hebdo* fusese ținta unui atac terorist organizat de doi tineri musulmani cu cetățenie franceză. Saïd Kouachi și Chérif Kouachi intraseră prin forță în incintă, iar apoi deschiseseră focul asupra ziariștilor. În total 12 persoane au murit în acea zi nefastă. Motivele? Convingerile religioase ale teroriștilor și dorința de a răzbuna onoarea profetului Mahomed, satirizat în repetate rânduri pe paginile săptămânalului parizian.

Știrea a creat un puternic val mediatic și de susținere a libertății de exprimare, iar presa a dezbătut pe larg cauzele și efectele gestului celor doi extremiști. Se știe că musulmanii interzic reprezentarea grafică a Profetului sau a lui Allah, pornind de la o idee regăsită și în Biblie: interdicția de a-L reprezenta în vreo formă finită pe Dumnezeul infinit. Fără îndoială, modul în care ne închinăm lui Dumnezeu și cel în care Îi apărăm onoarea sunt o consecință a modului în care Îl înțelegem și ni-L imaginăm: prieten sau

dușman, atotputernic sau un bătrân cu barbă albă, un Creator plin de iubire sau un mare Necunoscut, rece și distant.

Între atâtea invitații la închinare, făcute de diverse grupări religioase, Biblia îi prezintă cititorului sincer o modalitate simplă și directă prin care omul să vină înaintea lui Dumnezeu, Creatorul său. Parcurgând pasajele inspirate ale Sfintelor Scripturi, vom întâlni, de asemenea, și puternice îndemnuri de a ne feri de idolatrie.

De la chipul din cer la chipuri pământene

La început, omul L-a cunoscut pe Dumnezeu față către față – ca într-o oglindire „a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut" (Facerea 1, 27). Așadar, dacă îngerii, ca singuri spectatori ai vremii (Iov 38, 7), se uitau la chipul lui Dumnezeu și apoi la omul făcut, Îi puteau da dreptate Celui ce zisese: „Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră" (Facerea 1, 26)[94].

După căderea în păcat, tot ce a mai putut să vadă omul când s-a întâlnit cu Dumnezeu a fost doar un mijlocitor: un heruvim, un trimis, un Înger al Domnului. Lui Moise avea să îi explice Dumnezeu mai târziu: „Fața Mea însă nu vei putea s-o vezi, că nu poate vedea omul fața Mea și să trăiască" (Ieșirea 33, 20).[95]

Omul a căutat reducerea Dumnezeului din cer la un chip de pe pământ. Scria sfântul apostol Pavel că oamenii „au schimbat slava Dumnezeului Celui nestricăcios cu asemănarea chipului omului celui stricăcios […], și s-au închinat și au slujit făpturii, în locul Făcătorului" (Romani 1, 23.25).

A doua poruncă a Decalogului a fost însă întotdeauna pe cât de clară, pe atât de fermă: „Să nu-ți faci chip cioplit și nici un fel de asemănare a niciunui lucru din câte sunt în cer, sus, și din câte sunt pe pământ, jos, și din câte sunt în apele de sub pământ! Să nu te închini lor, nici să le slujești" (Ieșirea 20, 4). Pe scurt, trei interdicții într-o singură poruncă: să nu-ți faci chipuri cioplite (sau idoli[96]); dacă tot sunt făcute, să nu te închini înaintea lor; să nu le slujești.

Deturnarea unei identități divine

Nici măcar evreii, popor care venerează un Dumnezeu nevăzut, nu au fost scutiți de tentația idolatriei. În absența lui Moise, au cerut să aibă o statuie în cinstea Dumnezeului care îi eliberase recent din sclavie. Într-o zi, i-au zis lui Aaron: „Scoală și ne fă dumnezei, care să meargă înaintea noastră" (Ieșirea 32, 1). Sub presiunea gloatei, Aaron a construit un vițel de aur – boul Apis pe care evreii îl văzuseră primind închinarea întregului Egipt. Luând cerceii de aur donați pentru idol, Aaron „i-a turnat în tipar și a făcut din ei un vițel turnat și l-a cioplit cu dalta". Finalul este cutremurător, căci ei, un popor întreg, au zis: „Iată, Israele, dumnezeul tău, care te-a scos din țara Egiptului" (Ieșirea 32, 1.4). Cât de curând uitaseră primele porunci ale Decalogului. Oare să fi crezut ei că vițelul acela i-a scos din Egipt? Nici vorbă.[97] Cel mai probabil își închipuiau că acel vițel era reprezentarea marelui Zeu care-i scosese din robie…

Dar, mai târziu, Moise le-a reamintit: „Țineți dar bine minte că în ziua aceea, când Domnul v-a grăit din mijlocul focului, de pe muntele Horeb [Sinai], n-ați văzut niciun chip. Să nu greșiți dar și să nu vă faceți chipuri cioplite sau închipuiri ale vreunui idol, care să înfățișeze bărbat sau femeie"[98] (Deuteronomul 4, 15).

„Ca atare, în sanctuarul evreilor, izbea absența oricărei reprezentări a Divinității. Faptul că în templu nu exista nicio imagine părea incredibil în lumea antică. Prin urmare, acest unic detaliu este cel mai menționat în relatările străinilor despre evrei și templul lor."[99]

Ispita a continuat peste secole, așa că prorocii Vechiului Testament au avertizat de multe ori cu privire la amăgirea unor statui sau amulete folosite la închinare, fie ele din lemn, piatră, marmură sau diferite metale. Un exemplu este șarpele de aramă înălțat de Moise în pustie – dacă priveau spre el, cei mușcați de șerpii veninoși se vindecau (Numeri 21, 8.9). După un timp, acest obiect a fost privit ca fiind sfânt, și înaintea lui se ardea tămâie – devenise un obiect de idolatrie. Inițial, șarpele de aramă Îl reprezentase pe Hristos pe cruce (Ioan 3, 14), dar simbolul a fost deturnat. Mai târziu, un

împărat evreu l-a sfărâmat în bucăți (2 Regi 18, 4)[100], pentru a restabili cultul Templului de la Ierusalim.

Dumnezeu a prezentat amăgirea idolatriei: „Chipul celui turnat este turnat de un făurar, argintarul îl îmbracă cu aur și-l înfrumusețează cu lănțișoare. Săracul, care nu poate oferi mult, alege un lemn care nu putrezește; își caută un meșter iscusit ca să facă un idol care să nu se clatine” (Isaia 40, 18-20). „Fierarul ascute o daltă și dă chip lucrului său cu cărbuni aprinși. Alcătuiește idolul cu lovituri de ciocan și-i dă chip cu puterea brațului său […] Lemnarul întinde sfoara, face un semn cu plumbul. El lucrează cu sculele lui și măsoară cu compasul. El face lucrul lui după chipul unui om, după frumoasa înfățișare a unui pământean, ca să fie așezat într-o casă” (Isaia 44, 12.13).

Eroarea evreilor necredincioși și a păgânilor era că preamăreau dumnezeii de aur, argint, lemn sau piatră (Daniel 5, 4). Desigur, idolii de azi nu mai sunt doar cei ciopliți în marmură sau pictați pe pânză, ci și cei din gânduri ori conturați în pixeli, pe ecrane plate, în forma banilor, aurului, brandurilor celebre, pe marile scene sau stadioane ale lumii. Privim spre oameni, căutând în zadar chipuri divine. Să privim mai degrabă spre chipul divin al Fiului omului.

Iisus Hristos – icoana Tatălui[101]

Dumnezeu nu a rămas însă un necunoscut pentru lumea noastră. Ba chiar a ales cea mai bună variantă prin care să Se arate oamenilor. După ce apostolul Ioan a spus clar că „pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată” (Ioan 1, 18), tot el ne-a împărtășit și vestea cea bună, că pe Dumnezeu „Fiul cel Unul-Născut, Care este în sânul Tatălui, Acela L-a făcut cunoscut” (Ioan 1, 18). Unul dintre apostolii Domnului, Filip, I-a zis lui Iisus: „«Doamne, arată-ne nouă pe Tatăl și ne este de ajuns.» Iisus i-a zis: «Cel ce M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl. Cum zici tu: ’Arată-ne pe Tatăl’?»” (14, 8.9).

Așadar, încă o dată s-a văzut asemănarea unică între Dumnezeu și om când Fiul lui Dumnezeu S-a înomenit și a locuit printre noi. Nimeni altul nu și-a dovedit pretenția de a-L reprezenta pe Tatăl. Toți oamenii care-L

vedeau pe Iisus trebuiau să înțeleagă că, dacă Dumnezeu S-ar fi coborât printre ei, dacă ar fi luat chip de om, ar fi gândit, ar fi spus, ar fi făcut tot ce a făcut Iisus. Pentru că, spunea autorul Epistolei către evrei: „După ce Dumnezeu odinioară, în multe rânduri și în multe chipuri, a vorbit părinților noștri prin proroci, în zilele acestea mai de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul” (Evrei 1, 1.2). Iar în altă parte scrie despre Iisus că „întru El locuiește, trupește, toată plinătatea Dumnezeirii” (Coloseni 2, 9; vezi și 1, 19).

Fața lui Iisus după înălțare

Fericite vremuri când oamenii L-au putut vedea pe Hristos față în față! Dar, după Înălțare, cum Îl mai puteau vedea credincioșii? Dincolo de faptul că a trăi în credință este mai bine decât a trăi prin vedere („credința este dovedirea lucrurilor celor nevăzute”; Evrei 11:1), Scriptura ne dă câteva exemple.

Când Iisus i S-a descoperit viitorului apostol Pavel, acesta a fost învăluit deodată „de o lumină din cer ca de fulger” și a auzit un glas. Hristos s-a destăinuit prin cuvânt rostit (Faptele apostolilor 9, 3-6), nu prin înfățișare. Deși nu L-a văzut, Saul a căzut la pământ și a rămas fără vedere. S-a dovedit că Domnul Domnilor „locuiește într-o lumină de care nu poți să te apropii, pe care niciun om nu L-a văzut, nici nu-L poate vedea” (1 Timotei 6, 14.15, vezi și Apocalipsa 17,14).

Un alt apostol, fiind „în duh”, adică într-o stare de contemplare superioară, nu a putut privi fața Domnului (Apocalipsa 1, 16.17). După înălțare, în tot Noul Testament nu găsim niciun sfânt sau apostol care să vadă de-a dreptul fața lui Iisus. Ca evanghelistul Luca, acela care a scris faptele lui Iisus „așa cum ni le-au lăsat cei ce le-au văzut de la început”, dacă dorim să Îl cunoaștem personal, nu avem decât să citim în credință Scripturile, și astfel să-I ascultăm glasul.

Cultul închinat lui Hristos este posibil fără nicio reprezentare. Fiind Dumnezeu adevărat, Iisus poate fi prezent pretutindeni în același timp (Matei 28, 20). El Însuși a făgăduit că, pentru a fi prezent public în comunitatea creștină, este suficient ca doi sau trei credincioși să se adune în Numele Lui (Matei 18, 20).

Biblia neștiutorilor de carte

În multe lăcașuri creștine se regăsesc astăzi icoane reprezentând pe Dumnezeu, Iisus, Maica Domnului sau sfinții credinței. Un fapt interesant, în Biblia din care citățm (versiunea Teoctist, 1982) nu apare deloc cuvântul *icoană*, spre deosebire de alte cuvinte bisericești care denumesc obiecte de cult folosite până astăzi cu sens identic sau înrudit (statuie, cădelniță, candelabru, tămâie, toiag, chivot, potir, sfeșnic, vase sfinte, heruvimi, veșminte preoțești). Considerând că putem găsi icoana doar în istoria bisericii, vom urmări principalele izvoare bisericești.

Primii creștini erau rezervați față de imagini, datorită atât moștenirii iudaice, cât și din cauza idolatriei păgâne care îi împresura din toate părțile. Existau și motive practice care ar fi împiedicat răspândirea picturilor: artiștii care lucrau scump pentru lumea păgână nu puteau fi angajați dacă nu se încreștinau, comunitățile erau sărace, iar persecuțiile lăsau puțin timp de regrupare după pierderile grele de vieți omenești.[102] În plus, conflictul dintre credință și politica de adorare a împăratului prin cinstirea portretului acestuia a agravat și mai mult respingerea imaginilor cultice.

Totuși, sub pământ, în catacombele romane, găsim primele desene folosite de creștini. Acestea nu erau imagini de cult, ci foste simboluri păgâne care căpătau o semnificație mai profundă (de exemplu, păunul – simbol al Paradisului).[103] Spre sfârșitul secolului al II-lea, apar și alte simboluri creștine: înmulțirea pâinilor, închinarea magilor, vița, peștele și altele.

Aceste schițe ilustrative au fost folosite pentru informarea didactică a noilor convertiți, în majoritate analfabeți. Ei erau obișnuiți cu reprezentări vizibile ale zeilor pe care îi lăsaseră în urmă. Treptat însă, închinătorii și-au mutat atenția către reprezentările fizice în sine, deoarece le venea mai ușor să caute un contact real, fizic cu Dumnezeul nevăzut căruia se închinau. Această tendință, apărută la cei nou-convertiții proveniți din lumea politeistă, a atras o reacție de împotrivire.

Opoziția față de folosirea imaginilor este veche. Se întâlnește la Părinții Bisericești: Tertulian (150–250), Origen (185–254), Clement Alexandrinul (150–216), Minucius Felix (sec. II/III), Arnobiu (255/260–327), Lactantiu (240/250–320) și la Epifanie de Salamina, considerat un campion al ortodoxiei. În Patericul egiptean, carte fundamentală a ascetismului ortodox, nu există nicio referire la cultul icoanelor. De-abia la Sinodul Trulan (anii 680–681)[104] se condamnă folosirea simbolurilor vechi și se oficializează noua direcție, în avantajul imaginilor care îndeplineau mai multe funcții.

Pe urmele icoanelor

Este important de știut că simbolurile din creștinismul timpuriu nu erau venerate, deoarece încă nu apăruseră picturi ale lui Hristos și ale Fecioarei. (Biserica nu dezvoltase suficient taina întrupării înainte de primele sinoade.[105]) Când Constanția, sora împăratului Constantin, a vizitat Ierusa-limul, a cerut o icoană a lui Hristos. Episcopul Eusebiu de Cezareea i-a răspuns că preocuparea ei pentru chipul material a lui Iisus era nevrednică de religia adevărată și că Hristos, după slăvirea Sa, poate fi contemplat numai în *minte*.

Canonul 36 al Sinodului de la Elvira (anul 306) scrie: „Plăcutu-ne-a să hotărâm că picturile nu trebuie să stea în biserică și că tot ceea ce este venerat și adorat nu trebuie zugrăvit pe ziduri.” În același stil, peste două secole, episcopul Sirinus distruge la Marsilia toate imaginile. Papa Grigorie cel Mare l-a lăudat că le-a interzis credincioșilor să venereze imaginile, dar, în același timp, l-a blamat pentru că i-a lipsit de învățătura pe care acestea o prezentau.

Începând cu secolul al IV-lea, când păgânismul nu mai era un pericol, apar și Părinți favorabili reprezentărilor artistice: Ioan Gură de Aur, Grigorie de Nyssa, Chiril din Alexandria[106]. Istoricul Stelian Brezeanu arată că „în veacul al IV-lea, sub presiunea artei portretului din lumea greco-romană, a propagandei imperiale și a religiilor păgâne, ce reprezentau sub chipuri de oameni zeii lor, imaginea umană conferă trăsături palpabile sfinților, al

căror cult a luat amploare. Imaginile umane ale sfinților și chiar ale personajelor divine, sub forma icoanelor portabile, invadează viața cotidiană a creștinului analfabet, cu deosebire în spațiul lumii greco-romane”.[107]

Leonid Uspensky, important teolog rus al secolului al XX-lea, oferă în cartea sa, *Teologia icoanei în Biserica Ortodoxă*, următoarea definiție pentru acest obiect religios: „Cuvântul «icoană» este de origine greacă: *eikôn* înseamnă «imagine», sau «portret». Pe vremea când imaginile creștine erau în formare, Bizanțul desemna prin acest cuvânt *orice reprezentare* a lui Hristos, a Fecioarei, a unui sfânt, a unui înger sau a unui eveniment din istoria sfântă, chiar dacă acea imagine era *pictată, sculptată*, mobilă sau monumentală și indiferent de tehnica cu ajutorul căreia ar fi fost elaborată. Astăzi, termenul se aplică mai ales lucrărilor de șevalet, fie ele *pictate, sculptate* sau lucrate în mozaic. Acesta este sensul pe care arheologia și istoria artei îl conferă icoanei.”[108]

Mai mulți cercetători sunt de părere că după anii 300, când păgânismul nu mai era un pericol, iar creștinismul devenea popular și atractiv, imaginile sacre au început să fie prețuite tot mai mult. „Arta creștină s-a născut în afara Bisericii și, cel puțin la început, s-a dezvoltat împotriva voinței acesteia. Moștenitor al iudaismului, creștinismul s-a opus firesc idolatriei, asemenea religiei din care a provenit… Astfel, nu Biserica este creatoarea artei creștine. Probabil că ea nu a fost prea mult timp indiferentă și neinteresată de artă; Biserica a acceptat-o, impunându-i anumite reguli, dar arta creștină s-a născut de fapt din inițiativa credincioșilor.”[109] Această perioadă coincide cu influența înaltei clasei nobiliare în Biserică, sensibilă la artă și cu resurse materiale necesare.

Desigur că au existat și exagerări, care au fost condamnate de unii Părinți Bisericești. Unii creștini împodobeau zelos bisericile, considerând că acest fapt era suficient pentru mântuirea lor. Amfilohie de Iconium denunțase acest lucru încă din secolul al IV-lea. În secolul al VII-lea, imaginile brodate ale sfinților ornau veșmintele de ceremonie ale membrilor aristocrației bizantine sau hainele de promenadă ale persoanelor din înalta societate din Alexandria. Mulți credincioși venerau icoanele într-o manieră fetișistă: ei

cinsteau mai mult imaginea decât persoana reprezentată. Toate acestea se apropiau de magie sau intersectau formele decadente ale păgânismului.

Adversarii imaginilor au folosit aceste exagerări pentru a interpreta cucerirea de către arabi drept pedeapsă pentru provinciile creștine în care credincioșii se întorseseră la idolatria păgână. Ei întrebau dacă nu cumva Dumnezeu ținea cu musulmanii, care respectau interdicția Decalogului de a făuri și cinsti chipul Divinității.

Totuși, cultul icoanelor nu a cuprins întreaga biserică creștină a primelor secole. Aceste practici au fost adoptate cu precădere de către partea răsăriteană a continentului nostru.

Au fost biserici în nordul Europei și în zone de graniță cu Asia care nu au acceptat icoanele. Unii creștini de rit vechi păstrează acest obicei și astăzi. [110]

Mișcare împotriva icoanelor

Istoria bisericească arată vărsare de sânge în războiul cu imaginile sacre. Teama teologilor răsăriteni din acea vreme era că o pictură religioasă își poate pierde scopul instructiv pe care l-a avut inițial și se poate transforma într-un idol, datorită confuziei create între imagine și scopul ei. Astfel, învățați, prelați și politicieni bizantini au reacționat împotriva curentului de venerare a icoanelor în secolele al VIII-lea și al IX-lea, într-o mișcare cunoscută sub denumirea de *iconoclasm* (distrugerea icoanelor).

Mișcarea iconoclastă a debutat cu urcarea pe tronul Bizanțului a lui Leon al III-lea Isaurianul. Odată cu edictul împotriva cultului icoanelor, dat de Leon în anul 726, începe un adevărat război cu excomunicări și anateme din partea papilor de la Roma, dar și a susținătorilor acestui cult. În 731, papa Grigore al III-lea îi declară eretici pe adversarii icoanelor. În 754, Constantin al V-lea prezidează Conciliul de la Hiereia, la care participă peste 330 de episcopi. Considerat un conciliu ecumenic, acesta condamna fabricarea, posesia și venerarea icoanelor. Zeci și sute de demnitari, partizani ai cultului icoanelor, sunt arestați, exilați și executați.[111] Sub domnia lui Constantin al

VI-lea și a regentei Irina, mama acestuia, se convoacă un nou conciliu la Niceea (787), la care participă aproximativ 350 de episcopi, în marea lor majoritate susținători ai cultului icoanelor. Conciliul restabilește onorarea parțială a icoanelor.[112] În perioada următoare apar noi frământări, dar în anul 843, sub regența Theodorei și a împăratului minor Mihail al III-lea, cultul icoanelor este definitiv restabilit.

O altă pagină din istoria creștină se scrie atunci când protestanții reaprind flacăra unei credințe fără imagini între Hristos și popor. Până azi, în bisericile europene născute în urma mișcării de reformă a creștinismului din secolul al XVI-lea, nu se găsesc statui, nici icoane.

Dificultăți, erori, disonanțe

Am văzut din istorie că icoana nu există prin sine însăși, nici pentru sine însăși. Ea este exclusiv un produs cultural, iar apariția sa a fost solicitată de realitatea cultică. De aceea, de-a lungul timpului, s-au folosit mai multe argumente împotriva folosirii acestor obiecte de cult sau pentru limitarea lor. Rezumăm aici câteva dintre ele, folosite uneori chiar de mari învățați și Părinți Bisericești. Mai întâi, amintim sumedenia de chipuri ale Mântuitorului. Observatorul atent poate să deosebească trăsături fizionomice variate în icoane din diferite locuri[113]; de aici se ajunge ușor la ideea că tradiția prin care s-a păstrat conturul iconic, pe baza unei memorii colective originare, nu poate fi urmată.

Alții se întreabă de ce ar mai fi nevoie de sfințirea icoanei (prin rugăciunea de consacrare), dacă ea oricum seamănă cu Hristos cel Sfânt, pe El Îl urmează și poartă numele Lui. Pe de altă parte, materia nu poate fi sfântă, consideră unii. Iar dubla natură a lui Hristos (natura divină unită cu natura umană) aduce o altă dificultate, deoarece natura divină a lui Hristos nu se poate despărți de natura umană și deci nu poate fi surprinsă în imaginea care ar reprezenta, cel mult, doar trăsături omenești. Și icoana lui Dumnezeu Tatăl este problematică. Ea a fost interzisă de un Sinod[114] și

considerată eretică. Se ridică întrebări și despre chipurile din icoanele ferecate în argint[115].

Puțini știu că pentru mai mult de 1 000 de ani în creștinism nu a existat practica sfințirii icoanelor. Destul de târziu, în anul 1649, mitropolitul Petru Movilă al Kievului a publicat pentru prima oară într-o lucrare ortodoxă o serie de slujbe scurte pentru sfințirea acestora (Trebnik, Kiev). În 1730 a apărut prima rugăciune de sfințire a icoanelor într-o carte de slujbă grecească (*Evhologhionul bizantin*, editor Jacob Goar, Veneția). Pe baza Sinodului al VII-lea Ecumenic, Atanasie din Paros (1721–1813) și alte autorități ortodoxe au criticat această inovație și au negat necesitatea sfințirii icoanelor.[116]

Merită spus că în unele biserici din țară și străinătate pe lângă scene sau oameni din Biblie sunt zugrăvite și evenimente istorice, marii oameni (bărbați și femei) ai Antichității[117] sau artizanii politici și religioși[118] ai unei noi ordini mondiale din secolul al XX-lea. La polul opus, în România există sute de biserici (vechi și noi) care până astăzi au fațadele exterioare văruite complet în alb. Între ele amintim Mănăstirea Tismana, considerată a fi cea mai veche din Țara Românească, sau cea de la Voila[119] (Câmpina). Lipsa imaginilor pictate transmite un sentiment de puritate și absolut, ca o invitație din partea lui Dumnezeu la o închinare curată, directă, fără mijlocitori omenești.

Între atâtea opinii, care variază chiar în cadrul aceleiași religii, credinciosul poate găsi un răspuns clar și împlinitor în Sfânta Scriptură. Am văzut cum privește Dumnezeu statuile și idolii. În continuare, vom aduce exemple despre alte forme de închinare oprite de Dumnezeu și, în final, un pasaj care arată ce simte Dumnezeu față de icoanele pictate.

Închinarea adusă apostolilor sau îngerilor

Sunt mai multe ocazii în Scriptură în care oamenii au încercat să aducă închinare unor sfinți în viață, de exemplu apostolilor sau îngerilor. O scurtă

recitire a unor texte concrete răspunde întrebărilor despre cum ar privi aceștia închinarea înaintea chipurilor lor astăzi.

> ***Iisus a zis: „Împărăția lui Dumnezeu nu va veni în chip văzut. Și nici nu vor zice: «Iat-o aici sau acolo.» Căci, iată, Împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul vostru.” (Luca 17, 20.21)***

Sfântul Petru nu a primit închinarea lui Corneliu: „Și când a fost să intre Petru, Corneliu, întâmpinându-l, i s-a închinat, căzând la picioarele lui. Iar Petru l-a ridicat, zicându-i: «Scoală-te. Și eu sunt om»” (Faptele apostolilor 10, 25.26). În altă ocazie, apostolii Pavel și Barnaba au fost considerați zei, așa că, într-un gest aproape de disperare, apostolii l-au oprit pe preotul lui Zeus, care „aducând la porți tauri și cununi, voia să le aducă jertfă împreună cu mulțimile. Și auzind apostolii Pavel și Barnaba, și-au rupt veșmintele, au sărit în mulțime, strigând și zicând: «Bărbaților, de ce faceți acestea? Doar și noi suntem oameni, asemenea pătimitori ca voi, binevestind să vă întoarceți de la aceste deșertăciuni către Dumnezeu cel viu»” (14, 13-15).

Nici înaintea îngerilor nu se cuvine închinarea. Spunea sfântul apostol Pavel: „Nimeni să nu vă smulgă biruința printr-o prefăcută smerenie și printr-o fățarnică închinare la îngeri, încercând să pătrundă în cele ce n-a văzut, și îngâmfându-se zadarnic cu închipuirea lui trupească” (Coloseni 2, 18). Iar într-un alt context, văzând un personaj ceresc de o lumină deosebită, sfântul apostol Ioan (Teologul) scrie: „Și am căzut înaintea picioarelor lui, ca să mă închin lui. Și el mi-a zis: «Vezi să nu faci aceasta! Sunt împreună-slujitor cu tine și cu frații tăi, care au mărturia lui Iisus. Lui Dumnezeu închină-te»” (Apocalipsa 19, 10; gestul și mustrarea se repetă și în Apocalipsa 22, 8.9).

Zugrăveli și chipuri pictate

Pentru căutătorul unor situații asemănătoare cu acelea ale creștinilor de azi, care poate că nu slujesc icoanelor, dar se închină înaintea lor, avem mărturia proorocului Iezechiel, din Sfânta Scriptură. Dumnezeu i-a arătat

acestuia mai multe „urâciuni dezgustătoare” săvârșite chiar în Templul de la Ierusalim și în curtea sa: închinare la statui așezate lângă altar, închinare în minte la alte ființe în afara Dumnezeului unic, căci femeile îl plângeau pe Tamuz, ritualuri străine precum mirosirea unor crenguțe aromate sau chiar gesturi profanatoare – închinarea la Soare, cu dosul la templu și cu fețele spre răsărit (Iezechiel 8, 1-18).

În același timp însă, pe ascuns, în niște cămări, profetul a văzut și chipuri de oameni (și de animale) pictate pe pereți. „Și am intrat și am privit și iată că erau acolo tot felul de chipuri de târâtoare, de animale necurate și de tot felul de idoli ai casei lui Israel, zugrăviți pe pereți de jur împrejur. Înaintea lor stăteau șaptezeci de bărbați din bătrânii casei lui Israel […]; fiecare din ei avea în mâini câte o cădelniță și un nor gros de fum de tămâie se ridica în sus. Și mi-a zis Domnul: Fiul omului, vezi ce fac bătrânii casei lui Israel la întuneric, stând fiecare în cămara sa plină de chipuri?”

Evreii au plătit în robie 70 de ani toată nebunia acestor păcate care „au umplut și țara de necredință” (Ezechiel 8, 9-18). Reveniți din exilul babilonian, nu au mai greșit niciodată închinându-se la chipuri cioplite sau pictate. Până azi, în Israel și în toate locașurile de cult evreiești nu se găsesc chipuri cioplite, pictate, țesute sau reprezentate grafic ca icoană, fotografie, imagine, altele decât strict cu valoare ilustrativă (de exemplu, îngeri, tablele Legii, elemente florale, sfeșnic etc.).

Un Dumnezeu „necunoscut”, dar aproape

Aflat în centrul de dezbateri al marilor filosofi de la Atena, sfântul apostol Pavel le-a vorbit acestora într-un mod care a răsturnat toată religia lor plină de zei, eroi, temple și altare. Predicând despre altarul închinat de ei „unui Dumnezeu necunoscut”, apostolul a spus: „Nu trebuie să socotim că Dumnezeirea este asemenea aurului sau argintului sau pietrei cioplite de meșteșugul și de iscusința omului” (Faptele apostolilor 17, 29).

Dumnezeu vrea să ne întâlnească în mod personal, doar noi și El, individual, fără imagini deosebite sau ceremonii împovărătoare (vezi Rugăciunea *Tatăl nostru*; Matei 6, 6).

Înaintea cui să ne închinăm?

Întrebările noastre își regăsesc un cuceritor răspuns într-un episod al Evangheliei, unde Domnul Iisus Hristos dialoghează cu o femeie credincioasă, dar de altă religie. Aceasta era interesată să cunoască închinarea aprobată de Dumnezeu. Practic, Iisus era confruntat cu o întrebare ce se pune până în zilele noastre – *Care e credința adevărată?*

Femeia a spus: „Doamne [...], părinții noștri s-au închinat pe acest munte, iar voi ziceți că în Ierusalim este locul unde trebuie să ne închinăm.” Dacă am relua întrebarea ei pentru zilele noastre, am zice așa: Unde trebuie să ne închinăm? La Roma ori în catedrale? La muntele Athos, în mănăstiri? Sau în Israel, la locurile sfinte?

Și Iisus i-a zis: „Femeie, crede-Mă că vine ceasul când nici pe muntele acesta, nici în Ierusalim nu vă veți închina Tatălui. […] Vine ceasul și acum este, când adevărații închinători se vor închina Tatălui în duh și în adevăr, că și Tatăl astfel de închinători Își dorește” (Ioan 4, 19-24).

Putem să fim acei închinători pe care Tatăl îi dorește. Dincolo de ce am știut de la ai noștri, dincolo de modul în care ne-am închinat până azi, fiecare poate să decidă dacă acum este ceasul pentru închinare adevărată, după dorința Celui Nevăzut – în duh și în adevăr. Că scris este: „Domnului, Dumnezeului tău, să te închini și Lui singur să-I slujești” (Matei 4, 10)**.**

Capitolul 7

Mănânc ca să trăiesc

Pâinea noastră cea de toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi.
(Rugăciunea*Tatăl nostru*)

Zi de zi, ne străduim să avem ce pune pe masă. Deseori cu sacrificii, uneori cu îmbuibare, umplem mesele cu bune, cu rele. La fel și trupurile, arterele sau inima noastră. Am fost învățați să știm ce e „cu dulce” și când se dă „dezlegare”. Biblia ne spune ce să mâncăm și ce să bem. Dar Necuratul ne îmbie mereu cu ceva oprit de Dumnezeu, ca pe Adam și Eva.

Matusalem de România

În ultimii ani, mai multe gazete[120] de la noi l-au pomenit pe Maftei Pop, considerat a fi cel mai longeviv român și unul dintre cei mai longevivi europeni. Pe baza datelor oferite de arhivele Stării Civile din certificatul de deces[121], bătrânul avea în 1952, când s-a consemnat data morții, uimitoarea vârstă de 148 de ani. Experiența lui a stârnit curiozitatea unor personalități ale medicinei românești, cum au fost Ana Aslan[122] și academicianul C. I. Parhon, care l-au vizitat personal.

Se pare că Maftei s-a născut în anul 1804, în familia unui preot. În Cluj încă mai există oameni care l-au văzut cu ochii lor. Din memoriile celor ce au ajuns să-l cunoască pe bătrân, omul nu a fost căsătorit niciodată, nu a fost vreodată bolnav, nu știa carte și stătea mai tot timpul în aer liber. Nu avea casă, nici avere, muncind uneori la tăiat lemne sau prin gospodăria celor ce îl găzduiau pe la ei.

În studiul „Biologia vârstelor”, Parhon a ajuns la concluzia că secretele longevității acestui Matusalem[123] de România ar putea fi: zestrea genetică (se pare că ambii părinți și o soră au trăit peste 100 de ani), programul echilibrat de muncă și odihnă în mijlocul naturii, regimul alimentar mixt, în care predominau laptele, brânza și mămăliga.

Azi, ne întrebăm cum să trăim mai mult, cum să fim mai sănătoși. Ne urăm de „sănătate, că-i mai bună decât toate”, și-i învățăm pe tinerii naivi că până și „dragostea trece prin stomac”. Din păcate însă, la statistici nu stăm la fel de bine ca la proverbe.

Românii, „campioni” europeni

Conform Rapoartelor Comisiei Europene, România este țara europeană unde mor cei mai mulți copii sub un an, unde femeile trăiesc cel mai puțin, unde numărul adolescenților supraponderali s-a dublat în ultimii ani. Rămânem pe locul al doilea în Europa la decesul datorat bolilor cardiovasculare în rândul bărbaților, iar pe întreg continentul, băieții români sunt printre cei mai grași și mai dornici de a consuma alcool.[124] Se pare că tot pe primul loc suntem și la numărul de decese datorate bolilor cronice sau cancerului de col.

Cu toate acestea, într-un studiu despre obiceiurile alimentare, 46% dintre cei întrebați au spus că ei consideră că au un stil de viață sănătos. Curios, același studiu arată că 62% dintre persoanele angajate alocă mai puțin de 30 de minute pentru masa de prânz, doar 42% fac sport în mod regulat și doar 38% mănâncă zilnic fructe și legume.[125]

Așadar, ne considerăm sănătoși, știm ce e de făcut, dar suntem zăbavnici să practicăm ce ne sfătuiește medicul. Pe principiul „fă ce zice popa”, putem aminti aici că în calendarele românești sunt anual peste 160 de zile de post, în care ar trebui consumată hrană exclusiv vegetală. Cu siguranță că, dacă aceste zile ar fi păstrate cu strictețe, multe măcelării ar da faliment, la fiecare chioșc de ziare am găsi cărți cu rețete vegetariene, iar restaurantele ar avea în meniu produse de post tot anul.

Cine conduce: capul sau pântecul?

Mâncatul reprezintă, indiscutabil, una dintre marile plăceri ale omului. Marele înțelept Solomon ajunsese la concluzia că „nimic nu este mai bun pentru om decât să mănânce și să bea și să-și desfăteze sufletul cu mulțumirea din munca sa” (Ecclesiastul 2, 24). Tot mâncarea este și una dintre marile nevoi ale omului. Mântuitorul ne învață să ne rugăm în *Tatăl nostru* pentru pâinea cea de toate zilele, sau „pâinea noastră cea spre ființă” (Matei 6, 11). Plăcere și nevoie deopotrivă, mâncarea este cunoscută drept una dintre marile probleme ale omului. De fapt, nu putem uita că încercarea la care au căzut Adam și Eva, primii noștri părinți, a fost aceea a poftei după o mâncare.

Din perspectiva recâștigării Raiului pierdut, merită să analizăm atent obiceiurile alimentare ale sfinților din Biblie, în care găsim felurite situații despre mâncare sau băutură[126], unele chiar incredibile. Astfel, întâlnim oameni care se vând pentru o mâncare (Facerea 25), care-și pierd viața pentru pofta unei fripturi (Ieșirea 16), care mănâncă miere din hoituri (Judecătorii 14), care-și mănâncă propriii copii (Plângeri 4). Găsim și oameni care preferă să facă foamea decât să se atingă de ceea ce e spurcat (Petru), sfinți care postesc în repetate rânduri (Pavel), persoane care-și rup de la gură pentru a împărți cu sărmanii (primii creștini) sau pe Iisus care spune despre Sine că este „Pâinea vieții”.

Hrana omului a venit din pământ, căci lui Adam i s-a spus „cu osteneală să te hrănești din el [pământ] în toate zilele vieții tale” (Facerea 3, 17). Dar a venit și din cer pentru evrei, când Dumnezeu „a plouat peste ei mană[127] de mâncare și pâine cerească le-a dat lor” (Psalmii 77, 28). Cuvintele Mântuitorului fac arcul între pământ și cer: „Scris este: «Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu»” (Matei 4, 4).

Credem cu tărie că o abordare serioasă a adevărurilor biblice pentru viață și mai ales însușirea acestora vor spori starea de sănătate a poporului nostru, vor crește calitatea vieții și ne vor da siguranța și pacea că facem voia lui Dumnezeu. El știe cel mai bine cum funcționează mașinăria izbutită de

mâinile Lui. Și atunci, a-ți alege bucatele alături de El nu este o problemă de laudă, nici caznă, ci fericire, rețeta unui stil de viață care să aducă sănătate și împlinire, o viață trăită la superlativ.

-

Suntem neam cu Dumnezeu[128]

Scriptura spune că „a privit Dumnezeu toate câte a făcut", când a sfârșit de făcut lumea. Acest „a privit" nu a fost o privire fugară, cu coada ochiului, ci El s-a uitat cu atenție și încântare. S-a delectat de ceea ce a ieșit din mâna Lui, pentru că toate erau „bune foarte."

Trupul uman – lucrarea mâinilor Lui – este proiectat de El și înzestrat până azi cu demnitate și noblețe cerească. Fiecare celulă umană poartă în ea amprenta Creatorului, iar mecanismul complicat al mușchilor, al inimii sau al creierului funcționează pentru că „în El trăim și ne mișcăm și suntem" (Faptele apostolilor 17, 28). În Biblie ne găsim cartea de identitate: omul a fost făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu (Facerea 1, 26). Cât privește trupul omului, acesta este „pentru Dumnezeu" (1 Corinteni 6, 13).

Exemplul suprem este cel al Fiului lui Dumnezeu care s-a „înomenit", sau „a luat chip de om", pentru a ne mântui. Apostolul Pavel întreabă plin de responsabilitate: „Au nu știți că trupurile voastre sunt mădularele lui Hristos?" (6, 15). Apocalipsa desăvârșește această imagine vorbind de un „cer nou și un pământ nou" (21, 2), unde oamenii vor mânca din pomul vieții, exact ca la început (22, 1-4), cu trupuri îmbrăcate „în nemurire" (1 Corinteni 15, 50-54).

În Biblie, alimentația nu este o problemă de importanță secundară, lăsată exclusiv la voia gusturilor personale sau a împrejurărilor, ci un aspect de bază al închinării și vieții de credință (10, 31). Apostolul Pavel, vorbind despre „bucate, pe care Dumnezeu le-a făcut spre gustare cu mulțumire", afirmă că lucrurile sunt sfințite „prin cuvântul lui Dumnezeu și prin rugăciune" (1 Timotei 4, 5). Cum poate un aliment să fie primit de Dumnezeu? În primul rând trebuie să fie acceptat de Cuvântul Său, care nu a sfințit delicatese la modă din caracatiță sau broaște, nici drogurile macerate, nici coniacul sau țuica. Apoi prin mulțumire și rugăciune – căci numai animalele mănâncă fără să rostească mai înainte o rugăciune.

Unii oameni se poartă într-un fel la biserică, și cu totul altfel la petrecerea de după cununie sau botez. Biblia spune însă că noi suntem ca o biserică, deoarece chiar „trupul vostru este templu al Duhului Sfânt” (1 Corinteni 6, 19). Noi nu suntem mântuiți pentru ceea ce mâncăm, căci „Împărăția lui Dumnezeu nu este mâncare și băutură” (Romani 14, 17), dar stilul nostru de viață arată dacă dumnezeul nostru este pântecul sau dacă Hristos trăiește în noi.[129]

Mușcătura din… Rai

Când deschidem Biblia, între primele cuvinte spuse de Dumnezeu omului găsim tocmai porunca despre ce aveau voie să mănânce. Niciodată n-a fost vreun timp când omul a putut mânca *orice*. Dimpotrivă, imediat după ce omul a deschis pentru prima dată ochii și după ce Creatorul i-a dat o soție, El le-a spus celor doi – „creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul”, și imediat a adăugat: „Iată, vă dau toată iarba ce face sămânță de pe toată fața pământului și tot pomul ce are rod cu sămânță în el. Acestea vor fi hrana voastră” (Facerea 1, 29).

În prima lor zi de viață, în primele clipe trăite împreună de Adam și Eva, Dumnezeu le-a pregătit o masă cu tot ce avea mai bun și i-a poftit să mănânce.

Dumnezeu Însuși le-a arătat celor doi, în timp ce rostea aceste cuvinte, fructele minunate ale pomilor din jur, și poate că le-a oferit câteva să mănânce. Cu o importantă excepție: un singur pom din mijlocul grădinii (3, 3). Porunca era: „Din toți pomii din Rai poți să mănânci, iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci, în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit!” (2, 16.17).

Dar nu după multe zile, altcineva le-a oferit de-ale gurii. În capitolul 3 al Facerii, travestit într-un șarpe, Diavolul apare în grădină și îi promite omului ceva ce Dumnezeu nu i-a dat: fructul pomului interzis. Bun de gură, șarpele promite solemn că, dacă cei doi vor mânca din ceea ce le oferă el, vor fi „ca

Dumnezeu, cunoscând binele și răul”. Destul de tentant nu-i așa? Să poți fi ca Dumnezeu… Și cu ce preț, o îmbucătură… „Femeia, socotind că rodul pomului este bun de mâncat și plăcut ochilor la vedere și vrednic de dorit, pentru că dă știință, a luat din el și a mâncat și a dat bărbatului său și a mâncat și el” (3, 6).

Iată un moment important în care Adam și Eva aleg să nu mănânce din mâna Creatorului, ci din meniul șarpelui. Indiferent de oferta sa, Diavolul cu limba despicată nu era decât un „mincinos și tatăl minciunii” (Ioan 8, 44). Așadar, în loc de nemurire, cei doi oameni primesc moartea, iar în loc de sănătate și știință, boală și îngustare de minte. Cel mai grav, în loc să fie „ca Dumnezeu”, oamenii vor începe să devină după chipul șarpelui viclean. Și acestea cu o grabă pe care nu și-ar fi putut-o imagina în acele clipe: primul copil al lui Adam a fost un ucigaș, al doilea i-a fost victima. Toate acestea de la o simplă mușcătură.

De atunci încoace, Dumnezeu i-a oferit întotdeauna omului indicații cu privire la ce să mănânce și ce nu. Șarpele, la rândul lui, a venit mereu cu oferta sa de maestru, promițând aceeași veșnică momeală: „Vi se vor deschide ochii.” Diavolul îi păcălește și astăzi pe cei care se uită în gura lui, șoptindu-le: Mănâncă orice și ți se vor lumina ochii…, vei fi ca Dumnezeu…, vei cunoaște binele și răul…

Hrană la răsărit de Eden

După marea lor greșeală, izgoniți din Rai, Adam și Eva au înțeles repede că pământul era de acum blestemat de Dumnezeu (Facerea 3, 17.18). Dacă la început „toată iarba” era bună (1, 29), de acum oamenii aveau să facă selecție între bun și rău, între roade hrănitoare și spini sau pălămidă. Cel mai probabil fiii lui Dumnezeu au fost vegetarieni, căci nu găsim înainte de Potop vreo aluzie că oamenii ar fi ucis animale pentru a mânca din carnea lor. La facerea corăbiei pentru Potop, Noe a făcut diferența între animalele curate și cele necurate (7, 2.3.8.9). Animalele curate erau aduse ca jertfă lui Dumnezeu (vezi menționarea expresă din 8, 20), iar cele necurate aveau alte destinații: erau sanitare ale pădurii, ajutau la transport, jug și pază, din pielea sau coarnele unora se făceau obiecte utile omului etc.

După Potop, Dumnezeu i-a dat omului o regulă alimentară aparte: „Tot ce se mișcă și ce trăiește să vă fie de mâncare; toate vi le-am dat, ca și iarba verde. Numai carne cu sângele ei, în care e viața ei, să nu mâncați” (9, 3.4). La prima vedere, textul acesta ar părea că rupe toate stăvilarele, dând „dezlegare” la orice. Recitit cu atenție, textul arată și un termen de comparație pentru consumul de carne: „ca și iarba verde”. Existau din nou niște limite, spre binele omului – nici azi nu se înghesuie lumea la ciuperci otrăvitoare și nici atunci, după Potop, nu au mâncat din toate lighioanele pământului. (Rezonăm cu ei ori de câte ori, la rândul nostru, spunem cu experiență că „nu tot ce zboară se mănâncă”.) În plus, chiar carnea unor animale curate nu avea să fie mâncată așa cum făceau fiarele pământului sau vreun sălbatic, cu sânge cu tot. Din păcate, acest hatâr făcut de Dumnezeu omului care poftea carne nu a fost de bun augur. Viața omului a scăzut de la vârste de 800-900 de ani, la vârste de sub 200 de ani (47, 9).

Timp de aproape un mileniu, Dumnezeu nu a mai revenit la porunca acesta, semn că oamenii știau exact ce e bine și ce nu. Abia după ieșirea poporului Israel din Egipt, Dumnezeu aduce în atenție subiectul alimentației, în dorința de a avea un neam sfânt, pus deoparte.

„De acestea să vă îngrețoșați” [130]

În cea de-a treia carte a Scripturii, Leviticul (capitolul 11), găsim o listă a viețuitoarelor curate și necurate. Lista aceasta merită parcursă și analizată de fiecare om, pentru că va găsi lucruri surprinzătoare. Fără a da explicații științifice (argumentele fiind descoperite de om mai târziu, cu privire la caracterul nociv al cărnii unor animale), Cuvântul lui Dumnezeu le-a oferit o motivație de natură relațională: „Eu sunt Domnul, Cel ce v-am scos din pământul Egiptului, ca să vă fiu Dumnezeu. Deci fiți sfinți, că Eu, Domnul, sunt sfânt” (11, 45).

Pentru o vreme în care nu existau atlase, enciclopedii sau internet, și pentru un popor care avea să intre în teritorii cu floră și faună diferite, Leviticul subliniază marile criterii de recunoaștere și diferențiere a viețuitoarelor cu carne comestibilă și necomestibilă. Vita bună de mâncat era cea cu „copita despicată, care are copita despărțită în două și își

rumegă mâncarea”[131] (vers. 3); peștii trebuiau să aibă „aripi și solzi” (vers. 12); iar insectele, „fluierele picioarelor de dinapoi mai lungi, ca să poată sări pe pământ” (vers. 21). Pentru păsări, deși nu este specificat un criteriu, ca în dreptul celorlalte animale, le găsim enumerate pe cele spurcate[132], așa încât să poată fi evitate cu ușurință.

Această listă mai este reamintită, cu mici variații, și în Deuteronomul 14. Subiectul nu este reluat și nici extins în alte părți ale Scripturii. Se poate înțelege că regulile s-au însușit temeinic, fără a mai fi nevoie de alte discuții. Când și când, unii au îndrăznit să mănânce și lucruri spurcate, Dumnezeu zădărnicind faptele celor care „mănâncă din carnea de porc[133], mâncăruri scârnave și șoareci” (Isaia 66, 17).

Și azi sunt oameni care mănâncă orice. În China, câinii se vând pe stradă ca iezii (din ce auzim la știri, și la noi s-au încumetat unii să-i vândă jupuiți, ca miei de Paști[134]). Se spune că acolo oamenii „mănâncă orice are patru picioare, mai puțin masa”. Pentru un turist român, creștin, lucrurile nu vor sta nicidecum așa. Cine ar dori pe masa copiilor un câine, un șobolan, un liliac sau o cioară? Cine ar face o rugăciune pentru masă când acolo s-ar găsi așa o mâncare grețoasă?

În zilele noastre, din punct de vedere medical, tot mai multe studii confirmă că regulile lăsate atunci sunt de ajutor nu doar pentru sufletele oamenilor (vers. 43 și 44), dar mai ales pentru trupurile lor. Se estimează că o revenire la stilul de alimentație practicat la început – regimul vegetarian – poate prelungi viața cu până la 10 ani și ne poate feri de multe boli ale civilizației. Lumea în general, nu doar cea creștină, este de acord că excesul de grăsimi animale dăunează grav sănătății și tot mai mulți oameni testează și se conving că Biblia este adevărată.[135] Pentru omul credincios merită clarificată întrebarea: Din punct de vedere religios, cât de mult s-au modificat vechile rânduieli în Noul Testament?

Creștinii ce (mai) mănâncă?

Pentru cei mai mulți români, discuția despre cărnurile spurcate este o temă ce aparține unor reguli învechite, deci fără obligativitate și de prisos. Ideile noastre însă, oricât de sincere ar fi, nu se pot substitui ascultării de Cuvântul lui Dumnezeu, singurul care oferă modelul dreptei credințe. Creștini fiind, ar trebui să nu uităm că Mântuitorul nostru a fost omorât tocmai în țara celor ce pretindeau că au credință și Îl cunosc pe Dumnezeu, că știu ce e curat și necurat.

O analiză atentă ne descoperă că niciodată Noul Testament nu a pretins că înlocuiește sau anulează rânduielile Vechiului Testament. De aceea multe rânduieli din cărțile lui Moise nu vor fi repetate de apostoli, iar lucrul acesta nu le va face mai puțin importante. Tocmai faptul că acestea nu au mai fost aduse în discuție arată spre valabilitatea lor.[136] Secole întregi, evreii le-au păstrat ca atare. Le găsim la fel în vremea lui Iisus și a apostolilor, reconfirmate în faptele sau scrierile lor.

Ce a fost necurat pentru Iisus?

Într-un context, Domnul Iisus a zis: „Nu este nimic din afară de om care, intrând în el, să poată să-l spurce…, bucatele fiind toate curate” (vezi Marcu 7, 15-23). Deducția logică ar fi deci că nicio carne, băutură sau altceva (droguri) consumat de om nu-l poate spurca. Realitatea, după cum o știm, este alta – niciodată nu am mânca ceva scârbos, chiar dacă la alții e delicatesă. Și atunci poate că merită citit tot textul, pentru a înțelege că discuția fariseilor cu Iisus nu viza mâncarea curată și necurată *în sine*, ci mâncarea *curățită* sau *necurățită de către om*.

De exemplu, să ne gândim la ceva din zilele noastre, când un om ține post și apoi, din greșeală sau voit, „se spurcă” mâncând ceva „cu dulce”.[137] Acel aliment „cu dulce” nu este spurcat în sine, ba chiar s-ar putea să fie o hrană sănătoasă sau o delicatesă. În schimb, pentru cel care postește, îmbucătura aceea are efectul negativ de a pune capăt unei perioade de post, curățire și consacrare.

În același fel, evreii credeau că atunci când cineva venea de la piață, unde se atinsese de oameni de tot soiul și de nenumărate lucruri (care puteau fi)

necurate, iar apoi mânca fără a se spăla ritual pe mâini, mânca necurat, iar hrana lui era necurată (Marcu 7, 4). Desigur că o halcă de carne vândută într-o piață grecească sau romană (păgână) poate că fusese închinată vreunui zeu, și atunci era necurată. Dar evreii mergeau mai departe: un praz verde atins de un roman era necurat, un urcior de apă întins de un samaritean (sau grec, dac, barbar) era necurat. Tocmai de aceea, textul din cealaltă evanghelie (Matei 15, 20) redă ferm concluzia disputei: „a mânca cu mâini nespălate nu spurcă pe om". Așadar, discuția nu avea ca subiect alimentele (carne, pâine sau legume), ci un ritual practicat atât pentru obiecte[138], cât și pentru toate bucatele. Mai mult, Iisus atrage atenția că e mult mai important ce iese din om, pe aceeași gură. Recunoaștem până azi același paradox: Cum se face că și în posturi, și în zilele de sărbătoare, oamenii înjură, se bat, fură sau înșală, iar unii chiar ucid?

„Petre, taie și mănâncă!"

Ani mai târziu după acest eveniment, apostolul Petru a avut o viziune. A văzut „ceva ca o față mare de pânză" cu „toate dobitoacele cu patru picioare și târâtoarele pământului și păsările cerului". I s-a spus de trei ori: „Petre, junghie și mănâncă." În schimb, apostolul a răspuns: „Nicidecum, Doamne, căci niciodată n-am mâncat nimic spurcat și necurat" (Faptele apostolilor 10, 10-14).

> ***Dacă apostolul și-ar fi luat libertățile pe care și le iau mulți creștini de azi, atunci nu ar mai fi fost nevoie de intervenția Domnului care i-a spus ferm: „Cele ce Dumnezeu a curățit, tu să nu le numești spurcate." (Faptele apostolilor 10, 15)***

Din cuvintele apostolului deducem imediat măcar patru lucruri: Petru tot mai știa că există animale curate și animale necurate; respectase în toată viața lui această regulă; nu s-ar fi abătut nici acum de la regula vieții lui; ba chiar îndrăznește să se opună poruncii venite din cer[139]. Evident,

marea întrebare este: „Ce a curățit Dumnezeu” fără ca evreul Petru să fi știut?

Glasul din cer i-a explicat ce însemnătate avea viziunea: Petru trebuia să intre printre oamenii păgâni, să devină pescar de oameni și între cei pe care el îi considera *necurați*[140]. Ajuns mai târziu în casa romanului Corneliu, el le-a explicat lecția vedeniei avute: „Voi știți că nu se cuvine unui bărbat iudeu să se unească sau să se apropie de cel de alt neam, dar mie Dumnezeu mi-a arătat să nu numesc pe niciun om spurcat sau necurat” (10, 28).

„Să nu numesc pe niciun *om* spurcat sau necurat.” Iată ceea ce trebuia să priceapă din vedenia cerească. Nu era vorba despre broaște sau șoareci, câini sau șerpi, ci despre oamenii de lângă el, străini de poporul lui Dumnezeu după naștere, dar chemați deopotrivă cu evreii la mântuire. Când, la două mii de ani mai târziu, noi, românii, citim rândurile acestea, ne dăm seama că, la vremea aceea, strămoșii noștri erau pentru apostoli… necurați dintre neamuri. În urma acestei viziuni, și mai târziu a predicării Evangheliei de către Pavel, supranumit „apostolul neamurilor”, toți europenii am putut avea lumina adevărului dumnezeiesc.

Petru și cei de lângă el au înțeles taina viziunii și lecția a rămas până în zilele noastre: (1) nu trebuie să-i vedem pe oameni spurcați, chiar dacă nu au religia noastră[141]; (2) niciodată să nu mâncăm ceva necurat sau spurcat. Principiul acesta e dovedit de apostolul Petru și la bătrânețe, când, scriind o epistolă, îndemna credincioșii: „Să nu vă potriviți poftelor de mai dinainte, din vremea neștiinței voastre, ci, după Sfântul Care v-a chemat pe voi, fiți și voi înșivă sfinți în toată petrecerea vieții. Că scris este: «Fiți sfinți, pentru că Eu sunt Sfânt»” (1 Petru 1, 14-16). Fără îndoială, acest îndemn la sfințire este citat din pagina unde apare lista cu cărnurile de îngrețoșare, adică exact din rânduielile „vechi” (Leviticul 11, 45).

Stăpânul farfuriilor noastre

Respectarea Scripturii în privința alimentației noastre nu înseamnă un efort de a institui rânduieli ceremoniale evreiești. Și nici nu e un compromis

de a câștiga mântuirea prin fapte omenești. Ci este decizia omului de a-L recunoaște pe Dumnezeu ca Stăpân. Când mâncăm ceea ce Dumnezeu a numit în Scriptură „curat", primim binecuvântarea lui Dumnezeu peste hrana noastră și să anticipăm cu bucurie ziua în care vom mânca la masa Lui, iar necuratul și tot ce este al lui nu vor mai fi.

Pe Noul Pământ vom sta la masă cu sfinții, dar nu fiecare cu meniul lui. Nimeni nu va „comanda" acolo o friptură, pentru că nu se va mai lua viața nimănui (Apocalipsa 21, 4). Iar „udătura" de acolo, departe de a fi alcoolul și tăriile acestui pământ, va fi o băutură cu totul nouă, curată. Iisus a spus despre vinul de la Cina cea de Taină, care simboliza sângele Său, că „îl voi bea cu voi, nou, în Împărăția Tatălui Meu" (Matei 26, 29). E greu de crezut că un blestem al pământului – alcoolul – ar putea fi echivalat cu sângele Domnului și ar putea fi băut în Împărăția lui Dumnezeu.

Vom sta la masă cu Cel care nu a refuzat niciodată invitațiile la masă, fie că au venit din partea „sfinților" vremii (fariseii) sau a „păcătoșilor" de atunci (vameșii). El vrea să stea în casa noastră, după cum citim pe invitația Lui din Apocalipsa: „Iată, stau la ușă și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el și el, cu Mine" (3, 20). Dacă știi că un astfel de musafir bate la ușa casei tale și vrea să stea la masa ta, e normal să-I pui pe masă exact bucatele pe care El ți-a spus că Îi sunt pe plac. Să-I fim pe plac Lui. Să mâncăm și să bem pentru a-I face cinste Creatorului nostru.

Fă un test și tu!

Cărțile de sănătate contemporane ne conștientizează că „alegerile noastre privind alimentația au un impact incredibil nu numai asupra metabolismului nostru, dar și asupra inițierii, promovării și chiar a regresării bolii, asupra energiei noastre și asupra activității noastre fizice, asupra bunăstării noastre emoționale și mintale și asupra mediului înconjurător". [142] Așadar, oricât ne-ar deranja de mult, este adevărată vorba: „Suntem ceea ce mâncăm." De aici ne luăm energia de viață, proteina, vitaminele sau, dimpotrivă, grăsimea, toxinele, virusurile.

Una dintre cele mai angajante istorii biblice este cea a profetului Daniel și a prietenilor lui. Ajunși robi în Babilon, și având nici 20 de ani, cei patru tineri evrei au primit într-o zi oferta vieții lor – să stea la masa celui mai mare monarh al lumii de atunci. Cel mai probabil aromele din sala palatului te făceau să salivezi, oricât ai fi fost de sătul.

Totuși, în fața acestor delicatese, flăcăii, din motive religioase, i-au cerut celui ce avea grijă de ei să le dea voie „să nu se pângărească”[143] (Daniel 1, 8). În schimb, au fost dispuși să se lase încercați 10 zile, timp în care au zis ei, „să mâncăm bucate din zarzavaturi și să bem apă” (1, 12). După timpul acordat, Biblia spune că „arătau mai frumoși și mai grași la trup decât toți tinerii care mâncau din bucatele împăratului” (1, 15), iar la examenul final au fost găsiți „de zece ori mai isteți decât magii și prezicătorii din toată împărăția” (1, 20).

Oricine poate încerca un astfel de stil de viață. Nu *post*, ci *stil de viață*. O viață în care să trăim mai verde, cu ce e viu, dar fără să moară cineva pentru masa noastră. Nutriționiștii spun că singuri ne săpăm mormântul cu furculița, cu lingura și cuțitul nostru. De aceea, până la vremuri de restriște, de criză sau de boală, poate că ar merita să facem un pariu cu noi înșine – un test de 10 zile de vegetarianism. Nu pierdem nimic, dar poate câștigăm un adevăr pentru viață, și vom crede că „omul nu trăiește numai cu pâine, ci cu orice sfat venit din Cuvântul lui Dumnezeu” (Matei 4, 4).

Cum a trăit Iisus

În ultimă instanță, modelul oricărui creștin rămâne Iisus Hristos. Domnul nostru care ne-a cerut să mâncăm „trupul Său” nu a fost văzut niciodată consumând cărnuri despre care Moise să fi scris că sunt necurate, nu a băut tărie sau alte băuturi nocive, nu și-a pierdut mintea în aburii vreunei substanțe, nu a făcut abuz de niciun fel.[144]

Cu privire la animalele necurate, Iisus a vorbit de cel puțin două ori. Prima dată, ca orice evreu credincios, Hristos a separat sfințenia și valorile de câini și porci, învățând: „Nu dați cele sfinte câinilor, nici nu aruncați mărgăritarele voastre înaintea porcilor” (Matei 7, 6).

În altă ocazie, în ținutul unor necredincioși, Iisus i-a eliberat de demoni pe niște bărbați, făcându-i din nou oameni. Duhurilor necurate le-a dat voie să intre în animale necurate – erau acolo două mii de porci, cât pentru o legiune de demoni. Ca urmare, turma s-a prăvălit în râpă, înecându-se în mare.

> ***O cetate întreagă a preferat să deplângă amintirea unor porci morți decât să se bucure cu Iisus viu: „Cei ce au văzut le-au povestit cum a fost cu demoni-zatul și despre porci. Și ei au început să-L roage să se ducă din hotarele lor.” (Marcu 5, 16.17)***

Autoinvitație la masă

Dacă ne-ar spune Iisus Hristos, așa cum i-a spus lui Zacheu: „Astăzi în casa ta trebuie să rămân” (Luca 19), am avea să-I punem pe masă mâncare și băutură din care El să se împărtășească, ori L-am ruga, jenați, să plece de la noi? Așa cum Dumnezeu l-a căutat pe Adam, după ce acesta mâncase din fructul oprit, la fel ne caută și pe noi, cu dorința de a ne vindeca. Să nu-L privim ca pe unul care ne caută în cămară, la garniță sau damigene[145]. Ci ca un părinte îngrijorat, care îi dorește copilașului Său tot ce e bun și sănătos (Matei 7, 9.10). El vrea să trăim veșnic, mult mai mult decât Maftei Pop.

Ca să ne fie bine, ca să mâncăm pentru a trăi, nu pentru a muri, să comandăm următorul meniu, revăzând sfatul apostolic: „Și atunci, ori de mâncați, ori de beți, ori altceva de faceți, toate spre slava lui Dumnezeu să le faceți” (1 Corinteni 10, 31).

Capitolul 8

Lumină în imperiul morții

Nu este cu putință ca sufletul, odată ieșit din trup,
să mai rătăcească pe pământ.
(Sfântul Ioan Gură de Aur)

Cât trăim, suntem asaltați de multe păreri despre „lumea cealaltă". Unii pretind că s-au întors de acolo, dar ajunși în fața morții toți oamenii sunt învinși fără drept de apel. Meditățm la nemurirea sufletului, însă ne temem de morți și-i vorbim... numai de bine. Adevărul pentru viață spulberă minciunile despre moarte!

Strămoși nemuritori, căutăm urmași pe măsură

Istoria afirmă că aceia care au trăit pe aici înainte de Hristos se credeau nemuritori. Pentru ei, moartea era calea spre zeul suprem Zamolxes, pe care îl venerau cu credincioșie. De aceea, deși pentru noi azi pare un lucru ciudat, moartea era un prilej de bucurie pentru daci: practic se întâlneau cu dumnezeul lor. Din când în când, în cadrul unui ritual, strămoșii noștri aruncau în văzduh un tânăr bine ales, care urma să cadă în sulițele pregătite pentru sacrificarea sa. Oricine ar fi fost bucuros să fie alesul care îi ducea zeului cererile și rugămințile poporului.

După cum se știe, creștinismul a pătruns și pe teritoriul dacilor și, după o vreme, Zamolxes a fost înlocuit de Dumnezeul creștin. Oare și-au schimbat străbunii concepția despre moarte? Bineînțeles! Cuviosul Ioan Maxentiu, considerat cel mai învățat călugăr scit, mărturisea despre primul om, Adam, că s-a făcut vinovat „nu numai de moartea trupului, dar chiar și a sufletului".[146] Așadar, dacii păgâni *nemuritori* au început să aibă urmași

creștini *muritori*. Curată trădare a credinței strămoșești, fericită cunoaștere a adevărului din Scriptură.

-

Întrebări despre moarte

În fiecare an, în România mor aproximativ 250 000 de oameni. Am putea să comparăm acest număr cu populația unor mari orașe ca Brașov sau Craiova. Suntem șocați uneori când auzim că, în urma unui accident aviatic, au murit dintr-odată 200 de pasageri. Dar cum ar fi ca azi să dispară cu totul oamenii dintr-un oraș, mâine dintr-altul? Probabil că ne-am pune mai acut întrebările despre viață și moarte. Sute de mii de români stau anual la căpătâiul muribunzilor și apoi milioane merg la priveghi pentru rude sau colegi, punându-și întrebări răscolitoare despre *boala* fără leac – moartea. Mult mai mulți oameni cunosc spaima trezită de acest dușman în fața căruia ne predăm toți. Iar dacă luăm în calcul că mor nu doar cei ce „și-au trăit traiul", ci și tineri sau chiar copii, atunci fiorul morții este cu adevărat cutremurător.

S-ar putea să obiectăm, spunând că omul oricum nu e capabil să înțeleagă nici viața în originea sau natura ei, cu atât mai puțin poate ști ce e moartea… Și este așa atunci când vorbim de mortul altuia. Dar când trebuie să-i dai un răspuns copilului care te întreabă: „De ce nu mai vine mami?", atunci lucrurile stau cu totul altfel. În popor se spune că „nimeni nu a venit de pe lumea cealaltă", iar seriozitatea cu care românii își fac datoria față de răposați dovedește interesul și frica pentru ce va urma. Tocmai de aceea, calea sigură și plină de nădejde ar fi să aflăm ce scriu Sfintele Scripturi despre lucrurile care sunt dincolo de puterea omenească.

Omul, făcut ca suflet viu

Biblia este o carte vie, cu un Autor viu, care vorbește unor oameni vii. Primele pagini ale Scripturii încep cu mișcare și viață care dă viață mai departe. Modul în care am fost făcuți, în atelierul Celui Viu, ne dă indicii foarte prețioase despre natura ființei noastre. Biblia spune: „Luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ, a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de

viață și s-a făcut omul ființă vie" (Facerea 2, 7). Expresia „ființă vie" este tradusă în cele mai multe versiuni cu „suflet viu".[147] Din țărâna pământului, fără formă și goală, și dintr-o suflare divină ce a suflat asupra ei, omul a devenit o ființă vie, un suflet viu. La fel cum un bec are nevoie de energie electrică pentru a lumina, trupul inert al omului plămădit din țărâna pământului avea nevoie de scânteia vieții. Această „suflare de viață" dată de Dumnezeu era curentul vieții. Energie. Forță. Un avânt fără conștiință de sine sau personalitate. Doar putere.

Simplificată, matematica alcătuirii omului
este următoarea:
„praf din pământ" + „suflarea divină" =
„suflet viu".

Citit uneori în grabă și înțeles pe auzite, textul acesta merită o atenție deosebită. Ce este omul? Biblia îl numește un „suflet viu". Și noi, până în ziua de azi, spunem că în cutare loc erau adunate cam 30 de suflete sau, când compătimim pe cineva, zicem „e și el un suflet". Desigur, nu ne imaginăm niște fantome, sau spirite descarnate, ci ne referim la oameni în carne și oase. Și atunci, se ridică o întrebare importantă: *Are* omul un suflet sau *este* el însuși un suflet? Răspunsul contează enorm, pentru că adevărul cel mai marcant din această operație divină este că omul nu a primit un suflet (ci suflare), și, mai mult, este el însuși un suflet. Și a fost făcut un suflet viu, care să poată trăi la nesfârșit, dacă asculta de Dumnezeu.

Astăzi îi fericim pe cei ce bat 70 sau 80 de ani. Dar Dumnezeu nu dorește ca omul să trăiască doar câteva decenii, după care să moară. Nu! El i-a creat pe oameni să trăiască nelimitat. Cu o singură condiție, să stea aproape de Creatorul lor. Un abonament de telefon cu convorbiri nelimitate poate fi folosit atunci când cartela SIM stă în telefon. Dacă scoți din telefon cartela și alegi să o arunci, nu mai poți utiliza minutele nelimitate. Condiția este simplă: cartela trebuie să fie la locul ei. Dumnezeu a creat omul pentru a trăi nelimitat, dar trebuia ca omul să rămână la locul lui, adică lângă Dumnezeu.

În Grădina Edenului era pomul vieții. Atâta timp cât Adam și Eva mâncau din el și-ar fi perpetuat viața, ajungând nemuritori. În aceeași grădină era și pomul cunoștinței binelui și răului. Dacă ar fi mâncat din el, călcând porunca Domnului, atunci ar fi cunoscut moartea: „În ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit” (Facerea 2, 17).

Prima minciună: „Nu, nu veți muri!”

„Șarpele însă era cel mai șiret dintre toate fiarele de pe pământ, pe care le făcuse Domnul Dumnezeu. Și a zis șarpele către femeie: «Dumnezeu a zis El, oare, să nu mâncați roade din orice pom din Rai?» Iar femeia a zis către șarpe: «Roade din pomii Raiului putem să mâncăm; numai din rodul pomului celui din mijlocul Raiului ne-a zis Dumnezeu: ’Să nu mâncați din el, nici să vă atingeți de el, ca să nu muriți!’» Atunci, șarpele a zis către femeie: «Nu, nu veți muri! Dar Dumnezeu știe că în ziua în care veți mânca din el vi se vor deschide ochii și veți fi ca Dumnezeu, cunoscând binele și răul.»” (Facerea 3, 1-5)

Iată prima discuție filosofică despre viață și moarte, iată prima predică despre moarte, iată prima minciună despre soarta omului. Diavolul, sub mantie de filosof sau predicator, îi vorbește omului despre nemurire… Știm istoria: Adam și Eva au mâncat și li s-au deschis ochii, dar pentru a cunoaște mai bine *răul*. Ca urmare, Dumnezeu le-a descris viitorul fatal: „Te vei întoarce în pământul din care ești luat, căci pământ ești și în pământ te vei întoarce” (Facerea 3, 19).

Așadar, Diavolul este primul[148] care plantează în om sâmburele necredinței în Dumnezeu, insuflându-i omului ideea că ar fi nemuritor în sine: „Nu, nu veți muri!” El vrea să credem că la moarte, deși închidem ochii, nu-i vom închide pe cei ai minții, că o parte din noi nu poate muri. Este ca și cum ne-ar spune, până azi, că Dumnezeu minte… De ce l-am crede pe Diavol din moment ce Biblia îl numește Satana, „cel ce înșală toată lumea” (Apocalipsa 12, 9), „mincinos și tatăl minciunii” (Ioan 8, 44)? În schimb, Dumnezeu ne spune: „Vei muri negreșit” și „în pământ te vei întoarce”. Dar, din fericire, tot Dumnezeu ne-a dat și speranța învierii: „Toți cei din morminte vor auzi glasul Lui și vor ieși” (Ioan 5, 28.29). Avem dar o

veste bună și una rea: avem de sperat într-o fericită nădejde, care este învierea, și avem de înfruntat o realitate sigură, că toți oamenii murim. Așadar, ce se întâmplă cu omul când moare?

Ce se întâmplă la moarte?

După aproape o mie de ani de viață, Adam a murit. Eva, al cărei nume însemna *viață* (Facerea 3, 20), a murit și ea. Moartea nu le fusese necunoscută, pentru că ei au fost primii oameni în doliu, fiind primii părinți care și-au îngropat un copil. Cu siguranță că L-au întrebat direct pe Dumnezeu ce s-a întâmplat cu Abel...

La moarte, spune Biblia, are loc reversul ecuației amintite mai devreme: țărâna se întoarce în țărână și suflarea se întoarce la Dumnezeu, la Cel care a dat-o: „Pulberea să se întoarcă în pământ cum a fost, iar sufletul (suflare) [149] să se întoarcă la Dumnezeu, Care l-a dat" (Ecclesiastul 12, 7).

Omul nu este nici numai țărână, nici numai suflet, ci este, cum afirmau Părinții Bisericești, *unirea* acestora[150]. Și nu mai este nimic atunci când una dintre ele dispare. Un scaun e făcut din lemne și cuie. Dacă scoatem cuiele, rămâne o grămadă de scândurele, dar nu un scaun. Dacă rupem lemnele, rămâne un pumn de cuie. Dar scaunul în sine, unde s-o fi dus? Nicăieri, ci pur și simplu a încetat să mai fie.

Când omul își dă ultima suflare, cum spunem în popor, trupul rămâne inert – și-i zicem „trupul neînsuflețit". Am putea spune că, atunci când omul își dă obștescul sfârșit, trupul rămâne țeapăn, iar suflarea de viață (pe care o numim și duh, spunând că „și-a dat duhul") este recuperată de Dumnezeu, deoarece Îi aparține. În anii comunismului când „se lua curentul", deși becurile rămâneau în casă și întrerupătoarele erau neatinse, lumina[151] dispărea. Tot așa, când omul moare, energia este oprită de Dumnezeu, trupul rămâne supus putrezirii, iar „sufletul viu" nu mai există. O spune și psalmistul: „Ieși-va duhul lor și se vor întoarce în pământ. În ziua aceea vor pieri toate gândurile lor" (Psalmii 145, 3.4). Sau în cuvintele unui manual ortodox: „În momentul morții, așa cum am observat deja, cel în

cauză încetează să funcționeze din punct de vedere psihofizic și sufletul nu reacționează la nimic din ceea ce mintea trupească poate imagina."[152]

Nemuritorul. Singurul

Orice pământean știe că moartea este inevitabilă. Mai devreme sau mai târziu, nimeni nu scapă de moarte, nici cei mai bogați, nici cei mai puternici, nici cei mai sănătoși. Paradoxal, același om trăiește toată viața cu un vis instalat în adâncul sufletului său: nemurirea. Și există un singur izvor nesecat al vieții: Dumnezeu. Despre Domnul Iisus aflăm nu doar că El este viața (Ioan 14, 6), ci și că are viață în Sine" (5, 26). Altfel spus, Dumnezeu este sursa primordială, continuă și nemijlocită a vieții.

Cea mai clară exprimare în acest sens vine de la sfântul apostol Pavel, care Îl prezintă pe Dumnezeu astfel: „Domnul domnilor, Cel ce singur are nemurirea" (1 Timotei 6, 15.16). În fața Lui orice altă ființă este muritoare, altfel spus, dacă nu și-ar lua viața din Dumnezeu, într-o bună zi s-ar stinge. Putem afirma fără să greșim că există doar două categorii de ființe: Dumnezeul și celelalte ființe, sau, altfel spus, Creatorul și făpturile Lui. Toate făpturile au un început, iar cele care aleg să se despartă de El, sursa vieții, au un sfârșit, indiferent dacă sunt îngeri sau oameni. Prin alegerea lor, devin muritoare sau nemuritoare. Așadar, numai Unul are nemurirea în Sine.

Acest fapt este foarte important acum, când citim în Vechiul și Noul Testament despre moartea omului. Dacă doar Dumnezeu este nemuritorul, iar Diavolul are stăpânirea morții (Evrei 2, 14), ce se întâmplă cu adevărat la capătul vieții? Subiectul stârnește interes și imaginație în cadrul dezbaterilor, al ziarelor de senzație sau în industria filmului. Însă dincolo de aceasta, fiecare dintre noi este curios față de ceea ce se întâmplă „dincolo".

În fața morții, în vechime

În Vechiul Testament și până în vremea Domnului Iisus, oamenii lui Dumnezeu au știut câteva lucruri sigure despre moarte. În primul rând au știut că omul este muritor și că, prin moarte, se adaugă tuturor generațiilor

de morți, în mormânt (locul unde erau deja părinții, denumit „Locuința morților”). Patriarhul Iacov deplângea moartea fiului său și anticipa propria moarte, spunând: „Plângând, mă voi pogorî în Locuința morților la fiul meu” (Facerea 37, 35).

Patriarhul Iov avea o imagine clară asupra morții: „Zilele mele s-au scurs, socotințele mele s-au sfărâmat și la fel dorințele inimii mele. […] Mai pot să nădăjduiesc? Împărăția morții este casa mea, culcușul meu l-am întins în inima întunericului. Am zis mormântului: «Tu ești tatăl meu!»; Am zis viermilor: «Voi sunteți mama și surorile mele!» Atunci unde mai este nădejdea mea și cine a văzut pe undeva norocul meu? El s-a rostogolit până în fundul Iadului și împreună cu mine se va cufunda în țărână” (Iov 17, 11-16). Imaginea este aceea a coborârii în mormânt, în țărâna pământului, indiferent de cât de păcătos sau de sfânt ai fost. Poate cel mai clar caz este David, despre care sfântul apostol Petru spune: „A murit, s-a îngropat, iar mormântul lui este la noi până în ziua aceasta […], căci David nu s-a suit la ceruri” (Faptele apostolilor 2, 29.34).

Moartea nu a avut totuși o stăpânire absolută. Au existat foarte puține excepții cu un caracter demonstrativ, cazurile unor oameni care nu au văzut moartea, precum patriarhul Enoh (Facerea 5, 24) sau profetul Ilie (4 Regi 2, 11), care au fost luați la cer. Se întrezărea deci că moartea putea fi biruită, din moment ce, pe lângă excepțiile celor luați la cer fără să vadă moartea, fuseseră și câteva cazuri de înviere din morți, așa cum scrie în Scriptură despre învierile săvârșite de sfinții proroci Ilie și Elisei (3 Regi 17, 17-24; 4 Regi 4, 20-37). Oamenii lui Dumnezeu au nădăjduit într-o înviere a morților, unii pentru viață veșnică, și alții pentru osândă veșnică și trecere în neființă (Iezechiel 37; Daniel 12, 2). Omul credincios, precum Marta (sora lui Lazăr), știa că „va învia la înviere, în ziua cea de apoi” (Ioan 11, 24). Iar saducheii, necredincioși, care „zic că nu este înviere” (Luca 20, 27), au fost confruntați de Iisus cu o altă realitate, El spunându-le că Dumnezeul lui Avraam, Isaac și Iacov, strămoșii lor, „nu este Dumnezeul morților, ci al viilor” (Matei 22, 32).

Față cu Învierea și Viața

Pe vremea lui Iisus, pe lângă cele pe care oamenii le știau deja din Vechiul Testament, au avut ocazia unică de a vedea cu ochii lor înfrângerea

morții. Trei sunt ocaziile din Noul Testament în care Fiul lui Dumnezeu dovedește că El este „Învierea și Viața” (Ioan 11, 25), și în toate trei Iisus aseamănă moartea cu un somn.

Într-o ocazie, Iisus a înviat o fetiță care tocmai murise. Era *în casă*, poate cu trupușorul ei nerăcit încă. Ajungând acolo, Iisus a scos afară toți bocitorii. I-a luat doar pe câțiva apostoli și pe părinții fetei. A luat-o de mână și a spus memorabilele cuvinte: „Talita kumi”, care, spune Biblia, s-ar tâlcui prin: „Fiică, ție zic, scoală-te” (Marcu 5, 41). Fetița a înviat pur și simplu. Avem aici o imagine caldă, intimă, plăcută, ca în zilele noastre, când tăticul vine în camera fetiței și o trezește ușurel: „Iubita, hai, e dimineață, trezește-te.” Nici vorbă de scos din Iad, din ghearele Diavolului sau din flăcările cazanului cu smoală. Nici vorbă de coborât din Rai, dintre harpe și norișori. De fapt, Iisus chiar le spusese: „De ce vă tulburați și plângeți? Copila n-a murit, ci doarme” (4, 39).

Într-o altă ocazie, Iisus mergea *pe un drum* când S-a întâlnit cu un cortegiu funerar. În raclă, țeapăn, era un tânăr. Fusese singurul fiu al maicii sale, ea însăși o văduvă. În fața tragediei deznădăjduite, Iisus face un gest inegalabil – Se atinge de sicriu. Viața atinge moartea. Privit de o mare mulțime de fețe uimite, El spune aceleași cuvinte: „Tinere, ție îți zic, scoală-te!” (Luca 7, 14). Iar tinerelul deschide ochii și se scoală în capul oaselor. Se mai întoarce mortul de la groapă? Da, în fața Celui ce este Învierea, moartea se predă!

Cea mai cunoscută înviere făcută de Iisus este cea a lui Lazăr. Lazăr este mort de câteva zile, probabil chiar intrat în putrefacție, după cum se teme sora lui Marta, care Îi zice Domnului să nu deschidă mormântul (căci „deja miroase, că este a patra zi” – Ioan 11, 39). Invariabil, Iisus are aceeași perspectivă: „Lazăr, prietenul nostru, a adormit; Mă duc să-l trezesc” (11, 11). Fără îndoială, Iisus nu amăgea pe nimeni, știa că murise, căci „atunci Iisus le-a spus lor pe față: «Lazăr a murit»” (11, 14). Aflat *în fața mormântului*, El a strigat cu glas tare: „Lazăre, vino afară!” și mortul a înviat, ieșind din mormântul deschis.

Asemănarea morții cu un somn, în toate cele trei ocazii, este de fapt marea cheie: pentru noi, moartea este fără întoarcere, dar pentru Dumnezeu moartea este ca un somn, din care ne poate trezi din nou la

viață. Iată vestea cea bună a învierii! Revenirea din moarte arată și că moartea are doar un caracter temporar. De aceea, creștinul îndurerat de pierderea cuiva drag nu trebuie să bocească, după cum învăța Ioan Gură de Aur. La mormânt, creștinii pot să își ia „la revedere", iar pe crucile și coroanele lor ar trebui să fie mesaje de speranță, într-o nădejde a revederii, deoarece „moartea este un port liniștit".[153]

La fel de interesant este că în toate rapoartele biblice nimeni dintre cei întorși din moarte la viață nu a povestit nimic din ce era „pe lumea cealaltă". De ce oare? Cel mai probabil pentru că… n-au știut nimic. Asta spune și Scriptura despre morți, cum vom vedea mai departe.

„Cei morți nu știu nimic"

Cel mai înțelept om al tuturor timpurilor a spus în paginile Scripturii: „Cei vii știu că vor muri, dar cei morți nu știu nimic și parte de răsplată nu mai au, căci numele lor a fost uitat. Și dragostea lor, ura lor și pizma lor a pierit de mult și nu se vor mai bucura niciodată de ceea ce se face sub soare. Tot ceea ce mâna ta prinde să săvârșească, fă cu hotărâre, căci în Locuința morților în care te vei duce nu se află nici faptă, nici punere la cale, nici știință, nici înțelepciune" (Ecclesiastul 9, 5.6.10).

Dacă spunem despre un om căzut într-un somn profund că „tai lemne pe el și nu simte" sau dacă un om aflat în stare de comă nu mai știe nimic, cu cât mai mult unul care și-a dat duhul cu totul? „Cei morți nu știu nimic", asta spune Scriptura. Ei nu mănâncă, nu beau, nu vorbesc, nu bântuie, ci pur și simplu și-au încetat existența.

Învățătura ortodoxă spune că „sufletul nu trece prin niciun fel de aventuri, cum ar fi purgatoriile sau alte născociri ale imaginației omenești, despre care Scriptura nu ne spune nimic…" De asemenea, cartea spune că „o activitate intelectuală sau o funcționare independentă a sufletului nu putea fi concepută niciodată în gândirea Noului sau a Vechiului Testament".[154]

Pentru că sunt unii oameni care pretind că vorbesc cu morții, trebuie spus că ceea ce fac ei repetă de fapt istoria din Eden – altcineva vorbește cu

ei, altcineva caută să contrazică iar și iar Cuvântul spus de Dumnezeu. Spiritiștii își asumă un risc enorm, pășind pe terenul minat de tatăl minciunii, care are puterea morții și vrea să câștige de pe urma neștiinței și fricii oamenilor. „Există câteva lucruri pe care le știm din Scriptură, de la proroci și Sfinții Părinți, iar acestea exclud «experiențele în afara trupului» sau povestirile oculte despre mesaje de dincolo de mormânt trimise de suflete sau oameni care s-au întors în trup după un scurt răstimp în care au fost morți și care dau detalii despre ceea ce se găsește dincolo de mormânt. Aceste lucruri sunt pur și simplu imposibile și sunt cu totul contrarii învățăturilor creștin ortodoxe."[155]

Sigur, se dau și lucruri de pomană pentru morți, dar spune profesorul Stăniloaie: „Pe pământ avem pe alții pe care îi putem ajuta, făcându-le în prezent binele pe care nu l-am făcut celor din trecut, în Iad nu mai avem pe nimeni. Acolo nu mai e o istorie în care putem îndrepta în prezent ceea ce am făcut în trecut și spre un viitor bun al ei și spre o veșnicie fericită."[156] Din această perspectivă e clar, multe obiceiuri dedicate morților nu se justifică. Din păcate, religia slujește prea mult morților și prea puțin celor vii. De cele mai multe ori, bisericile sunt înconjurate de morminte și nu de oameni vii.

Prea adesea, oamenii merg la biserică pentru sufletul morților și prea puțin pentru sufletul celor vii. Însă referitor la rugăciunile și pomenirile pentru cei răposați, un manual de învățătură ortodoxă despre viața după moarte spune: „Nu este adevărat că rugăciunile noastre sunt aduse pentru a-l îmbuna pe Diavol, pentru a-L învăța pe Dumnezeu cum să fie milostiv, pentru a obține odihna sufletului, pentru a mitui drumul sufletului prin cine știe ce vamă demonică, pentru a «plăti diavolii» sau orice lucru asemănător. Rugăciunile pentru cei răposați nu schimbă starea, «moștenirea» celor răposați și nici nu obțin acestora ceva pe care Dumnezeu nu l-ar acorda chiar și fără rugăciunile noastre."[157] În fond, doar atât timp cât omul este viu se poate întoarce la Dumnezeu. După ce moare, cartea s-a scris.

Speranța învierii

Domnul Hristos spunea: „Aceasta este voia Celui ce M-a trimis, ca din toți pe care Mi i-a dat Mie să nu pierd niciunul, ci să-i înviez pe ei în ziua cea de apoi” (Ioan 6, 39).

Iată vestea cea bună pentru toți urmașii lui Adam – în Iisus Hristos se poate căpăta nemurirea, viața veșnică. Sfântul apostol Pavel ne confirmă: „De credem că Iisus a murit și a înviat, tot așa (credem) că Dumnezeu, pe cei adormiți întru Iisus, îi va aduce împreună cu El (1 Tesaloniceni 4, 14). Încă o dată, se vede faptul că cei care sunt adormiți (morți), nu sunt acum, deja, cu El. Pe de altă parte, dacă sufletul ar fi nemuritor, ce rost ar mai fi avut sacrificiul Mântuitorului? Și dacă sufletele trăiesc chiar după ce oamenii mor, ce rost mai are învierea?

Evanghelia ne spune că va fi o zi a judecății, și atunci vor învia morții: „Fiul omului va să vină întru slava Tatălui Său, cu îngerii Săi; și atunci va răsplăti fiecăruia după faptele sale” (Matei 16, 27). Când Iisus „va ședea pe tronul slavei” cu „toți sfinții îngeri cu El” și „se vor aduna înaintea Lui toate neamurile”, oamenii vor fi despărțiți în salvați și pierduți. Până atunci, cei morți „dorm”[158] liniștiți în țărâna pământului. Așa cum stă scris și în sfânta Evanghelie după Ioan: „Nu vă mirați de aceasta, căci vine ceasul când toți cei din morminte vor auzi glasul Lui și vor ieși, cei ce au făcut cele bune spre învierea vieții și cei ce au făcut cele rele spre învierea osândirii” (5, 28.29).

Nici măcar ucenicilor Săi nu le-a promis Iisus răsplătirea la moarte, ci doar la „înnoirea lumii”, adică în „ziua de apoi” (Matei 19, 27-29; Ioan 6, 39). Biblia arată că răsplata va fi la învierea morților (Luca 14, 13.14; Apocalipsa 22, 12). Vedem că Noul Testament învață întocmai ca Vechiul Testament, și anume că în moarte nu se întâmplă nimic, iar omul nu merge nici sus, nici jos, nici în Rai, nici în Iad.

Adevărul de la Mănăstirea Argeșului

Prima regină a României este înmormântată la Mănăstirea Curtea de Argeș. Sub tabloul votiv, sunt scrise următoarele cuvinte: „Nu plângeți, n-a murit, ci doarme.” În memoriile sale, I. G. Duca scrie că în timpul ultimei

audiențe a fost izbit de insistența cu care Maiestatea Sa vorbea despre moarte, „de fericirea cu care aștepta trecerea ei în lumea cea de veci, iar când, în ajunul morții, doctorii se căzneau să o smulgă din ghearele ei, ea spunea necontenit: «De ce nu mă lăsați să mor, nu vedeți că pe lumea acesta nu mai am nici loc, nici rost!?…»”[159]

Moartea aceasta nu este definitivă, nu este capătul drumului, nu este capăt de linie. Este doar o stație în care se coboară. Este doar un somn.

Speranța creștinilor este frumoasă. Moartea nu mai înspăimântă. Morții se odihnesc în neființă până la înviere. Morții nu sunt nefericiți, nu pătimesc, nu-i hăituiesc pe cei vii. Ei dorm un somn din care se pot trezi, care este denumit „fratele morții […], pentru că cei morți și cei care dorm trec prin stări asemănătoare, cel puțin în ceea ce privește nemișcarea și absența oricărui simțământ despre prezent sau trecut sau a existenței însăși și a propriei vieți.”[160]

Triumful lui Iisus pe cruce a făcut ca moartea să-și piardă puterea. Apostolul Pavel întreba: „Unde îți este, moarte, biruința ta? Unde îți este, moarte, boldul tău?” (1 Corinteni 15, 55). Va veni timpul când „din sânul pământului umbrele vor învia” (Isaia 26, 19). Iată o descriere sublimă a clipei când mormintele se vor deschide la porunca Eliberatorului: „... noi, cei vii, care vom fi rămas până la venirea Domnului, nu vom lua înainte celor adormiți, pentru că Însuși Domnul, întru poruncă, la glasul arhanghelului și întru trâmbița lui Dumnezeu, Se va pogorî din cer, și cei morți întru Hristos vor învia întâi, după aceea, noi, cei vii, care vom fi rămas, vom fi răpiți, împreună cu ei, în nori, ca să întâmpinăm pe Domnul în văzduh, și așa pururea vom fi cu Domnul” (1 Tesaloniceni 4, 15-17). Este exact ce spunem în Crez: „Aștept învierea morților și viața veacului ce va să vie.”

Maria, ai o mamă eroină!

La sfârșitul anului 2013, povestea Mihaelei Bălăniuc a fost preluată de mai multe agenții de presă și televiziuni din România. Mihaela locuia în Agigea, județul Constanța, era căsătorită și avea 24 de ani când a aflat că este însărcinată. Bucuria a fost scurtă pentru că, în urma testelor de rutină, medicii au suspectat un chist hepatic. În scurt timp, s-a pus diagnosticul final: cancer renal. Din punctul de vedere al specialiștilor, pacienta trebuia operată. Șansele de supraviețuire erau foarte mari. Costul? „Mihaela, trebuie să renunți la sarcină!”

Mihaela a decis: nu va lepăda copilul. Soțul a susținut-o și opt luni s-a luptat cu boala care o mistuia. Miza era una singură, să nu sufere copilul. În cea de-a 34-a săptămână de sarcină, Mihaela ajunsese la o greutate de doar 30 de kilograme. În aceste condiții i-a dat naștere Mariei, un copil sănătos, în ciuda nașterii premature. După naștere, Mihaela a văzut-o și a mângâiat-o trei-patru minute. Reușise! Apoi a intrat în comă. După 48 de ore, mama a încetat din viață.

Există ceva mai tare decât moartea. Se numește iubire. Domnul nostru Iisus Hristos este cu totul altfel decât zeul Zamolxes căruia îi aduceau jertfă dacii. În loc să ne ceară jertfe, El Însuși S-a jertfit pentru noi, gustând din plin fiorul și puterea morții. El a venit ca oamenii să aibă viață „și din belșug să aibă”. Se cade să ascultăm de Cel ce a spus despre Sine că este „Calea, Adevărul și Viața”.

Odată, Hristos i-a spus unui om: „Urmează-Mi!” Omul era atras de Hristos, dar avea în casă pe cineva care-l reținea, un tată bătrân. De aceea, a spus deschis: „Doamne, dă-mi voie întâi să merg să îngrop pe tatăl meu.” În zilele noastre, am spune cam așa: Voi veni la Hristos, dar mai lasă-mă o vreme, și voi veni după ce moare bătrânul, după ce ies la pensie, după ce se căsătoresc copiii, după ce termin facultatea, după ce… Domnul i-a spus: „Lasă morții să-și îngroape morții lor, iar tu mergi de vestește Împărăția lui Dumnezeu” (Luca 9, 59.60).

Și azi spunem „morții cu morții și viii cu viii”. Iisus nu a urmărit să-l scutească pe om de îndatoririle familiale sau să neglijeze funeraliile părinților. Ci a căutat să-i ușureze viața, să vadă că slujbele pentru morți nu fac cât propovăduirea Celui Viu. Omul acesta avea două chemări, una a celor morți, care-l ținea legat de ai lui, și alta a Celui Viu, care-l trimitea apostol în

lume. Iisus a spus-o și altora, care negau învierea: „Dumnezeu nu este Dumnezeul celor morți, ci al celor vii. Mult rătăciți.” De aceea, luând aminte la Cel ce a spus: „Eu sunt Învierea și Viața”, avem un adevăr pentru viață, acela că „cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi” (Ioan 11, 25).

Capitolul 9

Ai uitat că e sărbătoare?

Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul:
să ne bucurăm și să ne veselim în ea!
*(*Psalmii 117, 24)

Pe data de 6 iunie 2010, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române lua o decizie care avea să nască o mulțime de controverse. În calendarul religios al anului 2011, credincioșii au descoperit o mare surpriză: ceea ce știau ei – că duminica este ziua a șaptea a săptămânii – era de acum recunoscută ca fiind prima zi a săptămânii. Mulți au crezut că este vorba de o greșeală, alții, că este o „lucrătură a iudeo-masonilor" sau că „ortodoxia s-a dat cu sectele și cu ovreii".

Răsturnarea unui calendar pomenit

De atunci lucrurile au rămas așa: săptămâna bisericească începe duminica, afirmată ca prima zi a ei, și se sfârșește în ziua a șaptea, adică sâmbăta. Schimbarea aceasta, oarecum istorică, a cerut niște explicații care n-au întârziat să apară. Patriarhia a oferit într-un comunicat „lămuriri privind calendarul"[161] și două argumente s-au distins imediat: s-a dorit atât o uniformizare internă și o aliniere internațională a BOR, cât și o conștientizare a credincioșilor cu privire la prima zi a săptămânii.

Uniformizarea internă era necesară întrucât în episcopiile Timișoarei, Caransebeșului și Aradului „calendarul începea cu Ziua de Duminică". Se cuvenea deci ca toate bisericile din țară să aibă un singur model. „Nu reprezintă o noutate, am cercetat mai multe calendare — și din 1912, și din 1916, și din 1923, prin sondaj — și în toate aceste calendare săptămâna

începe cu ziua de Duminică", a spus părintele consilier Constantin Stoica, de la Patriarhie. În plan internațional, se știa de asemenea că reperul este calendarul bisericilor de limbă greacă (în frunte cu muntele Athos) care aveau duminica drept prima zi a săptămânii. Același purtător de cuvânt al Patriarhiei spunea că: „Acest lucru se regăsește și în calendarele bisericilor ortodoxe surori."

Al doilea element a fost dorința de conștientizare a oamenilor că săptămâna începe nu cu ziua de luni, ci cu o zi duhovnicească. „Exista confuzia aceea, conform căreia duminica e ultima zi a săptămânii", a explicat preotul Eugen Tănăsescu pe Adevărul.ro. Comunicatul Patriarhiei a fost cât se poate de clar: „Pentru oamenii care nu cunosc suficient Sfânta Evanghelie și înțelesul calendarului, ziua de luni este considerată prima zi a săptămânii, întrucât este prima zi de lucru din săptămână, dar pentru creștinii duhovnicești și cunoscători ai Sfintei Evanghelii și ai Tradiției duhovnicești a Bisericii, ziua întâi a săptămânii este ziua Învierii, adică duminica."[162]

Este de înțeles deci, că săptămâna începe cu duminica, întâia zi a ei, și se termină cu sâmbăta, cea de-a șaptea zi a ei. Biserica nu face altceva decât să se alinieze la mărturia Sfintei Scripturi.

Înapoi la Scriptură

Ori de câte ori vorbește despre învierea Domnului Iisus Hristos, Sfânta Evanghelie specifică exact în ce zi a săptămânii a avut loc aceasta, menționând chiar și succesiunea zilelor. Spre exemplu, evanghelistul Matei scrie: „După ce a trecut sâmbăta, când se lumina de ziua întâi a săptămânii (*Duminică*), au venit Maria Magdalena și cealaltă Marie să vadă mormântul…" (Matei 28, 1). Iar evanghelistul Marcu și toți ceilalți spun cam la fel: „Și după ce a trecut ziua sâmbetei […], dis-de-dimineață în prima zi a săptămânii (*Duminică*), pe când răsărea soarele, au venit la mormânt…" (Marcu 16, 1.2).

Lucrurile sunt clare: avem un Mântuitor care a murit pe cruce în Vinerea Mare, S-a odihnit în mormânt în Sâmbăta Mare și a ieșit din mormânt în Duminica Învierii. Când lucrurile sunt luminoase, imediat se văd și umbrele. Nu putem evita marea tensiune ce se naște pentru credinciosul care vrea să

urmeze Cuvântul lui Dumnezeu. Toți cei care vrem să păzim Cele Zece Porunci știm că porunca a IV-a ne spune să păzim ziua a șaptea a săptămânii ca zi de odihnă și de închinare. Și atunci, care (mai) este ziua din poruncă, sâmbăta sau duminica?

Originea săptămânii

„La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul" (Facerea 1, 1). Așa începe Biblia și istoria lumii noastre. În următoarele zile, Cel Atotputernic a creat pe rând lumina, cerul și ce strălucește pe el, pământul și tot ce mișcă pe el. Încheindu-Și lucrarea, „a privit Dumnezeu toate câte a făcut și iată erau bune foarte" (Facerea 1, 31). Contemplarea s-a desăvârșit în ziua următoare: „În ziua a șaptea S-a odihnit de toate lucrurile Sale pe care le-a făcut și a binecuvântat Dumnezeu ziua a șaptea și a sfințit-o, pentru că într-însa S-a odihnit de toate lucrurile Sale pe care le-a făcut și le-a pus în rânduială" (Facerea 2, 2.3).

Evident, Dumnezeu nu avea nevoie de odihnă, nu transpirase, nu gâfâia, nu-Și dusese o cruce ca în Săptămâna Mare. Ci a dorit să șadă în mijlocul noii Sale creații, alături de oamenii făcuți după chipul Său. A căutat să sărbătorească adevărata Zi a Pământului, arătându-le lui Adam și Evei care este „rânduiala" lucrurilor în lumea cea nouă. Primii noștri părinți aveau să muncească șase zile, iar ziua a șaptea era ca un cadou dat lor, în care omul să-și primenească trupul și sufletul venind în fața Creatorului. Cum spunea și Mântuitorul în cuvânt de Evanghelie, „sâmbăta a fost făcută pentru om, iar nu omul pentru sâmbătă" (Marcu 2, 27).

Scurgerea timpului pe pământ cunoaște *an*, *lună*, *zi*, după diferitele rotiri ale Pământului și Lunii. Dar *săptămâna* nu marchează nicio mișcare cerească. Putem spune doar că, fără alte argumente omenești, până în ziua de azi, tot Cerul „a pus în rânduială" săptămâna.

De la Rai până la Sinai

Când Adam și Eva au făcut copii, care și-au întemeiat mai departe propriile familii, cu toții au preluat și transmis cu drag ceea ce au deprins în Rai. Închinându-Se la poarta Raiului (Facerea 3, 24), amintirile oamenilor

nu au fost legende, ci lucruri vii și adevărate despre Edenul încă vizibil. Șase zile munceau, în cea de-a șaptea se odihneau și se închinau Creatorului. Conform cronologiei biblice, veacuri la rând, până la Potopul lui Noe, toată omenirea era o singură familie, având aceeași limbă și nicidecum „câte bordeie, atâtea obiceie". Mai mult, bunicul lui Noe, omul care a trăit cel mai mult pe pământ – Matusalem – l-a prins în viață pe Adam. Înțelegem deci că amintirile lor despre tot ce au primit în Grădina Edenului erau la fel de emoționante ca poveștile spuse de bunicii noștri cu lacrimi în ochi.

Fără îndoială că Adam și Eva au luat cu ei la plecarea din Rai nu doar blestemul păcatului, ci au luat și credința într-un Creator – nu evoluționismul. Au pornit în viață ca familie formată din bărbat și femeie – nu se pomenise de homosexuali. Au luat și moștenirea sacră a succesiunii zilelor și ziua sfântă în care să-și amintească de Creator – nu Ziua Soarelui. Protopărinții noștri nu aveau o altă religie decât cea adevărată, care-I aducea închinare lui Dumnezeu într-un mod unic, așa cum învățaseră în Paradis. Înainte de a fi religii, neamuri, ideologii, lumea s-a închinat Domnului în ziua Lui. Mai târziu, când pământul s-a întunecat tot mai mult, Dumnezeu a vorbit din nou omenirii prin poporul Israel. În istoria evreilor, lumina adevărului a rămas întotdeauna aprinsă, chiar dacă uneori doar pâlpâind.

Porunca a IV-a

La sfârșitul perioadei patriarhilor, pe vremea lui Moise, evreii erau robi în Egipt. Cel mai probabil uitaseră sau nu mai respectau multe din poruncile lui Dumnezeu, așa cum le primiseră de la strămoșii lor. Nu este de mirare că în primele porunci din Decalog, Dumnezeu amintește cine este El în cer și pe pământ și ce a făcut El pentru ei.

Porunca a patra începe cu un sfat: *Adu-ți aminte de ziua odihnei, ca să o sfințești"*. Exprimarea aceasta arată că păzirea unei zile de odihnă nu era ceva nou, ci un obicei vechi (de la facerea lumii). Mai mult, avea să fie o tradiție care să fie preluată și în poporul lui Dumnezeu.

Ziua de odihnă trebuia marcată și serbată într-un mod aparte:

Că în șase zile a făcut Domnul cerul și pământul, marea și toate cele ce sunt într-însele, iar în ziua a șaptea S-a odihnit. De aceea a binecuvântat Domnul ziua a șaptea și a sfințit-o. Lucrează șase zile și-ți fă în acelea toate treburile tale, iar ziua a șaptea este odihna Domnului, Dumnezeului tău: să nu faci în acea zi niciun lucru: nici tu, nici fiul tău, nici fiica ta, nici sluga ta, nici slujnica ta, nici boul tău, nici asinul tău, nici orice dobitoc al tău, nici străinul care rămâne la tine. (Ieșirea 20, 8-11)

Imaginea zilei de odihnă ținută de Adam și reamintită evreilor apare în România în manuale școlare (1882, Iași[163]) și în cărțile de istorie bisericească: „Păzirea sâmbetei prin încetarea oricărui lucru în ziua a șaptea era un obiceiu vechiu, care-și trăgea începutul de la Adam. Acum el însă fu întărit prin putere legislativă… Legiuirea de la Sinai, în principiile ei fundamentale, se dăduse pentru toate veacurile următoare.”[164]

Cum a fost ținută ziua de odihnă în „veacurile următoare”? Să continuăm perspectiva istorică încheind perioada Vechiului Testament.

O zi de încântare

Ziua a șaptea este o zi de odihnă ce poartă numele de Sabat (după termenul evreiesc *șabat*), chiar termenul românesc de „sâmbătă” fiind apropiat. Pe lângă porunca a IV-a, Sabatul apare în Sfânta Scriptură de nenumărate ori. Evreii știau să adune mana cerească șase zile, iar în cea de-a șaptea să nu lucreze nimic (Ieșirea 16, 26), țăranii știau că în anul al șaptelea pământul rămânea nemuncit (23, 10-11; Leviticul 26, 35); cu toții știau ce binecuvântări și ce pedepse aveau pentru călcarea Sabatului (Numeri 15, 32-34; Neemia 13, 15.17).

Sfaturi părintești găsim în profetul Isaia, care spune ce să faci și ce nu în Ziua Domnului: „Dacă îți vei opri piciorul tău în ziua de odihnă și nu-ți vei mai vedea de treburile tale în ziua Mea cea sfântă, ci vei socoti ziua de odihnă ca desfătare și vrednică de cinste, ca sfințită de Domnul, și vei

cinsti-o, fără să mai umbli, fără să te mai îndeletnicești cu treburile tale și fără să mai vorbești deșertăciuni, atunci vei afla desfătarea ta în Domnul" (Isaia 58, 13.14). În tot Vechiul Testament, ziua de odihnă apare ca un semn distinctiv: „Le-am dat și zilele Mele de odihnă, ca să fie semn între Mine și ei, ca să cunoască ei că Eu sunt Domnul, Sfințitorul lor. Cinstiți zilele Mele de odihnă, ca să fie semn între Mine și voi, ca să știți că Eu sunt Domnul, Dumnezeul vostru" (Iezechiel 20, 12.20).

Ziua pe care a păzit-o Iisus Hristos

Și Scripturile Noului Testament vorbesc despre ziua de Sâmbătă ca zi de odihnă și de închinare. Exemplul desăvârșit al Mântuitorului este arătat de evanghelistul Luca. El spune că Iisus, „după obiceiul Său, a intrat în ziua sâmbetei în Sinagogă și s-a sculat să citească" sau „s-a coborât la Capernaum... și îi învăța sâmbăta" (Luca 4, 16.31).

Multe vindecări ale lui Iisus au avut loc tot sâmbăta, ca semn că El este cel care poate da viață și binecuvântare, așa cum a făcut și în Grădina Edenului. În cazul femeii gârbove, El S-a justificat: „Aceasta, fiică a lui Avraam, pe care a legat-o Satana, iată de optsprezece ani, nu se cuvenea oare să fie dezlegată de legătura aceasta în ziua sâmbetei?" (Luca 13, 16). Acuzat că prin săvârșirea minunilor în ziua de odihnă încalcă Sabatul, Iisus a spus răspicat: „Sâmbăta a fost făcută pentru om, iar nu omul pentru sâmbătă. Astfel că Fiul omului este domn și al sâmbetei" (Marcu 1, 27.28). Cel care a dat în Lege ziua de odihnă știa evident cel mai bine cum trebuie păzită: „Să nu socotiți că am venit să stric Legea sau Prorocii; n-am venit să stric, ci să împlinesc" (Matei 5, 17). Cu alte cuvinte, El a venit să ne arate cum trebuie păzită Legea lui Dumnezeu.

Privind la prigonirile din viitor, Mântuitorului îi sfătuia pe apostoli: „Rugați-vă ca să nu fie fuga voastră iarna, nici sâmbăta" (Matei 24, 20). Ziua de odihnă trebuia să rămână o zi de încântare, nu de groază. Tocmai aceasta a fost folosită special pentru vestirea Evangheliei de către sfinții apostoli și toți ceilalți ucenici și primi creștini, așa cum se arată în cartea Faptele apostolilor. Dacă noi ne mândrim cu un apostol Andrei care a călcat pe meleagurile noastre, primele biserici creștine și-au tras rădăcinile de la propovăduirea Cuvântului prin apostolul Pavel, chiar în ziua de sâmbătă:

Antiohia Pisidiei (Faptele apostolilor 13, 44), Iconia (14, 1), Filipi (16, 13), Tesalonic (17, 2), Corint (18, 4) și Efes (18, 19). În toate aceste locuri, apostolul Pavel avea obiceiul lui Hristos de a merge la sinagogă sâmbăta: „După obiceiul său, Pavel a intrat la ei și în trei sâmbete le-a grăit din Scripturi” (17, 2).

Crucea sau mormântul?

Iisus a împlinit scopul zilei de odihnă – a venit ca un Dumnezeu mai aproape de oameni. Misiunea Sa a început (Luca 4, 16) într-o zi de sâmbătă, când le-a spus ascultătorilor: „*Astăzi* s-a împlinit Scriptura…” (4, 21). După trei ani și jumătate era suit pe o cruce. „Era vineri”, spune Scriptura (Ioan 19, 31). Bătut și însângerat, atârnat între cer și pământ, Fiul lui Dumnezeu se prăpădea gâfâind. La sfârșitul acestei zile, Mântuitorul Și-a dat Duhul prin verdictul: „Săvârșitu-s-a!” Da, toate lucrurile privind mântuirea omului fuseseră puse în rânduială. Și parcă auzim cuvintele din Facerea, când „Dumnezeu a privit toate câte a făcut și iată erau bune foarte”. Era o Săptămână Mare de bun lucru. De acum, urma ultima zi a ei, cea de-a șaptea, când Mântuitorul avea să fie pus la odihnă, în mormânt. Iar învierea Lui, în prima zi a săptămânii, a dat semnalul unei re-Creații, a unei noi lumi, pe același model în care Dumnezeu a zis în prima zi a Facerii: „Să fie lumină!” Și a fost lumină!

Astăzi, conform calendarelor creștine, se spune că Ziua Domnului este alta, iar de la Vatican la Constantinopol și pe toate meridianele lumii, Numele lui Hristos este chemat mai mult în Ziua Soarelui (*Sun-day*, duminica) decât în Ziua Domnului (vezi Marcu 2, 28). Argumentul cel mai folosit este că Iisus a înviat duminica.

Adevărat a-nviat! Dar la fel de adevărat este că a și murit pentru păcatele noastre. Ne-ar fi greu să spunem dacă învierea Lui e mai importantă decât moartea Lui. Ce ne-am face fără vreuna din ele? Avem deci toată libertatea să ne închinăm nu doar duminica, în ziua învierii, ci să ne închinăm și vinerea, în ziua morții lui Iisus, pentru că atunci ni s-a pecetluit dobândirea mântuirii. Mergând mai înapoi, putem să ne închinăm și joia, pentru că atunci a sărbătorit Iisus (dacă tot e vorba de o sărbătoare) Cina cea de Taină cu ucenicii Săi.

Dacă vrem să mergem după Dumnezeu, atunci să facem ca El: la facerea lumii, El S-a odihnit sâmbăta, iar la re-facerea lumii, în mormânt, S-a odihnit din nou. Porunca a IV-a a rămas în picioare, ca și poruncile: „Să nu furi", „Să nu ucizi", „Să nu desfrânezi". Biblia nu se contrazice și nici nu lasă loc de îndoială. Dacă este în Sfânta Scriptură o zi de închinare, atunci ea este ziua a șaptea. Nu găsim nicăieri vreo poruncă, vreun loc unde să scrie că, de acum înainte, Ziua Domnului este alta, fie ea duminica, vinerea sau oricare alta în afară de ziua sâmbetei. Dar, întrucât mulți creștini păzesc duminica pentru că au auzit că „așa scrie", să vedem cu ochii noștri ce scrie în Sfânta Scriptură.

Ziua de duminică în Scripturi

Duminica apare în Biblie doar de câteva ori, iar textele sunt atât de simple, de clare, încât vor vorbi de la sine. Cinci dintre ele punctează sumar ziua învierii, toți cei patru evangheliști spunând acest lucru:

1. „După ce a trecut sâmbăta, când se lumina de ziua întâi a săptămânii (*Duminică*), au venit Maria Magdalena și cealaltă Marie la mormânt" (Matei 28, 1).

2. „Și, după ce a trecut ziua sâmbetei, Maria Magdalena, Maria, mama lui Iacov, și Salomea au cumpărat miresme ca să vină să-L ungă. Și dis-de-dimineață, în prima zi a săptămânii (*Duminica*), pe când răsărea soarele, au venit la mormânt" (Marcu 16, 1-2).

3. „Și înviind dimineața, în ziua cea dintâi a săptămânii (*Duminică*), El S-a arătat întâi Mariei Magdalena, din care scosese șapte demoni" (Marcu 16, 9).

4. „Iar în prima zi de după sâmbătă (*duminica*), foarte de dimineață, au venit ele la mormânt, aducând miresmele pe care le pregătiseră" (Luca 24, 1).

5. „Iar în ziua întâia a săptămânii (*duminica*), Maria Magdalena a venit la mormânt dis-de-dimineață, fiind încă întuneric, și a văzut piatra ridicată de pe mormânt" (Ioan 20, 1).

Concret, toate aceste pasaje din Scriptură ne dau coordonatele: cine, când, unde. Ne indică primele persoane care au venit la mormânt – niște

femei (nu apostolii!). Iar menționarea zilei din săptămână este confirmarea că s-a împlinit profeția (Matei 27, 62-66). Mântuitorul a murit vineri[165] (Luca 23, 54; Marcu 15, 42). A doua zi, o zi de sabat, cu toții au păzit porunca a IV-a, la fel ca Moise, ca Noe, ca Adam, „iar sâmbătă s-au odihnit, după Lege" (Luca 23, 56)[166]. Iar a treia zi a avut loc învierea, după cum am citit mai sus.

Cel de-al șaselea text din Scriptură ne vorbește despre faptul că, în aceeași zi a învierii, Iisus a început să Se arate și altora: „Și fiind seară, în ziua aceea, întâia a săptămânii (*duminica*), și ușile fiind încuiate, unde erau adunați ucenicii de frica iudeilor, a venit Iisus și a stat în mijloc și le-a zis: «Pace vouă!»" (Ioan 20, 19). Ucenicii, la vremea aceea, erau într-o stare de descurajare totală: nu credeau în înviere și stăteau ascunși. Iar după calcularea timpului în vremurile biblice, era deja ziua *a doua*[167] a săptămânii…

În cartea Faptele apostolilor apare cel de-al șaptelea text, care menționează o întâlnire a sfântului apostol Pavel cu credincioșii din Troa. „În ziua întâi a săptămânii (*Duminică*), adunându-ne noi să frângem pâinea, Pavel, care avea de gând să plece a doua zi, a început să le vorbească și a prelungit cuvântul lui până la miezul nopții" (20, 7). „Frângerea pâinii" de aici este o rememorare a Cinei cea de Taină. Dar să nu uităm două lucruri importante.

În primul rând, în aceeași carte găsim că ucenicii, „în fiecare zi, stăruiau într-un cuget, în templu, și, frângând pâinea în casă, luau împreună hrana întru bucurie și întru curăția inimii" (2, 46). Frângerea pâinii „în fiecare zi" era un eveniment comun, nu excepțional. În plus, evenimentul a avut loc seara, iar momentul efectiv al frângerii pâinii a avut loc… după miezul nopții (socotit luni, vezi nota de subsol anterioară și Faptele apostolilor 20, 7.11). Frângerea pâinii nu era ocazia de pomenire a învierii lui Iisus, după cum spune apostolul Pavel: „De câte ori veți mânca această pâine și veți bea acest pahar, *moartea Domnului vestiți*" (1 Corinteni 11, 26).

În ultimul text biblic despre duminică, apostolul Pavel le dă un sfat credincioșilor pentru a-i ajuta cu banii lor și pe alții: „Cât despre strângerea de ajutoare pentru sfinți, precum am rânduit în Bisericile Galatiei, așa să faceți și voi. În ziua întâi a săptămânii (*Duminică*), fiecare dintre voi să-și pună deoparte, strângând cât poate, ca să nu se facă strângerea abia atunci când voi veni” (1 Corinteni 16, 1.2). La început de săptămână, când se făceau toate socotelile de trai pentru zilele următoare (într-o zi lucrătoare), credincioșii erau sfătuiți să rețină o sumă. Nu este vorba de o colectă la biserică, nu este vorba de a fi și de a da undeva ceva, ci de a economisi la nivel personal, acasă („să-și pună deoparte”), pentru a putea oferi la momentul colectării acestor daruri.

Privind aceste opt texte despre duminică, putem recunoaște că în niciunul dintre ele nu regăsim vreo poruncă de a păzi duminica. De aceea, răspunsul la întrebarea: Cine/când a schimbat ziua de odihnă și de închinare? nu trebuie căutat în Biblie. Acolo nu există.

Schimbarea – o decizie, un proces

Istoria are răspunsul. În curgerea vremurilor, două elemente majore au dus la adoptarea duminicii în locul sâmbetei: depărtarea de lumea evreiască și apropierea de lumea păgână.

Primii creștini s-au închinat sâmbăta, la fel ca evreii. Dar, pentru că evreii nu L-au primit pe Iisus Hristos ca fiind Mesia, diferențele dintre ei și creștini au devenit tot mai pronunțate. Creștinismul s-a desprins de iudaism și a cunoscut o alunecare spre religiile păgâne ale Imperiului Roman. Liantul principal al atragerii păgânilor în rândurile creștinilor a fost faptul că aceștia se închinau Soarelui ca zeu suprem în ziua întâi a săptămânii, Ziua Soarelui (*Sunday*, *Sonntag* etc.), în ziua în care Iisus înviase din morți, Lumină din Lumină, biruind întunericul. Corespondențele între religii au contribuit decisiv la ceea ce a urmat: „*Iar în ziua Soarelui, pe care mai pe urmă o au numit Duminecă*, creștinii cei de prin orașe și de prin sate se aduna și cetea ceva părți din Sfânta Scriptură.”[168]

Schimbarea nu s-a făcut brusc, ci treptat. Chiar și Părinții Bisericești au accentuat lepădarea de „stigmatul evreilor”, după cum spunea Iustin

Martirul[169], iar litera de lege a fost dată de Constantin cel Mare, prin faimoasa „lege duminicală”. Cel care a schimbat statutul creștinismului, de la religie prigonită la religie tolerată (Edictul din Milano, anul 313), a legiferat și odihna duminicală prin decretul din anul 321:

„În venerabila Zi a Soarelui (*Sol Invictus*), fie ca toți judecătorii, orășenii și meseriașii să se odihnească. Locuitorii satelor însă, pot cultiva pământul, pentru că deseori se întâmplă că nicio altă zi nu este mai potrivită pentru semănarea grâului în brazde sau pentru plantarea viței-de-vie. Și asta, pentru ca nu cumva, prin neglijarea timpului prielnic pentru astfel de îndeletniciri, belșugul hărăzit de ceruri să fie irosit.”[170]

De atunci înainte, duminica a intrat în forță pe firmamentul istoriei, în defavoarea sâmbetei. Istoria acestei schimbări, întinsă pe veacuri, nu poate fi redată și argumentată în câteva rânduri sau pagini. Cercetarea istorică, inclusiv cea academică[171], explică faptul că schimbarea a venit treptat, de-a lungul secolelor, prin influențe din păgânism, politice sau sociale. Trebuie spus că, între toți cei care dau explicații, Biserica Catolică își asumă în mod exclusiv dreptul de a fi înlocuit odihna sabatului cu sfințirea duminicii. Schimbarea s-a făcut, însă Ziua Domnului nu s-a pierdut în istorie nici până azi.

Sâmbăta – un adevăr pre limba tuturor

Iisus a spus că „sâmbăta a fost făcută pentru om”, altfel spus, de la început, de la primul om – Adam. Înainte și după evrei, numele sabatului, sau al zilei a șaptea, a fost în sine o dovadă neclintită a unui model dumnezeiesc, prezent de-a lungul și latul pământului, la neevrei și necreștini. În anul 1887, cercetătorul englez William Meade Jones a făcut un studiu comparativ al numelor zilelor săptămânii în peste o sută de limbi. Acestea includeau limbile cunoscute, limbi medievale și unele din cele mai vechi limbi ale omenirii. Concluziile acestui studiu demonstrau existența unui ciclu de șapte zile, cea din urmă numindu-se „Sabat”, sau „zi de odihnă”, în mai mult de o sută de limbi. În Afganistan este numită „cea mai plăcută zi”, iar în limbi vechi de origine arabă era numită „ziua șefă”.

Chiar dacă pentru evrei este o marcă distinctivă, însușită prin Decalog, păzirea sâmbetei nu a fost niciodată ceva exclusiv evreiesc.

Numele zilelor săptămânii, așa cum le avem noi astăzi (marți, miercuri etc.), provin din cultura greco-romană, unde fiecare zi avea ca patron un zeu. Cu toate acestea, milioane de oameni mărturisesc care este ziua a șaptea și prin numele dat zilei de… miercuri. În limbile nordice (Germania, Finlanda, Islanda), dar și în cele slave (Bulgaria, Croația, Cehia, Macedonia, Polonia, Serbia, Slovacia, Ucraina, Slovenia și Rusia) cuvântul folosit pentru ziua de miercuri este „mijloc" (*Mittwoch,* sau *sredá*). Miercurea nu poate fi *mijloc* decât dacă săptămâna începe cu ziua de duminică și se încheie cu sâmbăta. Chiar așa, în limbile greacă, arabă, portugheză, numele zilei de miercuri este „a patra (zi)", iar în statele din sudul Rusiei, cu influență persană (Armenia, Georgia, Tadjikistan etc.), numele pentru miercuri este mai clar: „a patra (zi) de la sâmbătă".

Se pare că și cultura strămoșilor noștri daci a influențat terminologia pe care o folosim astăzi, în dreptul câtorva zile din săptămână. S-au făcut paralele și între zilele săptămânii și pozițiile pietrelor de la Sarmizegetusa Regia, unde cea de-a șaptea avea ceva deosebit de celelalte. Ziua a șasea, sau *Benar,* era considerată o zi sfântă, deoarece în ea se pregăteau jertfele și darurile pentru ziua următoare, *Sabathios* (ziua templului lui Dumnezeu ascuns în inimă).

O dovadă cu greutate poate fi desprăfuită din dicționarele românești de sinonime, unde se arată că în vechime cuvintele „săptămână" și „sâmbătă" aveau înțeles asemănător. [172]

În cultura ebraică, zilele săptămânii nu aveau nume individuale, ci se spunea simplu: prima zi, a doua zi, după modelul din Facerea 1. De aceea,

când ajungem pe paginile Evangheliei la învierea lui Iisus, ziua aceasta nu este numită Ziua Domnului, ci ni se spune simplu că a înviat „în ziua întâi a săptămânii”. Și despre nicio altă zi nu se spune că-L are pe Iisus Hristos ca Domn al ei, decât despre sâmbătă (Marcu 2, 28).

Păzitorii sâmbetei – păzitorii luminii

Adevărul despre ziua de odihnă – sâmbăta nu a fost un secret. Am văzut că „diua în care Creștinii sevârșiau cultul lor religios, la început era *Sâmbeta*, iar mai târdior *Dumineca*”[173]. Mai mulți sau mai puțini, liberi sau prigoniți, creștinii sabatarieni nu au rămas în afara cronicilor istorice.

Atanasie, episcop al Alexandriei, menționa că în secolul al III-lea unii creștini se adunau în zilele de sâmbătă, dar nu pentru că ar fi fost iudei, ci pentru a se închina lui Iisus Hristos, pe care îl considerau Domn al Sabatului. Augustin, în secolele IV-V, respecta duminica, dar spunea că sabatul era păzit în cea mai mare parte a lumii creștine. O mărturie izbitoare vine de la Ambrozie, episcopul Milanului (secolul al IV-lea), care afirma că, atunci când se află la Roma, serbează duminica, iar atunci când se află la Milan, serbează sâmbăta. Istoricul creștin Sozomen mărturisea că pe vremea lui (secolul al V-lea) aproape toată lumea se aduna și sâmbăta, și duminica, în timp ce la Roma sau Alexandria nu se mai păzea decât duminica.

Situația s-a repetat pe întregul teritoriu al fostului Imperiu Roman. Goții din secolul al V-lea erau împărțiți, în Răsărit țineau sâmbăta, în Apus era preferată duminica. În Scoția secolului al VI-lea exista obiceiul abținerii de la muncă în ziua de sâmbătă, obicei cu origini în bisericile mănăstirești din Irlanda. La sud de Dunăre, când s-au creștinat în secolul al IX-lea, bulgarii au fost învățați să țină ziua de sâmbătă, abținându-se de la muncă. Un secol mai târziu, în Scoția se lucra duminica și se odihneau în ziua de sâmbătă. Același lucru se făcea la marginea cealaltă a lumii, unde în Kurdistan nestorienii nu consumau carne de porc și țineau ziua de sâmbătă.

În timpul primei cruciade, la Conciliul de la Clermont, în anul 1095, papa Urban al II-lea a decretat ținerea zilei de sâmbătă ca sabat al Domnului, în cinstea Fecioarei Maria. În Lombardia secolului al XII-lea, existau sâmbetiști,

de asemenea, în bisericile celtice din Insulele Britanice, printre paulicieni precum și în Biserica de Răsărit. Dacă în Boemia secolului al XIV-lea, un sfert din populația țării serba sâmbăta, în Rusia secolului al XVI-lea, sâmbăta era păzită de secretarul de stat și alte personalități, inclusiv arhimandritul Mănăstirii din Novgorod. În epoca modernă până și reprezentanții mișcării Taiping din China (războiul civil din 1850–1864), când au fost întrebați de ce țin sâmbăta au răspuns că Biblia învață așa, iar înaintașii lor au făcut la fel.

Astăzi, pe lângă evrei și adventiștii de ziua a șaptea, în întreaga lume există și alți credincioși care păzesc ziua de sâmbătă: baptiști și penticostali de ziua a șaptea, metodiști sabatarieni, comunități mesianice evreiești, menoniți sabatarieni. Cu toții redescoperă avantajele unei zile sfințite nu de oameni, ci de Cel Sfânt.

Amploarea păzirii adevăratei zilei de odihnă s-a văzut însă și în persecuțiile care au urmat-o. În Belgia (anul 745) a avut loc un conciliu care avertiza împotriva ținerii sâmbetei. Regele Ludovic al IX-lea a publicat în secolul al XIII-lea legea „Cupientes", prin care se obliga să-i extermine din sudul Franței pe ereticii „păzitori ai sabatului", iar la Conciliul de la Toulouse, din același an, toți sâmbetiștii au fost declarați eretici. În nordul continentului, în Norvegia secolului al XV-lea, în cadrul Conferinței Bisericii de la Oslo a fost luată următoarea hotărâre: „Este interzisă păzirea sâmbetei și abținerea de la muncă în această zi."

Cu mult înainte de apariția celui mai numeros grup de oameni care țin sâmbăta în zilele noastre, în prima colecție completă de canoane bisericești ortodoxe în traducere românească (Pidalion, 1848), găsim îndreptarea patriarhului Neofit (Constantinopol, 1802), care demască o modificare făcută de conducătorul tipografiei bisericești. Tipograful învăța că „sâmbăta are aceleași pronomii [prerogative, privilegiu, drept, putere] ca și duminica".[174] Canonul 64 din Pidalion interzice postul clericilor sau mirenilor, sâmbăta și duminica[175], deoarece acestea sunt „niște zile mai line, și nu de Post"[176]. Tot despre ele, Timotei, în Canonul 3, spune că „în vremea aceea, numai în zilele acestea, precum am zis, se săvârșea Dumnezeiasca Liturghie.[177] Întrebarea vine de la sine: De ce unii credincioșii mai țin

sâmbăta până azi, dacă nu găsim canoane care să poruncească așa? În același timp, Canonul 1 al lui Teofil „hotărăște a se cinsti fiecare Duminică și a se prăznui”.[178] Concluzia noastră este că porunca păzirii duminicii este omenească, nu din Scripturi.

O taină pentru fiecare

Puțini știu că pe meleagurile noastre, începând cu anii 1580 au existat păzitori ai sâmbetei, cunoscuți sub numele de sabatarieni[179], vreme de 400 de ani. Ei au avut reprezentanți de seamă, până la nivelul de cancelar-șef al principelui Transilvaniei. „Ideile sabatariene au pătruns peste tot, acolo unde locuiau secui, și în special în zonele în care se vorbea limba maghiară. Și în acest sens probabil nu este exagerată afirmația lui Geleji Kátona István, care [...] în timp ce scria despre prigonirea din anul 1638 afirma că «este evident faptul că Sabatarianismul (Iudaizarea) aproape că a răsturnat țara».”[180]

Descoperirea acestei epoci, cu peste două zeci de mii de maghiari și români, din zeci de localități ale Ardealului, uimește cercetătorii istoriei religioase de astăzi. Chiar în presa centrală s-a scris despre prigoana dusă de autorități, inclusiv de Ceaușescu împotriva sabatarienilor[181]. Dar câți oare au suferit, aici și pretutindeni în lume, rămâne de descoperit din arhive și memorii. Un caz este cel relatat de Max Bănuș în cartea *Cei care m-au ucis*. Refuzând să iasă la muncă sâmbăta, un deținut creștin a fost bătut, schingiuit, efectiv răstignit cu câteva zile înainte de Sfintele Paști, în anul 1961.[182]

Dincolo de lunga și tumultoasa istorie a unei zile *de odihnă*, și astăzi fiecare credincios poate simți personal binefacerile unei zile cu totul deosebite. O zi în care poate lăsa deoparte frământările vieții. Cine nu ar dori o viață mai puțin stresantă? Soluția practică, din tainele Sfintelor Scripturi, este binecuvântarea dată pentru fiecare a șaptea zi din săptămână. „Adu-ți aminte de ziua odihnei ca să o sfințești!” Și parcă această poruncă ne-ar zice: „Adu-ți aminte de Dumnezeul tău!”, de Cel ce a

făcut lumea în șase zile și S-a odihnit în cea de-a șaptea, sfințind-o și binecuvântând-o.

Acest adevăr pentru o viață tihnită face și astăzi minuni. Cel ce se închină la „Domnul Sâmbetei” primește în schimb mai multă pace și sănătate. Această taină a fost descoperită și trăită de milioane de oameni, din toate veacurile. Spunea Iisus: „Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi. Luați jugul Meu asupra voastră și învățați-vă de la Mine” (Matei 11, 28.29).

Capitolul 10

A doua duminică a unirii

„Istoria își bate joc de cei care nu o cunosc, repetându-se.”
(Nicolae Iorga)

Majoritari în România, creștin-ortodocșii sunt totuși minoritari în lumea creștină. Cu sau fără concursul lor, „majoritarii” creștini ai lumii se gândesc de mai mult timp la o nouă organizare internațională. Pas cu pas, încă din secolul trecut, catolici, protestanți și ortodocși s-au prins cot la cot în hora unirii creștine. Iar în ultimii ani, apropierea dintre marile biserici ne-a făcut să trăim zile cu adevărat istorice. Ce ne rezervă viitorul, putem întrezări încă de pe acum.

Duminica Marii Uniri

Pe 1 decembrie 1918, cu tricolorul sus, români în straie de sărbătoare curgeau cu zecile de mii către Alba Iulia. La ora șapte dimineața, preoți ortodocși și catolici înălțau deja rugăciuni pentru activitățile mărețe din acea duminică. Mulțimea aștepta hotărârea celor 1 228 de delegați, care au votat în Sala Unirii formarea unei României Mari. Fără să mai aștepte, unul dintre delegați a deschis fereastra și a strigat: „S-a hotărât unirea! Trăiască România cea mare!”[183] Vestea a confirmat făurirea unei nații – acolo nu mai erau țărani, intelectuali, munteni, ardeleni, ortodocși, catolici, ci doar *români* care fremătau de împlinirea visului unei uniri pentru totdeauna.

Pe la ora zece, delegații au părăsit Sala Unirii ca să anunțe rezoluția votată. În fruntea tuturor, într-o trăsură cu doi cai albi, stăteau oamenii zilei: episcopul ortodox Miron Cristea, mai târziu primul patriarh al Bisericii

Ortodoxe din România, și episcopul greco-catolic Iuliu Hossu, ulterior primul cardinal român al Bisericii Catolice. În fața mulțimilor, episcopul ortodox l-a îmbrățișat pe cel catolic spunând: „Precum ne vedeți aici îmbrățișați frățește, așa să rămână îmbrățișați pe veci toți frații români!" În aplauze frenetice, adunarea națională a decretat unirea românilor… Lumea s-a sculat în picioare și mâinile s-au ridicat. Era ora douăsprezece punct. [184] Orologiul istoriei bătea ora fixă pentru un neam de oameni.

La fel ca în cazul imnului național al României, a cărui melodie a fost scrisă de un ortodox și ale cărui versuri au fost create de un catolic, putem spune că 1 decembrie 1918 a fost un eveniment susținut de religiile vremii. La consiliul săsesc din noiembrie, luteranii au decis să ia legătura cu frații români pentru pregătirea zilei de 1 decembrie.[185] În ziua cea mare, credincioșii catolicii au ocupat un loc de frunte.[186] Iar delegația care a transmis hotărârea de unire regelui Ferdinand[187] avea paritate: doi ortodocși și doi catolici.

La un secol de la marea unire, asemenea istorii merită privite din nou. Vom învăța ceva din ele? Unirea politico-socială ne-a făcut mult bine, ținând cont de realitățile religioase. Să analizăm acum dacă putem spera la mai bine prin unirea credințelor într-o singură turmă sub un păstor. Căci viitorul se oglindește în trecut, iar vorbele lui Iorga au bază în cuvintele înțeleptului Solomon: „Ceea ce a mai fost, aceea va mai fi, și ceea ce s-a întâmplat se va mai petrece, căci nu este nimic nou sub soare. Dacă este vreun lucru despre care să se spună: „Iată ceva nou!", acesta a fost în vremurile străvechi, de dinaintea noastră." (Ecclesiastul 1, 9-10)

La masa împăcării

Cu o mie de ani în urmă, două biserici surori s-au afurisit reciproc, fără să admită posibilitatea mântuirii celeilalte. Apoi și-au tăcut multă vreme.

Abia generaţia noastră a prins reluarea dialogului, schele ale unui pod întins peste prăpastie.
Trăim zile cu adevărat istorice.

În anul 1999, pentru prima dată după marea schismă din 1054, un papă catolic a vizitat o țară majoritar ortodoxă – Ioan Paul al II-lea venea în România, la invitația Patriarhului Teoctist. Deși a lipsit sărutul frățesc în aeroport, Teoctist a fost invitat în papamobil, o onoare care nu s-a mai acordat niciunui alt întâistătător înainte. Ulterior, cei doi au sfințit împreună locul unde avea să se ridice Catedrala Mântuirii Neamului.[188] La Missa Catolică din București, românii au strigat spontan „Unitate! Unitate!". În câțiva ani, exemplul României a fost urmat de alte țări, unde același papă s-a rugat cu lideri ortodocși, călcând astfel o tradiție milenară. Sau, poate, punând bazele unei viitoare tradiții.

Gestul lui Teoctist venea însă pe un fundal creionat cu decenii mai înainte. În 1948, patriarhul ecumenic Athenagora învăța că este păcat să credem că ortodoxia a venit din ceruri, iar celelalte religii sunt nevrednice. Drept urmare, i-a dat sărutarea frățească papei Paul al VI-lea. În 1965, simultan cu papa, a ridicat anatema din 1054 între catolici și ortodocși. Mai târziu, patriarhul ecumenic Dimitrie a ținut o slujbă cu papa în Roma (1987).

În 2013, pentru prima dată, patriarhul cu cea mai înaltă autoritate în lumea creștină ortodoxă a luat parte la înscăunarea papei în Vatican. Iar când papa a vizitat sediul Patriarhiei Ecumenice în Istanbul (2014)[189] a declarat că „singurul lucru pe care îl dorește Biserica Catolică și pe care îl urmăresc ca Episcop al Romei […] este comuniunea cu Bisericile Ortodoxe… Biserica Catolică nu dorește să impună nici o condiție" cu excepția mărturisirii de credință comune."[190] În ton cu sărutul frățesc acordat, patriarhul ortodox Bartolomeu a îndemnat la iubirea fraților credincioși din alte religii și confesiuni.

Iată cum două surori care nu-și mai vorbeau, acum lucrează pentru un vis mai mare – acela de mânca aceeași pască. Dar îmbrățișarea între

creștini nu scapă de negura dezbinării. Suntem frați, suntem creștini. Și totuși unii ne numim catolici, alții ortodocși, alți protestanți. S-ar putea visa la o unire?

Absența nemotivată a catolicilor

Biserica lui Hristos, cea care ar trebui să fie una singură, este fărâmițată de peste o mie de ani în catolici, ortodocși, protestanți, anglicani, charismatici, reformați, neoprotestanți etc. Cu peste 1,2 miliarde de catolici, 800 de milioane de protestanți și 260 de milioane de ortodocși (circa 10% dintre creștini), creștinismul este încă religia cu cei mai mulți adepți de pe glob. Dar și cu cei mai risipiți.

În ideea unității, în anul 1948 s-a format în premieră Consiliul Mondial al Bisericilor (CMB), având ca obiectiv asumat ecumenismul – o unitate *vizibilă* în credința și practicile comune creștine. Inițial, au devenit membre bisericile protestante din Europa și SUA, însă ulterior au aderat mult mai multe biserici, inclusiv cele ortodoxe.[191] Biserica Ortodoxă Română a devenit membră a CMB în anul 1961.

> ***Ceea ce uimește însă, este faptul că cea mai mare biserică din lume – Biserica Romano-Catolică – nu este membră în acest consiliu (după cum nici statul Vatican nu este membru al UE).***

Iată un aspect care nu poate fi trecut cu vederea, știut fiind că Biserica Romano-Catolică are toate atuurile: are un număr de credincioși mai mare decât toți ceilalți creștini la un loc[192]; își spune „mama și învățătoarea tuturor națiunilor”[193], afirmă că „nu există alt adevăr decât acel unic adevăr pe care ea îl deține”[194]. Și atunci, pentru a înțelege perspectiva catolică despre unitate și lume, este nevoie să privim dincolo de dialogurile religioase, la pârghiile acționate în societate și în economie, prin diplomație

și politică. Spațiul nu ne permite decât analiza unui singur demers, prin care catolicii îi vor atrage pe toți la o unitate formală, de la ortodocșii practicanți până la protestanții diferiți, curtându-i chiar pe cei ce nu calcă vreodată pe la biserică. Ei vor o altfel de societate.

Papalitatea despre o nouă ordine mondială

În secolul trecut, papa Ioan al XXIII-lea spunea că este „imperativă stabilirea unei *comunități a națiunilor la nivel mondial*.”[195] În 1967, papa Paul al VI-lea lansa un apel deschis către organizații internaționale, autorități publice, presă și educatori ca să conștientizeze rolul pe care îl au în organizarea unei noi ordini mondiale, „stabilită ferm și pe deplin ratificată”, sub îndrumarea lui Dumnezeu.[196]

În noul mileniu, Papa Ioan Paul al II-lea a vorbit despre reformarea ONU, în ce privește creșterea măsurilor pentru ordinea internațională, obiectiv considerat a fi o obligație „morală și politică”.[197] Și în 2009, predecesorul actualului pontif a propus formarea urgentă a unei autorități mondiale din punct de vedere politic, legislativ, economic, financiar și *moral*. El a repetat sugestia de reformare a ONU și a cerut reglementări legale pentru o autoritate universală și pentru construcția unei ordini sociale, care să se conformeze ordinii morale.[198]

Mesajul acestor discursuri din ultimele secole, urmează același fir – (1) lumea este în haos și ar fi nevoie de o ordine mondială, (2) ordinea ar putea fi făcută de ONU reformată după niște principii morale, (3) creștinismul este furnizorul de drept al acestor principii. Cine ar putea da tonul și care ar fi cheia?

Nu se poate vorbi despre o nouă ordine mondială fără a vorbi despre viitorul lider al acesteia. Personajul care atrage obiectivul tuturor camerelor video nu este un campion sportiv, un idol din lumea muzicii sau a filmului, nici politicianul sau activistul model. El este un lider religios – papa de la Roma. Și uimitor este faptul că pontiful roman reușește să capteze atenția a milioane de oameni nu doar sub cupola bisericii, ci sub

cerul liber[199] sau în fața ecranului. Este incontestabilă dispoziția lumii de a lua aminte la mesajul unui (acestui) lider *religios*. La un calcul minimal, deține recorduri incontestabile: vorbim despre liderul celei mai mari comunități religioase, despre cea mai veche și neîntreruptă monarhie absolută din lume, despre cea mai respectată autoritate morală. Este biserica-stat cu acțiuni la marile companii ale lumii, având ambasadori în și din întreaga lume. Toate drumurile duc la Roma. Bun, și care ar fi cheia?

Cheia noii ordini mondiale

În viziunea catolică, unirea lumii trebuie să se facă pe baze morale. Morala se predică la biserică, mai ales duminica. Dar omul nu prea mai vine la biserică, pentru că este obosit sau prins în distracții, poate trudește încă la serviciu. Și atunci, nu s-ar putea lua o inițiativă de eliberare a duminicii? Sună prea bine. Dar, atenție, sunt și riscuri.

Inițiativa vine ca o mănușă pentru o biserică ce mizează enorm de mult pe simbolul duminicii. Dar dacă sindicatele ar fi acelea care trag clopotul unei legi duminicale, dacă cererea ar veni din partea poporului, atunci nimic nu ar fi mai legitim. Că s-ar numi „calul troian", „cuiul lui Pepelea", „mărul otrăvit" sau „sărutul lui Iuda", este unul și același lucru. Omul de rând primește ceva, își dă votul pentru un demers ce pare inofensiv și chiar benefic („libertate"). Iar mai apoi își dă seama că a fost manipulat, că alții sunt câștigătorii. Și nu e nimic mai ironic, mai amar, decât să vezi că ai fost folosit ca masă de manevră pe direcții contrare principiilor și idealurilor în care ai sperat. Că ți-ai pierdut, de fapt, libertatea!

Ce-i mână pe ei în luptă? Să facem o scurtă trecere în revistă. *Enciclopedia Catolică* arată că un document papal emis cu două secole în urmă este probabil cea mai influentă scriere în privința problemei sociale, conținând cel mai valoros și eficient principiu enunțat vreodată în politica economică. Pe scurt, soluția este colaborarea dintre stat și biserică,[200] adică o lege perpetuă și generală, *acordând atenția principală îndatoririlor religioase*. Într-una din concluzii, documentul menționează obligația de a înceta activitatea și munca în ziua de odihnă a creștinilor.[201]

Ideea aceasta a fost promovată poate cel mai intens de către papa Ioan Paul al II-lea. În viziunea lui, centrul oricărei închinări și simbolul întregului creștinism este duminica.[202] Pe modelul lui Constantin cel Mare, papa a vorbit despre nevoia unei *legislații civile,* prin care statele trebuie să garanteze odihna în ziua duminicii. În 1998 scria: „Creștinii se vor lupta în mod natural ca să se asigure că legislația civilă respectă datoria lor de a păzi ca zi sfântă Duminica." Concluzia scrisorii papale: duminica este sinteza, condiția și un test al vieții creștine.[203] Spre sfârșitul pontificatului său, papa sublinia nevoia de a avea duminica drept parte a unui „program structurat" cu „elemente educaționale, spirituale și sociale", apărată împotriva oricărui atac, promovată „pentru beneficiul întregii societăți".[204] În vremurile noastre cerea ca o „atenție specială" să fie acordată pentru „protejarea valorii Duminicii, Dies Domini. Această zi este *prin excelență* simbolul întregului Creștinism care a fost și încă este în Europa și în întreaga lume ..."[205]

Legătura între Duminică și cheia noului sistem mondial poate fi observată și la actualul papă Francisc. Referindu-se la duminicile petrecute în familie, în 2014 Papa a spus: „Acesta este un punct crucial… Întrebarea este: «cui dorim să acordăm prioritate?» Faptul de a avea duminicile libere de muncă – cu excepția serviciilor necesare – stă ca o confirmare că prioritatea noastră nu este economică, ci umană."[206]

E clar ca lumina zilei că duminica este cea mai mare sărbătoare a majorității creștine și cel mai puternic simbol al creștinismului.[207] Această cheie poate învârti omenirea. Duminica joacă rolul de semnal, de unic liant în ciuda disputelor care încă sunt vii în alte aspecte ale credinței creștine. Printr-o singură mutare, catolicismul își atrage de partea sa câteva flancuri: majoritatea confesiunilor creștine (CMB), care păzesc duminica, majoritatea sindicatelor, inclusiv din țările în care creștinismul *nu* e majoritar, care cer drepturi mai bune pentru oamenii muncii, politicieni și partide, care au interesul în „prioritatea umană". Adică în promovarea familiei și a unui program cultural - recreațional pentru binele societății.

Acest proiect vine într-un pachet ambalat modern (desprindere față de consumerism și materialism, economii echilibrate, eliberarea față de marile companii și serviciile lor, ecologie), dar cu un conținut vădit religios.

Deci, cum ar putea arăta o lege duminicală?

Viitorul în miniatură, sau „duminica – închis"

În România anului 1897 s-a dat o astfel de lege duminicală. În stilul caracteristic, Caragiale a publicat o schiță cu titlul „Repausul dominical", în care deplângea ironic plictiseala de duminică și faptul că toate prăvăliile erau închise: „Peste tot închis!... Să vrei să te spânzuri, n-ai de unde să-ți cumperi un streang." În 1910 această lege a fost actualizată, iar în 1925 legea a fost republicată, însoțită de un regulament care prevedea excepții și amenzi. Industria și comerțul erau obligate să-și oprească activitatea cu excepția anumitor categorii (ex. brutării, hoteluri, spitale, teatre); închiderea piețelor era anunțată prin „sunare de clopot", iar contravenienții erau pedepsiți cu amenzi usturătoare.[208] În schimb, bâlciurile sau iarmaroacele care aveau loc din vechime la date fixe puteau continua conform tradiției și în ziua de duminică.[209] În urma „deciziunilor Sfântului Sinod" și a Consiliului superior al muncii, unele instituții și întreprinderi se putea închide și în alte sărbători.[210]

În prezent, legislația UE permite ca fiecare stat membru să-și aleagă o zi în care magazinele să fie închise, ținând cont de elementele religioase, istorice, culturale, turistice și sociale. În unele țări comerțul este restricționat duminica. De mai mulți ani s-au inițiat acțiuni europene în sprijinul Duminicii, una din ele susținând că este de fapt *prima inițiativă a cetățenilor europeni*.[211] Eliberarea duminicii este susținută de alianțe ale creștinilor catolici și protestanți.[212] Acestea publică sondaje potrivit cărora duminica liberă pare sprijinită de populație.[213]

Prioritatea este umană. Și nu vrem să fim înțeleși greșit. Ideea unei zile de odihnă este de fapt un dar ceresc, ziua a șaptea fiind pusă deoparte de

Dumnezeu încă de la facerea lumii, având ca prioritate omul – „Sâmbăta a fost făcută pentru om, iar nu omul pentru sâmbătă” spunea Iisus Hristos, autointitulat „Domn și al sâmbetei” (Marcu 2, 27-28). Ne interesează însă, dacă promovarea și (poate) impunerea unei zile de odihnă (în cazul acesta duminica) are ca autoritate Cuvântul lui Dumnezeu sau pe cel al oamenilor. Cuvintele Mântuitorului sunt la fel de clare azi: „Dați deci Cezarului cele ce sunt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu” (Matei 22, 21). Iar pilda apostolică este de urmat: „Trebuie să ascultăm pe Dumnezeu mai mult decât pe oameni” (Faptele apostolilor 5, 29).

Duminica – mai mult decât un simplu simbol

Din cuvintele lui Iisus – „Veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face liberi” (Ioan 8, 32) – credem că o nouă ordine mondială s-ar putea întemeia oricând prin revenirea la o Veche Ordine Mondială, aceea dată de Dumnezeu primilor oameni. Providențial, Sfânta Scriptură spune că între primele porunci se găsește chiar una privitoare la o zi de odihnă, pentru eliberarea omului de truda săptămânii. Iar porunca este clară, căci „Scriptura nu poate să fie desființată” (Ioan 10, 35): ziua a șaptea este ziua de odihnă.

Tensiunea se conturează treptat, dar constant. Biserica Catolică cere o legislație prin care să ne aducem aminte de ziua de duminică. Cuvântul lui Dumnezeu spune să ne aducem aminte de ziua lăsată de El, adică de sabat. De la o scoarță la alta a Scripturii nu găsim nicio altă poruncă pentru sfințirea vreunei alte zile, fie ea ziua întâi, ziua a opta, ziua nașterii sau a învierii, ziua muncii, ziua independenței, ziua Europei. În schimb, prin proprie voință și fără argumente biblice, Biserica creștină a schimbat legea și timpul de închinare.

Articolul „Duminica” din Enciclopedia Catolică dă mai multe exemple istorice de legi civile și bisericești în favoarea acestei zile. Între altele, găsim informația că în secolul al VI-lea, învățații Bisericii au hotărât că toată prosăvirea sabatului evreiesc a fost transferată asupra duminicii, pe care creștinii trebuie să o sfințească în același fel în care sabatul a fost poruncit evreilor.[214] Și Catehismul Catolic arată limpede ca lumina zilei că sabatul

este sâmbăta, dar biserica sărbătorește duminica.[215] Mulți lideri protestanți recunosc public că Biblia nu autorizează păzirea duminicii.[216] După cum am văzut în capitolul anterior, în viața de zi cu zi, românii au fost uimiți să afle din gura unor preoți ortodocși că ziua a șaptea este sâmbăta,[217] așa cum o subliniază linia roșie în toate calendarele bisericii.

Dilema e aceasta: dacă Dumnezeu a binecuvântat și sfințit sfârșitul săptămânii, cum am putea să votăm pentru păzirea începutului săptămânii? Cum să dăm Ziua Domnului pe ziua omului? Mântuitorul spunea: „zadarnic Mă cinstesc ei, învățând învățături ce sunt porunci ale oamenilor” (Matei 15, 9). Iar în altă parte: „Bine, ați lepădat porunca lui Dumnezeu, ca să țineți datina voastră!” (Marcu 7, 9).

Până în ziua de azi dictatorii lumii folosesc sosii. Iar succesul sosiei e dat tocmai de asemănarea până la îngemănare. Nu cumva o lege duminicală are doar fațada unei respectări a Decalogului? Oare nu păzim un fals aruncând la gunoi adevărul? Și cum ar putea rezista o casă zidită pe temelii de nisip (Matei 7, 26.27) sau un colos cu picioare de lut (Daniel 2,31-36)?

O viitoare legislație duminicală înseamnă împlinirea unei agende romano-catolice. Curtate de faptul că la hora unirii se joacă pe aceeași partitură cu cea ortodoxă sau protestantă, bisericile lumii vor împlini această agendă. Dar aderarea la o ordine mondială pe baze religioase va însemna un compromis pentru religie, pentru politică, pentru istorie și viitor.

Chiar dacă numele lui Dumnezeu stă scris pe unele indicatoare de intrare și ieșire din localitățile românești, alături de însemne naționale și europene, putem spune că a trecut vremea când religia se impunea cu forța sau prin legile statului. Astăzi fiecare cetățean are libertatea și dreptul de a-și ține credința după cum o înțelege. Politica s-ar discredita dacă s-ar supune bisericii. Iar viitorul nu ar fi decât reeditarea Evului Mediu. Sigur, sună alarmist, dar este credibil pentru cine citește printre rânduri istoria și pretențiile celei mai vechi monarhii europene. Iar cine se îndoiește de faptul că religia poate avea un cuvânt important de spus, poate să ia seama la faptul că politicul și religiosul sunt la braț în evenimentele majore. Că

politicienii curtează biserica atunci când au nevoie, iar biserica este interesată de susținerea financiară și legislativă a statului.

Din Biblie nu lipsește un caz de convenție rapidă, făcută de formă între toate autoritățile politice și religioase ale vremii, cu sprijinul poporului. S-a întâmplat chiar la sfârșitul vieții lui Hristos. Nu a contat faptul că Irod și Caiafa „mai înainte erau în dușmănie între ei" (Luca 23, 12). Nici că fariseii și saducheii nu se sufereau unii pe alții în privința anumitor învățături de bază (Faptele apostolilor 23, 6-9). Mulțimile dezbinate (Ioan 10, 19-21), au clamat de data aceasta cu convingere moartea lui Hristos. Dar strigătul lor nu avea de-a face cu adevărul. Și nici acuzele sau justificările preoților. Nici măcar spălarea pe mâini a politicienilor. În acea zi, în Vinerea Mare, într-un „ecumenism" vrednic de o cauză mai bună, s-au adunat preoți și cărturari, farisei și saduchei, gloate și guvernatori, evrei și romani, uniți cu toții într-un glas: L-au omorât pe Hristos, care era Viața, și l-au eliberat pe Baraba, care era un tâlhar. Din bolta bisericilor românești ne privește pe fiecare același Iisus Hristos. Cum L-am putea privi în ochi, cerându-I ajutorul în închinare?

-

„Potecașii" vremurilor noastre

Una dintre bisericuțele de sub munții Olteniei are un posibil răspuns pentru păstrarea dreptei credințe în fața oricui. Biserica Vioreștilor din Slătioara este unică prin picturile sale de sub streașină unde, în locul sfinților, pictorii țărani ni i-au lăsat amintire pe *potecași*: gărzi călare, care înconjoară biserica. Acești înaintași ai poliției de frontieră își apărau neamul, păzeau potecile spre țară și se smereau doar în fața lui Dumnezeu. Despre potecași se spune că nu-și ridicau căciulile înalte nici în fața domnitorului. Ei își păzeau glia și nu se înclinau înaintea mai-marilor lumii. Așa au rămas în icoane, stând drepți pe caii lor iuți, adevărate exemple în vremuri tulburi.

Înaintea potecașilor, sfinții apostoli Petru și Ioan au gândit la fel. Acuzați de mai-marii lui Israel, poporul ales, care le cereau lepădarea de Iisus Hristos, sfinții au arătat că în privința credinței, impunerile omenești sunt absurde: „Judecați dacă este drept înaintea lui Dumnezeu să ascultăm de voi mai mult decât de Dumnezeu" (Faptele apostolilor 4, 19).

Întotdeauna au fost oameni care nu s-au lăsat îngenunchеați de nimeni și de nimic. Indiferent în ce fel istoria se va repeta sau nu, putem citi în Scripturi că va veni o vreme a sfârșitului, când toată lumea se va închina în fața unei singure puteri, care va controla economia internațională (Apocalipsa 13, 15-17). Despre această putere, sfântul apostol Ioan spune că „și-a deschis gura sa spre hula lui Dumnezeu” și „i s-a dat să facă război cu sfinții și să-i biruiască”. Iar viitorul, conform aceluiași proroc va fi unul în care fiarei „i se vor închina ei toți cei ce locuiesc pe pământ”, întrucât „i s-a dat ei stăpânire peste toată semința și poporul și limba și neamul” (13, 6-8). Aici sunt incluși toți oamenii, indiferent de religie (creștini, musulmani, budiști, etc.) sau statut social (bogați, săraci, slobozi, robi - 13, 16). Cu o excepție: cei care au numele scrise în cartea vieții (13, 8).

Deci, criza viitorului se pare că nu va fi atât de mult una economică, ecologică sau militară, ci una spirituală, în care oamenii vor fi obligați la închinare. Presiunea va fi atât psihologică, prin minuni incontestabile, prin adoptarea spiritului de turmă (13, 13.14), cât și fizică, prin persecuție, după cum spune Apocalipsa: „i s-a dat ... să omoare pe toți câți nu se vor închina chipului fiarei.” (13,15). O închinare sub amenințarea cu moartea este punctul culminant în care omul păcătos, sub mantie religioasă, *se dă* dumnezeu… (vezi 2 Tesaloniceni 2, 3.4). Dar este și ocazia ideală ca Omul care *este* Dumnezeu – Iisus Hristos – să revină pe norii cerului, pentru a-Și elibera frații asupriți. Spre acest punct ne îndreptăm atenția mai departe, în ultimul capitol al cărții.

Capitolul 11

Când timpul nu va mai avea răbdare…

Și iarăși va să vină cu slavă, să judece viii și morții…
(din *Crezul creștin*)

Bunicii noștri au apucat războaie și foamete, iar părinții, alte vremuri grele. Noi, europeni scăpați din comunism, trăim o criză mereu actuală. Deși civilizația umană și-a atins vârful, a rămas tot corigentă la morală. Poate chiar generația noastră va apuca taina cea mare a unui pământ nou, cum spune Scriptura!

În nuvela *La vulturi*, scriitorul și preotul Gala Galaction zugrăvește un crâmpei din trecut. De frica turcilor cotropitori, oamenii fug la munte să-și scape viața și odoarele. Femeia își ascunde pruncul într-o căpiță de fân și aleargă mai departe, să ceară ajutor bătrânului Dănilă. Dar un necaz nu vine niciodată singur, și nici de unde te-aștepți. Clipe mai târziu, prăbușit lângă scutecele mânjite de sânge – căci o încăierare de vulturi le răpise pruncul – bătrânul strigă disperat către cer o rugăciune: „Pune un hotar, Stăpâne, nenorocirii noastre! Ajungă sfinției Tale atâta jertfă!…”

Când va veni sfârșitul?

Ruga aceasta s-a îngemănat în sufletele tuturor acelora care au suferit în fața pierderii, a nedreptății și a violenței. Generații întregi, oamenii și-au ridicat strigătul spre cer, așteptând un deznodământ fericit. Jalea bătrânului este un ecou al cuvintelor martirilor creștini: „Până când, Stăpâne sfinte și

adevărate, nu vei judeca și nu vei răzbuna sângele nostru, față de cei ce locuiesc pe pământ?” (Apocalipsa 6, 10).

Ucenicii lui Iisus au dorit să cunoască același lucru, pentru că Învățătorul tocmai le spusese că în Ierusalim nu va rămâne „piatră pe piatră care să nu se risipească”. Strângându-se în jurul Celui ce tălmăcea toate lucrurile, ei L-au întrebat direct: „Spune nouă când vor fi acestea și care este semnul venirii Tale și al sfârșitului veacului?” (Matei 24, 3).

Ei nu-și puteau imagina distrugerea cetății sfinte decât prin sfârșitul lumii. Răspunsul a fost predica lui Iisus Hristos pe Muntele Măslinilor, cea mai clară imagine panoramică a viitorului planetei.

Să nu vă înșele cineva!

„Vedeți să nu vă amăgească cineva”, a început Mântuitorul. „Căci mulți vor veni în Numele Meu, zicând: «Eu sunt Hristos», și pe mulți îi vor amăgi. Și veți auzi de războaie și de zvonuri de războaie; luați seama să nu vă speriați, căci trebuie să fie toate, dar încă nu este sfârșitul. Căci se va ridica neam peste neam și împărăție peste împărăție și vor fi foamete și ciumă și cutremure pe alocuri. Dar toate acestea sunt începutul durerilor” (Matei 24, 4-8).

Suntem uimiți de un astfel de răspuns, pentru că Iisus nu satisface o curiozitate omenească: „Când vine, domnule, sfârșitul lumii?” El este interesat mai înainte de toate ca aceia care-I sunt credincioși să nu fie înșelați într-o astfel de discuție. E ca și cum ar spune: „Atenție, știu că vă interesează, dar este un subiect sensibil. Vedeți să nu vă amăgească cineva!”

Din prima înțelegem că nu e vorba de a dibui niște date dintr-un calendar, bătute în cuie. Nimeni nu știe acea zi, nici acel ceas (Matei 24, 26). În schimb, aflăm despre o serie de evenimente în derulare, din care pricepem apropierea sfârșitului. Și nu este aici nimic altceva decât o descriere succintă a două milenii creștine, care au urmat după înălțarea Mântuitorului: războaie, foamete, boli, cutremure, conflicte religioase.

Acești indicatori profetici, care arătau spre mersul mereu în jos al lumii noastre, au reușit să țină vie speranța așteptătorilor lui Iisus în fiecare

generație. Privind la aceste adevărate *semne ale timpului*, credincioșii au simțit cuvintele *Crezului* aproape de împlinire. În același timp, pentru mulți alții, aceeași așteptare prelungită a dus la oboseală și îndoială. Sfântul apostol Petru îi numește batjocoritori pe cei care întreabă disprețuitor: „Unde este făgăduința venirii Lui? Că de când au adormit părinții, toate așa rămân, ca de la începutul făpturii" (2 Petru 3, 4).

Recunoaștem deci o încleștare. Pe de-o parte pricepem că sfârșitul civilizației este destul de aproape.[218] Pe de altă parte, lumea rămâne în picioare de mii de ani și mergem mai departe… Cum rezolvăm tensiunea acesta? Merită deci să citim mai departe cuvintele Mântuitorului, Cel care știe cel mai bine când și cum va să vină. Folosindu-Se de patru repere mari, Iisus ne-a arătat ce să urmărim cu atenție.

Patru mari nenorociri în lume

Războaiele necruțătoare

Secolul trecut[219], prins pe săturate de majoritatea dintre noi, a fost marcat profund de cele două războaie mondiale. Peste 70 de milioane de oameni au plătit cu viața tributul urii dintre popoare, al lăcomiei și al răutății diabolice manifestate de oameni infectați cu virusul puterii și al ascensiunii imperialiste. Alte milioane de oameni și-au găsit sfârșitul în războaiele din Coreea, Vietnam, Congo, India, Pakistan sau în conflictele din Africa și Europa răsăriteană.

> ***Secolul al XX-lea este cunoscut ca fiind cel mai sângeros din istoria omenirii.***

După ce lumea a privit cu o oarecare teamă și superstiție spre anul 2000, a răsuflat liniștită, sperând într-un viitor mai bun. Însă omenirea n-a avut timp de răgaz nici în primul an al noului mileniu. Prăbușirea Turnurilor Gemene din New York, pe 11 septembrie 2001, avea să deschidă calea unui

nou război. Un război în care inamicul numărul unu – *terorismul* – este ca un virus care nu cunoaște granițe, acorduri de pace sau capitulări. Au urmat „primăvara arabă", invazia Crimeei, apariția Statului Islamic. A continuat tensiunea și cursa înarmărilor cu actori precum: Israel, SUA, Rusia, Iran, Coreea de Nord. Iar orizontul poartă un nume: al Treilea Război Mondial.

Unul dintre cei mai reputați analiști ai lumii de azi, Noam Chomsky, remarca recent faptul că extinderea înarmării nucleare a SUA este unul dintre motivele pentru care faimosul ceas al apocalipsei, administrat de Buletinul Oamenilor de Știință din Domeniul Atomic, a fost împins cu două minute spre miezul nopții. „Miezul nopții este sfârșitul. Acum este la trei minute de miezul nopții. Este cel mai aproape în ultimii 30 de ani."[220]

Dacă vrem să închidem ochii, putem spune că a mai fost așa, ba chiar că au fost timpuri mai grele. Însă, cu ochii deschiși, din analiza lumii de azi vedem că trăim niște vremuri care nu ne dau deloc motive să stăm relaxați sau, mai rău, indiferenți.

Foametea care ne roade

Sărăcia sau lipsa resurselor pentru dezvoltare și supraviețuire au fost mereu o problemă în anumite locuri și timpuri. De exemplu, cronicile medievale înregistrează perioade de crize alimentare, când foametea, războaiele și epidemiile au făcut numeroase victime. Noi ne aducem aminte de alimentele luate pe cartelă în timpul comunismului, iar bunicii ne pot povesti oricând despre seceta și foametea din copilăria sau tinerețea lor.

În ciuda speranțelor nutrite, epoca industrializării nu a învins foametea, nici setea. După mai mult de două secole cu progres tehnologic, astăzi avem realități și perspective cu adevărat *fără precedent*. Peste 850 de milioane de persoane suferă de malnutriție. Aproape un miliard de oameni nu au acces la apă potabilă sigură. Peste 2,5 miliarde de oameni nu au acces la toalete cu instalații sanitare adecvate pentru igienă.

Ceea ce șochează este o disproporție inimaginabilă: 1% dintre cei mai bogați oameni ai lumii controlează peste 48% din bogățiile lumii. Un alt raport indică faptul că 85 de persoane extrem de bogate au averi fix cât

jumătate din populația lumii (3,5 miliarde de oameni).[221] O mână de oameni ar face minuni, dar egoismul, lăcomia și anumite interese meschine ale marilor puteri îi împiedică să intervină.

Observând aceste inechități și suferința celor care au ajuns în zilele noastre să-și astâmpere foamea cu argilă[222], sperăm că a venit vremea ca Acela care aude jalea milioanelor de necăjiți să vină pentru a judeca lumea cu dreptate. Și ne rugăm: „Pâinea noastră cea de toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi…”

Boli fără sfârșit

De mii de ani, omenirea are și alți dușmani, invizibili. Cu armate ordonate, formate din miliarde de slujitori: microbi, bacili, bacterii, virusuri. În manualele de istorie, am văzut cum, veac după veac, popoare sau generații întregi au fost năpăstuite de ciumă, holeră și alte molime cutremurătoare.[223] Relativ recenta pandemie de gripă, cu cele două ramuri, aviară și porcină, arată că războiul nu a fost câștigat definitiv de oameni. Dr. Margaret Chan, directorul general al Organizației Mondiale a Sănătății, a avertizat asupra pericolului declanșării unei crize în sistemul medical, generată de evoluția bacteriilor din ce în ce mai rezistente la antibiotice. Dr. Chan cataloghează acest moment ca fiind „sfârșitul medicinei moderne, așa cum o cunoaștem acum”, și intrarea într-o eră „postantibiotice”, în care vor trebui găsite noi soluții, noi medicamente.[224]

Stilul de viață modern a generat sau agravat boli și afecțiuni, care în urmă cu o sută de ani erau destul de rare. Dacă la începutul secolului al XIX-lea principalele probleme de sănătate erau reprezentate de bolile infecțioase (unele eradicate azi), locul lor a fost luat de afecțiunile societății de consum.[225] Un păcat mai mare al acestora este că sunt *boli cronice netransmisibile*, vinovăția aparținând în mare măsură bolnavului care mănâncă, bea, fumează, trăiește cum vrea. Vorbim de boli cardiovasculare și cerebrovasculare, depresie, diabet, obezitate, cancer și boli pulmonare.

Însumate, ele înregistrează la nivel mondial cea mai mare rată de mortalitate, provocând peste 63% din decesele anuale.[226] Lor li se pot adăuga ebola, poliomielită, lupus, gripă, astm, SIDA.[227]

Scepticii vor spune că boli au existat dintotdeauna, iar unele chiar au fost eradicate, că speranța de viață a omului a crescut enorm, că progresele medicinei sunt imense și incontestabile. Nu putem contrazice, căci beneficiem de aceste progrese. Dar, la nivel personal, al familiei, nu e nevoie decât să ne aducem aminte de ultima oară când am fost la spital, când omul în halat alb ne-a ridicat neputincios din umeri. Dacă în viitor, nici simpla răceală nu va mai putea fi tratată ca azi, noi cât o mai putem duce? Cât va mai dura până când întreaga planetă cedează?

Cutremure și efectele lor care ne surprind mereu

Pe lista evenimentelor prevestitoare care marchează „începutul durerilor" din timpul sfârșitului apar și cutremurele. Aceste dezastre naturale au dus la pagube materiale sau la curmarea de vieți omenești încă din Antichitate. În orice enciclopedie se găsesc topuri ale celor mai devastatoare cutremure, unele dintre ele fiind cu adevărat istorice: în China anilor 1556 a avut loc un cutremur cu bilanțul de aproximativ 830 000 de morți; în Chile, în Lisabona, în 1775, un cutremur profetic a mișcat trei continente[228]; în anii 1960, a avut loc cel mai mare cutremur de pământ înregistrat vreodată de un seismograf, 9,5 grade pe scara Richter.

Când analizăm cutremurele de pământ – de care România nu este deloc scutită – uimește încă faptul că, în ciuda tehnologiilor curente și a măsurilor luate, cutremurele ne iau întotdeauna prin surprindere, fără a avea vreun timp adecvat de reacție. Și de fiecare dată efectele sunt tot imprevizibile. Să privim din nou două dintre cele mai recente.

În decembrie 2004, în a doua zi de Crăciun, un cutremur de 9,1 grade pe scara Richter a clătinat axa Pământului. Cutremurul din Oceanul Indian este *al treilea ca magnitudine* între toate seismele înregistrate vreodată. Valurile care au luat naștere, transformându-se în tsunami, au avut în unele locuri

înălțimea unui bloc de zece etaje. Apele au spălat plajele a 14 țări, luând cu ele viața a peste 230 000 de oameni.

Doar șapte ani mai târziu, în Japonia (martie 2011) a avut loc un alt cutremur de 9 grade pe scara Richter și un tsunami cu înălțimea de peste 40 de metri. Prim-ministrul Japoniei – o țară care a cunoscut deflagrația bombelor atomice de la Hiroshima și Nagasaki – a spus că „în 65 de ani de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, aceasta este cea mai dură și mai dificilă criză a Japoniei”[229]. Fără îndoială, ne aducem aminte de contaminarea radioactivă care a urmat, omenirea înregistrând cel mai costisitor dezastru natural din istoria ei.[230]

În ciuda unor replici foarte inteligente, dacă suntem cinstiți, recunoaștem că trăim timpuri fără precedent! Că toate converg spre un punct culminant. Sfârșitul nu a venit încă, dar planeta e „însărcinată”, în durerile nașterii. Iisus a spus: „Luați seama să nu vă speriați, căci trebuie să fie toate, dar încă nu este sfârșitul […], toate acestea sunt începutul durerilor.”

Foarte interesant este că, pe acest fundal de nenorocire, oamenii încep să se gândească la Dumnezeu, la Iisus Hristos. Este deci terenul propice pentru a vesti venirea Domnului și izbăvirea din veacul acesta. În același timp, este și un risc – acela al contrafacerii.

Contrabandă în creștinism cu… hristoși mincinoși

Iisus a reamintit că personajul principal pe care Îl vor contraface înșelătorii vremii sfârșitului va fi chiar El, Hristosul – „Mulți vor veni în numele Meu, zicând: «Eu sunt Hristos»” (Matei 24, 5). Unii vor spune că L-au văzut, că le-a vorbit prin viziuni și le-a dat mesaje pentru lume. Alții, că este de văzut personal, ici-colo, fie în pustnicii, fie prin locuri secrete (Matei 24, 24.26)[231]. Iar puțini, fără niciun dram de rușine sau înșelați fatal, vor spune că ei înșiși sunt Hristosul, dându-se drept Mesia ai zilelor din urmă.

Cum ne-am descurca la o intersecție nemarcată, în care drumul s-ar despărți în cele patru zări? Dar dacă ar fi o răscruce cu 20 de drumuri? Pe

care s-o mai iei? Imaginați-vă acum că dacă un musulman, un hindus, un budist, un ateu sau orice alt om ar vrea să aleagă religia creștină, ar trebui să facă o selecție între peste 33 000 de biserici creștine diferite[232]. E copleșitor! Și mai grav este că foarte multe dintre aceste biserici nu fac altceva decât să înșele oamenii cu părerile lor despre Dumnezeu. Se împlinesc la literă cuvintele Mântuitorului, care spunea: „Mulți vor veni în Numele Meu, zicând: «Eu sunt Hristos», și pe mulți îi vor amăgi."

Ei bine, va fi… atunci!

După „începutul durerilor" va urma a doua fază, aceea în care lumea e coaptă pentru încheierea tuturor socotelilor. Discursul lui Iisus Hristos de pe Muntele Măslinilor capătă acum accente foarte clare, de șapte ori fiind folosit un cuvânt aparte – „atunci". Să urmărim cele șapte descrieri ale lumii înaintea declicului final, care ne arată că suntem ca într-o barcă plutind în derivă, în apropierea unei cascade. Un singur curent mai puternic, un singur vârtej care să o atragă și oricând ar putea intra pe făgașul căderii libere, trecând de punctul fără întoarcere.

1. Decăderea morală a lumii

„Atunci mulți se vor sminti și se vor vinde unii pe alții și se vor urî unii pe alții" (Matei 24, 10). Iisus a fost vândut de unul care purta mantie de apostol, și numele Iuda rămâne pe veci asociat cu trădarea.

Suntem îngroziți de-a dreptul văzând decăderea morală a lumii noastre: minciună, furt, corupție, de la un ghișeu până la cancelarie europeană[233]. Iar dacă mergem mai departe, la imoralitatea vădită prin pornografie, homosexualitate, droguri, dezmăț – ne îngrozim de-a dreptul. Când acestea apar chiar între creștini, fiind făcute uneori chiar de fețe bisericești sau de state creștine, atunci știm că sfârșitul nu poate fi prea departe. Dacă cele mai multe înarmări nucleare se petrec în țara unde Numele lui Dumnezeu apare pe fiecare bancnotă, cum mai poate creștinismul să fie un reper în axa morală a lumii?

Nu este de mirare că, pentru a sublinia surpriza sfârșitului lumii, Iisus Hristos folosește două exemple din istoria Bibliei, care au de-a face cu decăderea morală (Luca 17, 26-31). Primul este din vremea lui Noe, când gândurile oamenilor erau îndreptate în fiecare zi numai spre rău, când oamenii mâncau și beau, se însurau și se măritau (altfel spus, viața mergea înainte cu toate pânzele sus). Al doilea se referă la două cetăți din vremea patriarhilor, Sodoma și Gomora, în care răutatea și mai ales perversiunile sexuale au atras mânia Cerului.

Analiștii și filosofii vremii probabil că au legănat poporul în siguranță și nepăsare, așa cum o fac și acum. Dar Iisus spune că venirea Lui va fi „ca o cursă" (Luca 21, 35). Nu se cade să ne lăsăm amăgiți, cum ne îndemna Ceaușescu în ultimul discurs de la balconul CC al PCR: „Stați liniștiți la locurile voastre…" Apostolul Pavel scria: „Atunci când vor zice: «Pace și liniște!»", atunci fără de veste va veni peste ei pieirea, ca și durerile nașterii peste cea însărcinată, și scăpare nu vor avea" (1 Tesaloniceni 5, 3). Pentru o astfel de lume prăbușită, Dumnezeu are o soluție – vestirea Evangheliei.

2. Vestirea Evangheliei în lumea întreagă

„Se va propovădui această Evanghelie a Împărăției în toată lumea spre mărturie la toate neamurile; și atunci va veni sfârșitul" (Matei 24, 14). Întregii lumi îi va fi vestit Cuvântul Domnului. În felul acesta, fiecare om, din toate neamurile, va ști ce trebuie știut despre Dumnezeu.

Dar să nu ne amăgim… Nu este atât de mult o chestiune strategică: să aflăm câte state islamice și câți necreștini sunt încă pe pământ, sau cum să vestim Evanghelia în Coreea de Nord ori în Arabia Saudită. Deși ne întrebăm câte popoare nu au Biblia în limba lor, la fel de bine ne-ar putea întreba ceilalți cât de creștini (mai) suntem noi, creștinii? Poate că și nouă ar trebui să ni se re-vestească Evanghelia, nou-nouță. Cum altfel am răspunde că un stat creștin a lansat primele bombe atomice asupra unor necreștini sau că cele două războaie mondiale au pornit în Europa creștină?

Dumnezeu va purta de grijă ca mesajul Lui să-i vorbească fiecărui om în fel și chip. Cât de neașteptat a căzut comunismul? Cât a durat ca întreaga lume să afle despre atacurile teroriste de la World Trade Center? Cât de departe a ajuns știrea despre alegerea noului papă? La fel de ușor s-ar putea

face cunoscut și adevărul despre Dumnezeu în această lume a tehnologiei și a libertății la care nimeni nu a visat vreodată.[234]

Așadar, dincolo de strategiile unor biserici de a răspândi creștinismul în lume, prin misionari, televiziune sau internet, înțelegem că e mai mult o chestiune personală, în care fiecare suflet va decide în fața Cerului, în deplină cunoștință de cauză *pentru* sau împotriva lui Dumnezeu. După aceea zarurile sunt aruncate…, și atunci chiar poate veni sfârșitul. Iisus întreba și ne întreabă pe fiecare: „Dar Fiul omului, când va veni, va găsi, oare, credință pe pământ?" (Luca 18, 8).

Cel mai probabil nu va găsi, pentru că vestirea adevărului aduce după sine și prigonirea celor ce-l propovăduiesc cu credință.

3. Cei credincioși lui Dumnezeu vor fi prigoniți

„Atunci vă vor da spre asuprire și vă vor ucide și veți fi urâți de toate neamurile pentru Numele Meu" (Matei 24, 9). Adevărul nu a fost lăsat niciodată în pace într-o lume a minciunii. Când Hristos a venit născut pe pământ, „ai Săi nu L-au primit" (Ioan 1, 11), ci L-au ucis. Aceeași soartă aveau să îndure urmașii Săi de-a lungul secolelor. Zeci de milioane de creștini au murit în timpul Romei imperiale, pe vremea Inchiziției sau în lagărele comuniste. În zilele noastre, aproape 100 000 de creștini sunt uciși anual.[235]

Un aspect deosebit din cuvintele Mântuitorului este că toți cei credincioși vor fi urâți „de toate neamurile". Din cea mai răspândită religie, creștinismul (sau ce va mai rămâne din el) va ajunge o religie persecutată. Sau poate chiar dintre creștini se vor scula cei mai mari persecutori ai adevăraților credincioși. Căci, nu uităm, vor fi vremuri când *frații* se vor vinde unii pe alții, de iudele dintre ei. Într-o astfel de vreme, declanșarea unei crize majore poate aduce oricând sfârșitul.

4. O criză fără egal

Îndoaie o foaie în două. Nu e cu mult mai groasă. Dar, dacă o îndoi încă o dată, parcă simți ceva. Și dacă ai putea să o îndoi de 50 de ori, știi unde ai ajunge? La Soare![236] Așa este, chiar dacă pare incredibil. Trăim cu gândul că putem controla o progresie matematică, că putem urmări cotele apelor. Dar cele mai multe evenimente care ne șochează au loc prin progresii geometrice. Nivelul apei se apropie de cota de atenție, apoi de pericol și apoi, deodată, vine viitura, când e prea târziu. Datoriile declanșează reacții în lanț și pică sisteme bancare întregi. Un singur virus informatic se poate răspândi de la un computer la altul. Doar un click, apoi o mie, și fiecare infectează alte sute sau mii de utilizatori.

Lumea noastră a ajuns la un punct critic. Cândva, mai devreme sau mai târziu, paharul se va umple. Mecanismul planetei scârțâie din toate încheieturile. Tot mai mulți oameni de știință, chiar oameni care nu se tem de Dumnezeu, spun că lumea nu mai poate dura mult.[237] Să ne gândim doar la cele ce răzbat în presă, fără să mai vorbim despre cele discutate în secret: schimbările climatice, epuizarea resurselor naturale[238], extincția speciilor[239], explozia datoriilor – într-un cuvânt, incapacitatea[240] oamenilor de a gestiona satul global numit planeta Pământ. Iar cuvântul-cheie folosit cel mai des de experți în zilele noastre este „criză”. Căutăm disperați soluții, dar singura soluție reală este revenirea lui Iisus Hristos pe pământ.

> ***Iisus a spus: „Va fi atunci strâmtorare mare, cum n-a fost de la începutul lumii până acum şi nici nu va mai fi.” (Matei 24, 21)***

5. Scurtarea zilelor

Ce facem mai repede atunci când vine un cutremur? Căutăm seiful, banii, bijuteriile sau fugim să ne salvăm viața, să ne punem la adăpost? Aceeași imagine a fost folosită și de Iisus: „Atunci cei din Iudeea să fugă la munți. Cel ce va fi pe casă să nu se coboare ca să-și ia lucrurile din casă. Iar

cel ce va fi în țarină să nu se întoarcă înapoi ca să-și ia haina" (Matei 24, 17.18). Observăm imediat două elemente: surpriza evenimentului și ireversibilitatea lui. Ca un fulger ce cade instantaneu, așa va fi și venirea Fiului omului. Viața pare a merge înainte fără nicio problemă și, deodată, se rupe filmul. Nu știm niciodată ce ne rezervă viitorul.

Timpul nostru este uneori atât de scurt, încât nici nu simțim când trece. Timpul lumii este la fel. Iisus și-a asemuit revenirea cu felul în care vine un hoț asupra unei case (Luca 12, 39.40). Nu că El ar fi hoțul… sau că ar trebui să stăm de-acum cu teama în sân. Ci ideea este să fim conștienți că, așa cum omul nu știe când este călcat de hoți, la fel va fi și venirea Fiului omului pentru planeta aceasta – cu totul surprinzătoare, neașteptată. Ce nu ai făcut o viață întreagă e greu să mai faci atunci, în ultimele clipe.

6. Marele Antihrist

Un paradox al lumii creștine din timpurile noastre este cel legat de interesul pentru supranatural și ocult, la pas cu ignoranța față de Sfintele Scripturi. Suntem implicați într-un război între bine și rău, iar ocultismul ne sufocă pe toate canalele: în cinematografie, muzică, politică, psihologie, internet și, mai ales, în religie.[241]

Duhurile satanice ne înconjoară din toate părțile, sub toate măștile: vampiri, vârcolaci, demoni, spirite superioare, Harry Potter, descântece și vrăji bătrânești, „flacăra violet", societăți secrete, ședințe de spiritism. Uneori, duhurile satanice conduc adunări religioase pe stadioane, iar ceea ce este considerat a fi opera specială a Duhului Sfânt nu este nimic altceva decât o „lucrare a lui Satana și este înfăptuită cu un singur scop, acela de a distruge Biserica lui Iisus Hristos".[242]

Într-o lume avidă după minuni – ca soluție supranaturală la incapacitatea naturală a omului – nu ducem lipsă de șarlatani. Iisus Hristos spunea: „Mulți Îmi vor zice în ziua aceea: «Doamne, Doamne, au nu în numele Tău am prorocit și nu în Numele Tău am scos demoni și nu în Numele Tău minuni multe am făcut?» Și atunci voi mărturisi lor: «Niciodată nu v-am cunoscut pe voi. Depărtați-vă de la Mine cei ce lucrați fărădelegea»"

(Matei 7, 22.23). Geniul întunericului, Lucifer, acționează intens pentru a-i înșela pe oameni. Iar cel mai eficient este atunci când o face în spatele crucii. Poate chiar el se va da drept Mesia, apărând în diferite locuri sfinte ale lumii, cu un mesaj parțial adevărat. Va spune cuvinte din ale lui Hristos, va face câteva minuni (2 Tesaloniceni 2, 9), și apoi își va rosti discursul, deturnând adevărul.

Apostolul Pavel nu lasă loc de speculații, de ambiguități: „Ziua Domnului nu va sosi până ce mai întâi nu va veni lepădarea de credință și nu se va da pe față omul nelegiuirii, fiul pierzării, potrivnicul, care se înalță mai presus de tot ce se numește Dumnezeu, sau se cinstește cu închinare, așa încât să se așeze el în templul lui Dumnezeu, dându-se pe sine drept dumnezeu" (2 Tesaloniceni 2, 3.4) Se vor împlini, deci, la literă, cuvintele Domnului: „Atunci, de vă va zice cineva: «Iată, Mesia este aici sau dincolo», să nu-l credeți. […] Iată că v-am spus mai dinainte" (Matei 24, 23.25).

7. „Iată, El vine pe nori!"

Nu se cade să fim alarmiști, nici să vedem totul în negru. Dar nici în roz. Suntem o lume bolnavă care trebuie să știe cu adevărat de ce boală suferă și, mai ales, să știe că există un tratament, că există un Vindecător. Sfârșitul lumii acesteia nu înseamnă că ne vom pierde în noaptea neagră ca într-o iarnă nucleară. Revenirea lui Iisus este ocazia în care Dumnezeu va șterge orice lacrimă din ochii celor năpăstuiți și le va aduce eliberarea. Idealul nostru, idealul Scripturii, este un cer nou și un pământ nou, când Dumnezeu „va șterge orice lacrimă din ochii lor și moarte nu va mai fi; nici plângere, nici strigăt, nici durere nu vor mai fi, căci cele dintâi au trecut" (Apocalipsa 21, 1.4).

Același eveniment va fi unul de bocet și disperare pentru toți nelegiuiții pământului. Ca atare, noi nu privim la evenimentele viitoare cu groază, ci cu dorința de împlinire a speranțelor de a trăi într-o lume nouă. Semnele timpului vorbesc cu forță și ne arată că scrierile profetice se împlinesc. După toate aceste crize, când „soarele se va întuneca și luna nu va mai da lumina ei, iar stelele vor cădea și puterile cerurilor se vor zgudui" (Matei 24, 29), atunci va avea loc evenimentul cel luminos al universului. „Atunci se va arăta pe cer semnul Fiului omului și vor plânge toate neamurile pământului și vor

vedea pe Fiul omului venind pe norii cerului, cu putere și cu slavă multă" (24, 30).

Iar dacă venirea Lui va fi pe norii cerului, atunci nimeni de pe pământ, fie el papă sau guru, președinte, superexpert, magician, nu va putea pretinde că este Hristos venit pe pământ. Pentru că adevăratul Hristos îi va surprinde prin venirea Sa pe toți locuitorii lumii noastre: „Căci precum fulgerul iese de la răsărit și se arată până la apus, așa va fi și venirea Fiului omului" (Matei 24, 27). El va fi *văzut* de toți locuitorii pământului: „Iată, El vine cu norii și orice ochi Îl va vedea…" (Apocalipsa 1, 7). El va fi *auzit* de toți: „Pentru că Însuși Domnul, întru poruncă, la glasul arhanghelului și întru trâmbița lui Dumnezeu, Se va pogorî din cer" (1 Tesaloniceni 4, 16). Venirea Lui va aduce „învierea celor morți întru Hristos" (4, 16). Credincioșii vor fi purtați de îngeri la El, în văzduh: „… va trimite pe îngerii Săi, cu sunet mare de trâmbiță, și vor aduna pe cei aleși ai Lui din cele patru vânturi, de la marginile cerurilor până la celelalte margini" (Matei 24, 31), ca să întâmpinăm pe Domnul în văzduh (1 Tesaloniceni 4, 17). Cei răi vor muri pe loc, distruși de strălucirea venirii Sale (2 Tesaloniceni 1, 7.8).

Discursul lui Iisus Hristos de pe Muntele Măslinilor se încheie într-o notă de atenție: „Învățați de la smochin pilda: Când mlădița lui se face fragedă și odrăslește, cunoașteți că vara este aproape. Asemenea și voi, când veți vedea toate acestea, să știți că este aproape, la uși" (Matei 24, 32.33). Avem aceste semne ale timpului care ne spun că este aproape. În același timp, de echilibru, suntem conștienți că „de ziua și de ceasul acela nimeni nu știe […], numai Tatăl" (Matei 24, 36). Rămâne deci o taină de nedezlegat, dar una fericită, așa cum trăiește mireasa când așteaptă venirea mirelui care s-o ducă la altar.

„Amin! Vino, Doamne Iisuse!"

Cu aceste cuvinte de așteptare se încheie ultima carte a Bibliei, Apocalipsa. Este dorința de nestrămutat a ucenicului pe care l-a iubit Iisus și a tuturor celor ce merg în aceeași credință. Poate fi și dorința noastră, mărturisită în Crezul creștin: „Și iarăși va să vină…" Din orice parte am privi, alternativa e clară: întoarcerea la Dumnezeu sau pieirea neamului omenesc.

În fața acestor lucruri, trei sunt adevărurile pentru viața noastră. În primul rând, să conștientizăm că trecem mult prea repede. Așa încât s-ar putea să ne vină *nouă* sfârșitul înainte de a veni lumii. Ca atare, Biblia spune: „Pregătește-te să te întâlnești cu Dumnezeul tău!" (Amos 4, 12). În al doilea rând, trăirea noastră de zi cu zi ar trebui să fie în acord cu sfatul: „Luați seama la voi înșivă, să nu se îngreuieze inimile voastre de mâncare și de băutură și de grijile vieții, și ziua aceea să vină peste voi fără veste, ca o cursă" (Luca 21, 34.35). În al treilea rând, să așteptăm mereu, cu pace și cu bucurie: „Privegheați în toată vremea, rugându-vă, ca să vă întăriți și să scăpați de toate acestea care au să vină și să stați înaintea Fiului omului" (Luca 21, 36).

Aceasta este o vreme când timpul nu va mai avea răbdare. Rămânem deci în cuvintele Mântuitorului nostru, care ne sunt vindecare și speranță: „Să nu se tulbure inima voastră; credeți în Dumnezeu, credeți și în Mine. În casa Tatălui Meu multe locașuri sunt. Iar de nu, v-aș fi spus. Mă duc să vă pregătesc un loc. Și dacă Mă voi duce și vă voi găti un loc, iarăși voi veni și vă voi lua cu Mine, ca să fiți și voi unde sunt Eu" (Ioan 14:1-3).

În prima ediție tipărită (iulie 2015),
cartea se încheia cu capitolul
„Drumul meu spre fericire și succes”,
semnat de prof. dr. Steliana Sandu.

Acesta poate fi consultat exclusiv online pe

www.tainedinscripturi.ro

Pentru toate versiunile electronice ale cărții
(html cu galerie de imagini;
pdf, epub și mobi)
și un portal cu mai multe informații,
resurse și forum accesați site-ul

www.tainedinscripturi.ro

[1] Gheorghe Șincai, *Cronica românilor și a mai multor neamuri*, I-III, (București: 1978), ed. el.

[2] Pagina de gardă a primei ediții a Bibliei 1688: „Biblia, adecă Dumnezeiasca scriptură. Care s-au tălmăcit dupre limba elinească spre înţăleagerea limbii rumâneşti, la porunca Prea bunului creştin şi luminatului domn IOAN ŞERBAN CANTACOZINO BASARAB VOEVOD, şi cu îndemânarea dumnealui COSTANDIN BRÂNCOVEANUL marele logofăt."

[3] Patriarhul Teoctist, secțiunea „Cuvânt către cititori", *Biblia*, versiunea 1988.

[4] Unii specialiști cred că *Tetraevanghelul* era o lucrare apărută „probabil din inițiativa propagatorilor Reformei", după manuscrise neortodoxe. „Diaconul Coresi a folosit «manuscrise husite, brăzdate de ideile Reformei», istoriceşte vorbind singurele manuscrise româneşti pe care Coresi putea să le aibă la îndemână, şi care nu puteau să provină de altundeva decât din Maramureşul întins pe atunci până în proximitatea spaţiului cultural ceh, marcat de idei reformiste." www.diacronia.ro/ro/indexing/details/V15/pdf p. 115.

[5] Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, vol. I-iu (Vălenii de Munte: Tipografia „Neamul Românesc", 1908), pp. 335–336.

[6] George Călinescu, *Istoria literaturii române: Compendiu*, (Chișinău: Litera, 1997), p. 20.

[7] Emanuel Conțac, *Cornilescu – din culisele celei mai citite traduceri a Sfintei Scripturi*, (Cluj Napoca: Logos, 2014), Scrisoarea 37, din 27 noiembrie 1920.

[8] Gala Galaction se plângea că Biblia Cornilescu „s-a tipărit, până astăzi (1929), într-o jumătate de milion de exemplare. [...] Biserica ortodoxă română n-a putut să ridice împotriva acestui puhoiu decât un slab stăvilar de vreo câteva zeci de mii de exemplare, nu ale Bibliei, ci ale Noului Testament." Vezi Conțac, p. 83.

[9] Numărul de versiuni în limba engleză: http://tyndalearchive.com/scriptures/index.htm.

[10] Verzan, directorul Editurii Institutului, îi spunea lui Stăniloaie: „Trebuie să scot Biblia baptistă pentru care iau valută." Vezi dialogul detaliat în Lidia Stăniloaie Ionescu, *Lumina faptei din lumina cuvântului*, (București: Humanitas, 2010), p. 330.

[11] Vezi www.catholica.ro/2013/06/17/lansarea-si-distribuirea-primei-traduceri-romano-catolice-a-bibliei-in-limba-romana/

[12] Biblia a fost împărțită în capitole în anul 1205, iar în versete în anul 1571. Împărțirea s-a păstrat, cu anumite excepții. În anumite Biblii, Psalmul 9 are 38 de versete, în altele este împărțit în Psalmul 9 (primele 20 de versete) și Psalmul 10 (versetele 20-38). Numerotarea diferă cu o unitate până la Psalmul 146/147, când redevine identică. Numărul total este identic, de 150. În unele versiuni există și 151, dar acesta este marcat prin titlul „psalmul necanonic 151".

[13] Cărțile necanonice, sau apocrife, nu au fost niciodată considerate sfinte de către evrei, iar Iisus și apostolii Săi nu le-au amintit nici măcar o dată. Ortodocșii le consideră necanonice, ele fiind bune de citit, fără aceeași valoare ca restul Bibliei. Catolicii le numesc *deuterocanonice*, diferite de cele canonice (din primul canon).

[14] Vezi articolul „Iunie 1966: Vizita patriarhului Justinian Marina în Anglia”, *Ziarul Lumina*, www.ziarulluminaro.

[15] „Cum a făcut România din Bibliile primite de la americani hârtie igienică: Pe unele role găseai fragmente de versete biblice”, *Adevărul*, 18 aprilie 2015, www.adevarul.ro.

[16] „Ceaușescu garanta împrumuturile externe cu carte: Codex Aureus”, *HotNews*, 20 aprilie 2006, www.hotnews.ro.

[17] Manuscrisul Codex Aureus poate fi vizualizat online la www.bibnat.ro/expozitie-virtuala/Codex-Aureus-c1-ro.htm.

[18] Vezi nota 22.

[19] Vezi Matei 1, 22; 2, 15; 2, 23; 26, 54; Luca 4, 21; Ioan 13, 18; 17, 12; 19, 24; 19, 28; 19, 36; vezi și Faptele apostolilor 1, 16; Ioan 20, 9; Marcu 15, 28; 1 Corinteni 15, 3.4.

[20] Informațiile din această secțiune se bazează pe Josh McDowell, *Mărturii care cer un verdict,* (San Bernardino: Here's Life Publishers, 1972), capitolul 4 „Autenticitatea Bibliei”.

[21] John Garstang, *The Foundations of Bible History*, (New York: R.R. Smith, Inc., 1931), p. 146.

[22] Între cele 332 de profeții despre Hristos împlinite întocmai amintim: locul nașterii (Mica 5, 2) nașterea dintr-o fecioară (Isaia 7, 14), minunile (Isaia 35, 5.6), respingerea Sa (Psalmii 68, 8, Zaharia 13, 7), vinderea pe treizeci de arginți (Zaharia 11, 12), biciuirea (Isaia 50, 6), execuția (Isaia 53, 8) prin crucificare și împărțirea hainelor Sale de soldați (Psalmii 21, 16).

[23] Numărul de limbi în care a fost tradusă Biblia: www.christianity.stackexchange.com/questions/8490/into-how-many-languages-has-the-bible-been-translated; numărul de Biblii tipărite: www.statisticbrain.com/bibles-printed/.

[24] De pildă, în anul 167 î.Hr., Antioh Epifanul a ordonat arderea oricărei copii a Legii, precum și executarea tuturor posesorilor ei. În anul 308 d.Hr., împăratul roman Dioclețian a poruncit arderea oricărei copii a Bibliei.

[25] Spre exemplu, călugărul Konias se lăuda cu arderea a peste 60 000 de cărți ale protestanților cehi, dintre care cele mai multe erau Biblii. Vezi Frances Gregor, *The Story of Bohemia* (London: Forgotten Books, 2013), ed. el.

[26] Gala Galaction, *Ziua Domnului - pagini creştine* (Bucureşti: 1958), p. 321.

[27] „2008 – Anul Mina Minovici”, *Jurnalul Național*, 22 ianuarie 2008, www.jurnalul.ro.

[28] Circa 5 500 de ani înainte de Hristos (la creștini) sau 4000 ani de la facerea lumii (la evrei).

[29] Ștefan cel Mare are scris pe lespedea mormântului său că „s-a mutat la veşnicele lăcaşuri în anul 7 000” de la facerea lumii. Vezi www.putna.ro/Mormant-Stefan-s3-ss6-c1-cc4.php.

[30] Facerea 1, 26 (om după asemănarea *Noastră*); Tatăl și Sfântul Duh (1, 1.2), Iisus (Ioan 1, 3).

[31] Comentariul la vers. 12-14 în *Biblia* (versiunea Bartolomeu Anania) spune același lucru.

[32] Vezi articolul „Editor de revistă, cu viața strânsă în pumn”, *Evenimentul zilei*, 12 februarie 2010, www.evz.ro.

[33] Enoh era a șaptea generație de la Adam. Fiul său, Matusalem, a fost cel mai longeviv om.

[34] Cercetările asupra sanctuarului și a simbolurilor sale au dat naștere unor mișcări sau redeșteptări religioase puternice în secolul al XIX-lea, prin decodificarea unor profeţii din Daniel.

[35] De exemplu zeiței Aștarte, al cărei cult includea ritualuri de fertilitate și prostituție sacră.

[36] „Fericirea și satisfacția românilor în prezent, comparativ cu perioada de dinainte de 1989”, *Jurnalul Național*, 29 octombrie 2009, www.jurnalul.ro.

[37] Cuvintele lui Iisus, cu care a rezistat ispitei de a preface pietrele în pâini, pentru a-Și astâmpăra foamea provocată de cele 40 de zile de post (Matei 4, 4 și Luca 4, 4).

[38] Ioan Zăgrean, *Morala creștină, manual pentru seminarele teologice*, (București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, 1985), p. 34.

[39] Alte texte biblice, care confirmă faptul că nimeni nu L-a văzut pe Dumnezeu: Ieșirea 19, 21; 33, 20; Judecătorii 6, 22; 13, 22; Isaia 6, 5; 1 Timotei 6, 16; 1 Ioan 4, 12.

[40] Noul Cod Civil, art. 73, al. 1, 2 (actualizat în 2015, vezi www.legeaz.net/noul-cod-civil).

[41] A. P. Lopuhin, *Istoria Biblică, Vechiul Testament*, traducere de Patriarhul Nicodim (București: Tipografia cărților bisericești, 1944), tomul al doilea, ediție ilustrată, p. 145.

[42] Philippe Malaurie, *Antologia gândirii juridice*, (București: Humanitas, 1996), p. 15.

[43] **Cele Zece Porunci înainte de evrei (din Facerea). Poruncile I și a II-a.** Patriarhul Iacov a poruncit familiei sale să renunțe la „dumnezeii cei străini” în favoarea lui Dumnezeu, Cel care-i purtase de grijă în viață (Facerea 35, 2-4). **Porunca a III-a.** Când patriarhul Avraam a căutat o soție pentru fiul său, Isaac, l-a trimis pe slujitorul său cu această misiune și l-a legat cu jurământ în

Numele Domnului (24, 3). **Porunca a IV-a.** Din primele pagini Biblia spune că Dumnezeu „a binecuvântat ziua a șaptea și a sfințit-o” (2, 2.3). **Porunca a V-a.** Unul dintre fiii patriarhului Noe și-a dezonorat tatăl și a fost pedepsit (9, 22.25). **Porunca a VI-a** apare și ea, încă de la începutul lumii, atunci când Cain a fost pedepsit pentru uciderea lui Abel (Facerea 4). Relațiile sexuale ilegitime incriminate de **porunca a VII-a** se regăsesc de nenumărate ori: homosexualitate (Facerea 19), violuri (34), incesturi (35). În schimb, Iosif a rezistat ispitei sexuale (39). Rahela a furat idolii tatălui ei (31), iar frații lui Iosif au fost acuzați de furt (44), lucruri interzise de **porunca a VIII-a**. Mărturia mincinoasă din **porunca a IX-a** apare chiar în dreptul unor patriarhi: Avraam a mințit (20), Isaac a înșelat (26); Iacov și-a păcălit tatăl (27). Primul mărturisitor strâmb a fost chiar șarpele (3), care a ispitit-o pe Eva să poftească fructul oprit, încălcând **porunca a X-a**.

[44] ***, *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, (Craiova: Editura centrului mitropolitan al Olteniei, 1952), p. 354.

[45] Poate cele mai des folosite texte sunt Efeseni 2, 14.15 și Coloseni 2, 14. Aici e vorba de un zapis al datoriei noastre, nu de poruncile în sine. Când vorbește despre desființarea unor legi vechi (ex. circumcizia), apostolul Pavel este atent să clarifice: „tăierea împrejur nu este nimic; și netăierea împrejur nu este nimic, ci paza poruncilor lui Dumnezeu” (1 Corinteni 7, 19).

[46] Dr. Orest Trangul, *Morala creștină ortodoxă*, (Vatra Dornei: Editura Tipografiei Școala Română, 1925), pp. 8,9.

[47] Între regulile ceremoniale putem aminti: activitatea preoților (jertfe, veșminte, tămâie, cădelnițe), sărbătorile de peste an, necurățiile date de atingerea unor lucruri și cadavre sau de diferite boli ori scurgeri (Leviticul 11–15).

[48] Vladimir Guettee, *Expunerea Doctrinei Bisericii Creștine Ortodoxe*, (București: Tipografia cărților bisericești, 1901), pp. 39–40.

[49] Cele Zece Porunci au fost scrise pe piatră (Ieșirea 31, 18), au fost așezate în chivotul legământului, în locul cel mai sfânt (3 Regi 8, 9). Prin contrast, toate celelalte legi au fost scrise de Moise pe un sul de carte, un pergament, și așezate lângă chivot (Deuteronomul 31, 26).

[50] Și apostolul Pavel întreabă retoric: „desființăm deci noi Legea prin credință? Nicidecum. Dimpotrivă, întărim Legea” (Romani 3, 31).

[51] Vezi o analiză interesantă a credinței și practicii religioase la români în articolul „Românii fentează cele zece porunci”, *Cotidianul*, www.cotidianul.ro, 23 mai 2007.

[52] Pr. Claudiu Dumea, „Decalogul”, www.profamilia.ro.

[53] Adi Dohotaru, „Pata Rât. Sau cum au ajuns ecologiștii de nevoie mizeria orașului lor”, *Think Outside the Box*, 16 martie 2013, www.totb.ro.

[54] Viktor E. Frankl, *Omul în căutarea sensului vieții*, (București: Meteor Press, 2009), p. 33.

[55] Vasile Militaru, *Psaltirea în versuri* (Psalmii 52:2-4), (București: Semne, 2008), p. 118.

[56] Anton-Maria Del Chiaro Florentino, *Revoluțiile Valahiei*, (București: Basilica, 2012), p. 12.

[57] Arhim. Simeon Kraiopoulos, *Adame, unde ești?*, (București: Bizantina, 2008), p. 47.

[58] Totuși „n-a fost încă nimeni ca Ahab, care să se încumete a săvârşi fapte urâte" (3 Regi 21, 25). În Noul Testament, apostolul Pavel, se vedea cel dintâi dintre păcătoși (1 Timotei 1, 15).

[59] Nicolae Steinhardt, *Dăruind vei dobândi*, www.nicolaesteinhardt.wordpress.com.

[60] Dumitru Stăniloaie, *Trăirea lui Dumnezeu în ortodoxie*, ediția a III-a, (Cluj Napoca: Dacia XXI, 2010), p. 66.

[61] Dumitru Stăniloaie, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, ediția a III-a, (București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2003), vol. III, p. 140.

[62] *Ibidem*, p. 7.

[63] ***, *Viața și opera lui Grigorescu*, (București: Adevărul Holding, 2009), p. 7.

[64] Vezi și Matei 9, 22; 13, 58; Marcu 10, 52; Luca 7, 50; 17, 19.

[65] Steinhardt, *Dăruind*.

[66] Citat în Stăniloaie, *Trăirea*, p. 134.

[67] Kraiopoulos, *op. cit.*, p. 65.

[68] Arhim. Teofil Părăian, *Bucuriile credinței*, (Craiova: Mitropolia Olteniei, 2006), p. 234.

[69] Arhim. Ilie Cleopa, *Călăuza în credința ortodoxă* (Galați: Editura Episcopiei Dunării de Jos, 1991), p. 155.

[70] Steinhardt, *Dăruind vei dobândi*.

[71] Stăniloaie, *Trăirea*, p. 129.

[72] https://nicolaesteinhardt.wordpress.com/viata/.

[73] Cuvintele monahului de la Rohia: „Mă nasc din nou, din apă viermănoasă și din duh rapid.", Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, (Cluj Napoca: Editura Dacia, 1991), p. 85.

[74] Henry F. Brown, *Baptism Through the Centuries*, (Nampa: Pacific Press Publishing Association, 1965), p. 45.

[75] Earle E. Cairns, *Creștinismul de-a lungul secolelor*, (Oradea: Cartea Creștină, 1997), p. 113.

[76] Wolfred Nelson Cote, *The Archeology of Baptism*, (Londra: Yates and Alexander, 1876), p. 153. La Biserica Sfânta Sofia, din Constantinopol, se găsea unul din cele mai mari baptisterii, în care puteau fi botezate simultan 300 de persoane.

[77] Brown, *op. cit.*, p. 77.

[78] Cote, *op.cit.*, pp. 36–45, 152–153.

[79] Lângă cetatea Durostorum, azi Dârstor (în nordul Bulgariei).

[80] Georgios Kedrenos, *Compendiu de istorii*, citat în Alexandru Elian, Nicolae Șerban Tanașoca, *Izvoarele Istoriei României*, vol. III. Scriitori bizantini (sec. XI–XIV), (București: Editura Academiei RSR, 1975), p. 153.

[81] Revista *Pontica*, numărul XLV, 2012, Constanța, p.p. 569–570. Alte baptisterii: Callatis (Mangalia), Histria, Axiopolis (lângă Cernavodă), Argamum (Capul Dolojman, com. Jurilovca), Ibida (Slava Rusă) – secolele V–VI.

[82] Dumitru Stăniloaie, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, ediția a II-a, (București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1997), vol. III, p. 29.

[83] Dr. Petru Blaj, *Creștinismul părinților noștri*, (București: Casa de Editură Viață și Sănătate, 2008), pp. 121–122.

[84] H. Newman, *A Manual of Church History*, (Philadelphia: The American Baptist Publication Society, 1904), vol. I, pp. 560–597.

[85] Christopher Marsh, *Religion and the State in Russia and China – Suppression, Survival and Revival*, (New York: The Continuum International Publishing Group, 2011), p. 50. Vezi și www.crestinortodox.ro/sfinti/sfantul-vladimir-120233.html.

[86] Peter Hoover, Serghei V. Petrov, *The Russians Secret: What Christians Today Would Survive Persecution?*, (Pennsylvania: Benchmark Press,1999), cap. 3 – ed. el.

[87] Toma de Aquino, *SummaTheologiae*, 3a. 66. 7.

[88] Cairns, *op. cit.*, p. 298.

[89] Committee on Faith and Order of the World Council of Churches, declarația *Baptism, Eucharist and Ministry*, pp. 2-7. Într-o manieră ecumenică, fără a sublinia vreo deosebire între practici, se recomandă ca la un serviciu de botez: să se predice despre botez, să se invoce Duhul Sfânt, să se renunțe la rău, să se mărturisească credința, să se folosească apa.

[90] Spre exemplu, Psalmii 51, 5; Romani 5, 18; 1 Corinteni 15, 22.

[91] Corneliu este primul convertit dintre neamuri; Lidia este unica femeie din Biblie despre care se menționează explicit că s-a botezat, Crisp este singurul fruntaș de sinagogă despre care Biblia menționează că s-a botezat.

[92] Mihaela Adriana Pătrașcu, „10 lucruri de știut despre cea mai folosită armă din istorie, Kalașnikov", *Historia*, 10 martie 2011, www.historia.ro.

[93] Denis Telmanov, „Înainte de moarte, Kalașnikov a scris o scrisoare de pocăință patriarhului", *Izvestia*, 13 ianuarie 2014, http://izvestia.ru/news/563827.

[94] Animalele au apărut din pământ, la cuvântul Domnului. Dar chipul Domnului a fost pus *numai* în ființa vie, nu în fenomene, lucruri, animale sau alte elemente ale materiei.

[95] Vezi experiența lui Manoe (sau Manoah, tatăl lui Samson): „de bună seamă avem să murim, căci am văzut pe Dumnezeu!" (Judecătorii 13, 22); vezi exclamația profetului Isaia la vederea măreției Domnului: „Vai mie, că sunt pierdut! Sunt om cu buze spurcate şi locuiesc în mijlocul unui popor cu buze necurate. Şi pe Domnul Savaot L-am văzut cu ochii mei!" (Isaia 6, 5).

[96] De sute de ani, românii au știut să nu se închine la „chip cioplit" sau „asemănare". Aceleași cuvinte se regăsesc chiar în versiunea Cantacuzino, de la 1688. Azi, traducerile moderne precum Septuaginta (Polirom, 2004) ne vorbesc în termeni moderni despre interdicția de a ne face vreun „idol" sau vreo „înfățișare".

[97] Nu era o problemă de memorie, ci de voită confuzie: „cu omul acesta, cu Moise, care ne-a scos din ţara Egiptului, nu ştim ce s-a întâmplat" (Ieșirea 32, 23). Aveau nevoie să slujească unui chip „care să meargă înaintea [lor]" (32, 1) Aici sunt etapele idolatriei: după ce faci un idol, te închini înaintea lui și apoi îi slujești, spunând că e ceva supranatural: „a ieşit acest viţel" din aurul aruncat în foc (32, 24).

[98] În vremurile biblice, păgânii și uneori chiar evreii rătăciți se închinau la o femeie sau femeie-mamă (Isis la egipteni, Inanna la sumerieni, Astarte/Ișstar la vecinii lui Israel sau Crăiasa cerului la evrei (vezi 4 Regi 23, 4.5; 3 Regi 16, 33; 4 Regi 17:10; Ieremia 44, 17; Ieremia 44, 19.) În Noul Testament cazul cel mai cunoscut este cel al efesenilor, cunoscut fiind că Efesul era cetatea care susținea că este păzitoarea chipului zeiței Diana căzut din cer (Faptele apostolilor 19, 27-35).

[99] Semnalăm totuși prezența unor heruvimi, cu rol decorativ, brodați în pânza de in (covoare și perdea, Ieșirea 26). În locul cel mai sacru, existau două statuete din aur, doi îngeri care ilustrau

adunarea cerească din jurul tronului divin. Aici avea acces doar o singură persoană (marele preot, vârful elitei spirituale evreiești), odată pe an. În templul lui Solomon, pe ușile de lemn erau sculptate chipuri de heruvimi, alături de ornamente din flori și palmieri. Randall Price, *Rose Guide to the Temple*, (Torrance: Bristol Works, 2012), p. 86.

[100] Petre Semen, *Icoana în Biblie*, (Iași: Editura Fides, 1998), p. 30.

[101] Ioan Damaschin, considerat ultimul părinte bisericesc, spunea că Fiul este icoana Tatălui.

[102] Egon Sendler, *Icoana , imaginea nevăzutului, elemente de teologie, estetică şi tehnică*, (București: Editura Sophia, 2005), p. 16.

[103] Anotimpurile devin simbol al Învierii; grădina, finicul, porumbelul sunt pentru ochii creștini paradisul ceresc; corabia, odinioară semn al prosperității și traiului fericit, semnifică acum Biserica; intrarea corabiei în port (moartea) devine pacea veşnică; Amor şi Psyche, altădată simboluri erotice, vor reprezenta dorul sufletului după absolut şi iubirea lui Dumnezeu, Hermes se transformă în Bunul Păstor, Endimimion adormit devine Iona, etc.

[104] Canonul 82: „orânduim ca de acum înainte Hristos Dumnezeul nostru, Mielul care a ridicat păcatul lumii, să fie înfăţişat (reprezentat) şi în icoane după chipul Său cel omenesc în locul vechiului miel ...". ftp://ftp.logos.md/Biblioteca/_Colectie_RO/Canoanele_Bisericii_Ortodoxe/2-Ecumenice/Canoane_V-VI_ec.pdf, iulie 2015. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, (Sibiu, 1992), p. 151. Nicodim Milaş, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoţite de comentarii*, vol. I, (Arad, 1931), p. 462.

[105] Egon Sendler, *op. cit.*, p. 19

[106] Edward Gibbon (1737–1791) crede ca primele icoane au apărut nu mai devreme de începutul secolului al IV-lea.

[107] Stelian Brezeanu, *O istorie a Imperiului Bizantin*, (București: Albatros, 1981).

[108] Leonid Uspensky, *Teologia icoanei în Biserica Ortodoxă,* (București: Anastasia, 1994), p. 15, sublinierile ne aparțin.

[109] Louis René Brehier, *L'Art Chretien*, (Paris, 1928), pp. 13-16, apud Leonid Uspensky, *op. cit.*, pp. 16-17.

[110] Cititorul poate observa că aceste zone erau regiunile cele mai îndepărtate față de centrul creștinismului (Constantinopol, Roma), ca o dovadă că acolo, puritatea creștinismului timpuriu a rămas neschimbată.

[111] Charles Diehl, *Marile probleme ale istoriei bizantine*, *Figuri bizantine*, (Editura pentru literatură, 1969).

[112] Vezi articole precum „Micul catehism: Sfinților aducem venerare, iar lui Dumnezeu adorare", *Ziarul Lumina*, 21 septembrie 2009, www.ziarullumina.ro.

[113] Comparați icoana Mântuitorului de la Sinai cu icoana lui Iisus pictată de Rubliov, cu mozaicul de la Ravena din biserica Sfântului Apolinarie, cu Pantocratorul de la Daphne sau cu Pantocratorul Mănăstirii Panaghia Parigoritissa. Nu este vorba doar de trăsături ale chipului, ci și de expresia privirii, care pare condiționată cultural în funcție de epocă sau ethosul local. Vezi http://iconos.verboencarnado.net/meditacion-con-el-icono-del-monasterio-del-sinai/, https://www.pinterest.com/prenume/mozaic/, http://www.crestinortodox.ro/biserica-lume/manastirea-panaghia-parigoritissa-127039.html, http://www.crestinortodox.ro/biserica-lume/manastirea-panaghia-parigoritissa-127039.html.

[114] Icoana Paternitate (în care Dumnezeu-Tatăl apare ca bătrân, cu Fiul Său, Hristos, în poală și Sfântul Duh ca un porumbel) s-a răspândit în lumea ortodoxă mai ales începând cu secolul al XVII-lea. În Rusia a fost interzisă de Marele Sinod de la Moscova (1666/7): „să înceteze orice vanitate a pretinsei înțelepciuni de a picta fiecare după fantezia sa, fără a avea vreo referință autentică, adică de a-l zugrăvi în diferite chipuri pe Domnul Savaot […]. Hotărâm ca de acum înainte chipul Domnului să nu fie pictat în reprezentările cele absurde și nepotrivnice pentru că nimeni nu L-a văzut niciodată în trup.” http://www.crestinortodox.ro/religie/icoana-eretica-120447.html.

[115] După tehnica basoreliefului, multe icoane din țara noastră sunt ferecate în argint, având chipurile Maicii și Pruncului necioplite în lemn argintat, ci doar pictate. Se încearcă astfel diferențierea între chipul cioplit și cel pictat, în încercarea de a nu face chip cioplit.

[116] http://www.pemptousia.ro/2013/02/cuviosul-atanasie-din-paros-şE2ş80şA0-1813-despre-troparul-ceasului-iii-in-epicleza-euharistica/, februarie 2013.

[117] Vezi Homer, Hipocrate, Platon, Thales, Sofocle; Plutarh, Aristotel, Solon, Pitagora (imagini inclusiv de la Athos pe http://www.johnsanidopoulos.com/2011/03/byzantine-frescoes-of-ancient.html sau pe http://full-of-grace-and-truth.blogspot.ro/2011/09/greek-philosophers-foreshadowing-christ.html). În România îl avem pe Nietzsche sau Platon, în dialog, pictați de Arsenie Boca (la Biserica Drăgănescu, vezi „Profeția pictată a părintelui Arsenie Boca”, *Formula As*, nr. 876, 2009, www.formula-as.ro), șirul filosofilor antici în Bucovina (Sucevița, Voroneț, Moldovița), iar în Oltenia există biserici unde sunt pictați filosofi și/sau sibile (Târgu Jiu -Biserica Sf. Voievozi Mihail și Gavril, Târgu Cărbunești (GJ), Păuşeşti-Maglaşi Coastă, Genuneni Frâncești (VL) Jirov Corcova (MH) (vezi http://www.crestinortodox.ro/biserici-manastiri/biserica-secaturi-120225.html și http://cimec.ro/Monumente/LacaseCultPictExt/RO/Documente/PrezentareGenerala5.htm).

[118] Biserica din Petrești (Sebeș) are pe pereți zugrăviți și actori ai unei ordinii mondiale care a îngenuncheat comunismul: Bush, Gorbaciov și Papa Ioan Paul al II-lea (http://alba24.ro/foto-biserica-ortodoxa-din-petresti-unul-dintre-cele-mai-neobisnuite-lacasuri-de-cult-din-transilvania-ce-atrage-atentia-vizitatorilor-335716.html).

[119] O galerie foto superbă de la Voila pe http://costingxg.blogspot.ro/2013/05/biserica-spitalului-de-psihiatrie-voila.html.

[120] „Cel mai longeviv om din lume a fost român: Maștei din Osoi”, *Formula AS*, nr. 1068, 2013, www.formula-as.ro.

[121] Fotografia sa, dar și copia certificatului de deces sunt disponibile pe www.adevărul.ro, în cadrul articolului „Povestea uluitoare a lui Maftei Pop, românul care deţine recordul de longevitate: a trăit un secol şi jumătate”, *Adevărul*, 29 martie 2015.

[122] „La 140 de ani, cu gâtul gol, umbla drept. Românul care a murit la 148 de ani descris în jurnalul său de Ana Aslan”, *Jurnalul Național*, 11 octombrie 2013, www.jurnalul.ro.

[123] Matusalem a fost patriarhul în dreptul căruia Biblia notează cea mai mare vârstă dintre toți muritorii, 969 de ani (Facerea 5, 27).

[124] Date oferite de „Health of a Glance”, unul dintre cele mai prestigioase studii europene din domeniul sănătății „Cum a (in)evoluat starea de sănătate a românilor în ultimii ani”, Vlad Mixich, Constantin Barbu, *HotNews*, 14 ianuarie 2013, www.hotnews.ro.

[125] Studiul a fost realizat de compania de cercetare GFK în septembrie 2014 și este disponibil online pe www.edenred.ro, „Studiu Edenred: obiceiurile alimentare ale angajaților români”.

[126] În Vechiul Testament este descurajat consumul băuturilor alcoolice, fiind înfierată beția, indiferent de rangul omului: „Un ocărâtor este vinul, un zurbagiu băutura îmbătătoare și oricine se lasă ademenit nu este înțelept” (Pilde 20, 1 sau Isaia 28, 7); „nu se cuvine regilor să bea vin și conducătorilor băuturi îmbătătoare, ca nu cumva bând să uite legea și să judece strâmb” (Pilde 31, 4.5). La fel în Noul Testament: „Se cuvine dar, ca episcopul să fie fără de prihană, […] nebețiv (1 Timotei 3, 2-3), „nici lacomii, nici beţivii, […] nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu (1 Corinteni 6, 10). Probabil cel mai cutremurător eveniment a fost moartea unor preoți beți în templu. De atunci, porunca pentru preoți a fost clară „Vin şi sicheră [cidru, rachiu] să nu beţi, nici tu, nici fiii tăi, când intraţi în cortul adunării sau vă apropiaţi de jertfelnic, ca să nu muriţi. Acesta este aşezământ veşnic în neamul vostru” (Leviticul 10, 9).

[127] Mana era un aliment unic și necunoscut până atunci israeliților (numele s-ar traduce cu: „ce-i asta?”). Se strângea în fiecare dimineață cu excepția zilei de odihnă, avea aspectul unor „bobițe de gheață” și după preparare în formă de turte avea gust dulceag. A fost alimentul de bază al evreilor timp de 40 ani în pustie (Ieșirea 16, 14-19).

[128] Vezi expresia poetică a apostolului Pavel din Faptele apostolilor 17, 28.29.

[129] Apostolul Pavel scrie: „Căci mulți [...] se poartă ca dușmani ai crucii lui Hristos. Sfârșitul acestora este pieirea. Pântecele este dumnezeul lor” (Filipeni 3, 19). Vezi și sfatul Mântuitorului: „să nu se îngreuieze inimile voastre de mâncare și de băutură” (Luca 21, 34).

[130] Leviticul 11, 11.13.

[131] De exemplu: vaca, oaia, capra, căprioara; dar nu și iepurele, porcul, cămila, calul, măgarul.

[132] De exemplu: cucuveaua, struțul, pupăza, cioara.

[133] Astăzi, miliarde de oameni nu consumă carnea de porc (musulmanii și evreii, unii creștini, între care 50 milioane de ortodocși copți și etiopieni). În Antichitate, porcul era un simbol al întunericului, la egipteni. La daci, porcul era sacrificat pentru Zeul Întunericului, la sfârșit de decembrie (Crăciunul de mai târziu), ca să ajute la renașterea Soarelui. Se fereau de porc asirienii, babilonienii și fenicienii; în Asia era un simbol al ignoranței la budiști, în timp ce confucianiștii știau că „un domn nu mănâncă carne de porc sau de câine" (*Cartea Riturilor*). Vezi și: „Ignatul la români. Ritualul sacrificării porcului în preajma sărbătorilor Crăciunului", *Realitatea TV*, 20 decembrie 2013, www.realitatea.net; un articol cu resurse de orientare musulmană: „Great Facts on Pork", www.themodernreligion.com/misc/hh/porck.html; sau „Creșterea animalelor și vânătoarea în Egiptul antic", Voicu Hetel, www.hetel.ro, ori „Set", Ancient Egypt Online, www.ancientegyptonline.co.uk.

[134] Informația face parte din „mitologia urbană". Totuși inspectorii ANSVSA explică în presă diferenţa dintre un miel şi un câine; vezi „Preşedintele ANSVSA recomandă consumatorilor să cumpere miei numai din zonele autorizate: Nu există posibilitatea ca mielul să fie substituit cu carnea de câine", pe *Mediafax*, 2 aprilie 2014, www.mediafax.ro Vezi articolul „Sfaturi pentru a nu găti câine în loc de miel, de Paște", *Cuget liber*, 23 aprilie 2013, www.cugetliber.ro.

[135] Recunoaștem un trend actual, în care oamenii caută alimente eco, vegetariene, vegane, raw-food, hrana vie și altele, din motive de sănătate, de protecție a animalelor etc.

[136] Prin comparație, avem parte de dezbateri aprinse pe marginea altor subiecte precum tăierea împrejur. Dacă apostolii ar fi mâncat mâncare necurată, cu siguranță că evreii scrupuloși le-ar fi adus imediat acuzații.

[137] Posturile impun o abstinență de la alimentele de proveniență animală – brânză, lapte, ouă, carne. Ele sunt considerate plăcute, „cu dulce", în comparație cu verdețuri (amare). De sărbători și la evrei se mânca cu carne (aceasta fiind un lux, nu hrana de zi cu zi).

[138] Evanghelistul Marcu amintește de acești evrei care țineau „datina bătrânilor", spunând că „alte multe sunt pe care au primit să le țină: spălarea paharelor și a urcioarelor și a vaselor de aramă și a paturilor" (7, 3.4).

[139] Parcă regăsim cuvintele lui Pavel: „Dacă noi sau un înger din cer v-ar vesti altă Evanghelie decât aceea pe care v-am vestit-o, să fie anatema!" (Galateni 1, 8).

[140] După cum în mintea lui Petru, animalele curate din fața de pânză deveniseră necurate prin îngrămădirea lângă lighioanele spurcate, tot la fel, apostolul ezita să viziteze neamurile, de teamă să nu se pângărească prin atingerea de ei. Până atunci, creștinii evrei nu aveau contacte cu neevreii. Apostolul a fost aprobat de Dumnezeu, dar mustrat de oameni (Faptele apostolilor 11, 2.3).

[141] Vezi situația unei familii mixte, pentru care apostolul Pavel clarifică lucrurile: „Căci bărbatul necredincios se sfințește prin femeia credincioasă şi femeia necredincioasă se sfințește prin bărbatul credincios. Altminterelea, copiii voştri ar fi necuraţi, dar acum ei sunt sfinţi" (1 Corinteni 7, 14).

[142] Dr. Colin Campbell, *Studiul China*, (Rm. Vâlcea: Casa de Editură Advent, 2008), p. 257.

[143] Pângărirea de care s-a ferit Daniel are ecouri și în țara noastră. Pe 12 aprilie este sărbătorit Sava Gotul (n. 334), din zona Buzăului. El a refuzat să mănânce carnea jertfită idolilor spunând că: „Această hrană este necurată și păgână la fel ca și Atanaric însuși care a trimis-o.” Această replică l-a deranjat atât de tare pe împărat, încât a poruncit să îi fie legat un lemn de gât și să fie înecat în râu. A murit înecat, dar nepângărit cu mâncarea idolilor.

[144] Deși a fost poreclit „mâncăcios și băutor de vin” (Matei 11:19), Iisus a dovedit pe cruce că nu dorea să se intoxice cu o băutură anesteziantă. Din istorie, știm că evreii foloseau mai multe metode pentru a păstra mult timp strugurii sau mustul nefermentat. Conform Legii din Ieșirea 13:7, de Paști, până astăzi evreii înlătură fermentul („chametz”, www.jewfaq.org/holidaya.htm) și din aceleași motive, varietatea de alcool este redusă drastic.

[145] Dacă apostolul a zis: „Să nu vă îmbătați de vin, în care este pierzare” (Efeseni 5, 18), e de închipuit că Iisus nu le-a dat nuntașilor din Cana ceva care să-i îmbete și să-i dea pe mâna Necuratului. Din exemplul lui Iisus a știut apostolul să scrie împotriva unor fapte precum „ucideri, beții, chefuri”, afirmând clar că „cei ce fac unele ca acestea nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu” (Galateni 5, 21).

[146] ***, *Scrieri ale „călugărilor sciți” daco-români din secolul al VI-lea*, (Craiova: Editura Mitropoliei Olteniei, 2006), p. 102.

[147] Anania, Septuaginta (Polirom), 1688, Carol, I.H. Rădulescu, Blaj (sufflet viețuitor).

[148] Ideea nemuririi sufletului s-a regăsit în credințele Babilonului și ale Egiptului (piramidele), în filosofia greacă, și apoi în creștinism. Din Americi până în Orient, această idee de origine păgână rezistă şi modelează credinţele şi datinile oamenilor. Ea stă la baza spiritismului (comunicarea cu spiritele morților), sansara budiștilor (reîncarnarea sufletului), dar și a purgatoriului creștin sau a credinței într-un iad veșnic. În același timp, teoria morții ca somn fără vise a fost o alternativă prezentă chiar și la Platon, vezi *Apărarea*, 39d.

[149] Mai multe Biblii ortodoxe și catolice redau cuvântul „suflet” prin „duh” (versiunile 1688, Blaj, Carol I) sau „suflare” (Anania și Septuaginta/Polirom).

[150] Vezi Sf. Irineu de Lyon (*Contra Ereziilor*, IV,6,1) Sf. Tit de Bostra (*Contra Maniheilor*, Omiia I) Sf. Metodiu de Olimp (*Contra lui Origen*, *Despre înviere*, 1,3). „Unirea între suflet și trup e atât de deplină, că ele formează o singură fire, superioară naturii. Unirea între suflet și trup în unitatea persoanei umane e o taină deosebită” în Dumitru Stăniloaie, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, ediția a III-a, (București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2003), vol. I, p. 398.

[151] Unele versiuni ortodoxe și catolice menționate la nota 2 spun că suflarea oamenilor este o „lumină a Domnului”, conform Pilde 20, 27.

[152] Lazăr Puhalo, *Sufletul, trupul și moartea*, (Cluj Napoca: Editura Eikon, 2005), p. 38.

[153] Vezi Ioan Gură de Aur în Puhalo, *op. cit.*, p. 119.

[154] Puhalo, *op. cit.*, pp. 34, 23–24.

[155] *Ibidem*, pp. 80–81.

[156] Dumitru Stăniloaie, *Trăirea lui Dumnezeu în ortodoxie*, ediția a III-a, (Cluj Napoca: Dacia XXI, 2010), p. 222. Sf. Ciprian spunea: În sălașul celor adormiți nu mai există mărturisire și nici nu se mai poate mărturisi" (Scris. 51).

[157] Puhalo, *op. cit.*, p. 119.

[158] Termenul latin care desemnează cimitirul este *Coemeterium*, derivat din grecescul *koimeterion*, care înseamnă dormitor, loc de dormit. De aceea epitafurile conțin expresii ca acestea „odihnește robul lui Dumnezeu", „zace", „doarme somnul de veci".

[159] Ion Gheorghe Duca, *Amintiri politice*, vol. III, (Munchen: Jon Dumitru Verlag, 1982), pp. 285-292. (istoriiregasite.wordpress.com și http://www.historia.ro/exclusiv_web/portret/articol/regina-elisabeta-portret-subiectiv).

[160] Atenagora Atenianul, *Despre învierea morților*, cap. XVI, citat în Puhalo, *op. cit.,* p. 161.

[161] „Lămuriri privind calendarul creștin ortodox pe anul 2011", www.basilica.ro.

[162] „În calendarul ortodox pe 2011, săptămâna începe cu ziua de duminică", *Agerpres*, www.agerpres.ro, 29 decembrie 2010.

[163] „A șeptea di încetă Dumnezeu de a mai crea, și se odihni de toate lucrările sale, și întocmi sâmbăta, binecuvântând-o și sfințind-o pe ea, ca și nouă să ne fie di de odihnă." *Istoria biblică a Testamentului Vechiu, pentru gimnasii, lucrată după ordinațiunea onor. departament al cultului și al instrucțiunei publice*, (1852). A doua edițiune de Theodor Codrescu (Iassi: Tipo-Litografia Buciumului Român, 1882), p. 4.

[164] A. P. Lopuhin, *Istoria Biblică, Vechiul Testament*, p. 392.

[165] Evanghelistul accentuează faptul că fiind vineri (*parascheva* în greacă, adică „pregătirea"), evreii se pregăteau pentru Sabat. Lucrurile care țineau de înmormântarea neașteptată trebuiau făcute ori înainte de ziua când nu lucra nimeni (de aici criza de timp din Ioan 19, 42), ori după aceea (vezi tentativa de miruire, nefinalizată, din Marcu 16, 1).

[166] Dacă Iisus ar fi desființat sâmbăta, femeile s-ar fi conformat Cuvântului Lui, și înbălsămarea Lui ar fi fost făcută în tihnă. Totuși putem observa în cuvintele evanghelistului, scrise câteva decenii mai târziu, respectul pentru Sabat și aprecierea față de gestul femeilor.

[167] Modelul biblic de calcul al scurgerii unei zile este: „și a fost o seară și a fost o dimineață: ziua întâi" (Facerea 1, 5). Ziua se încheie la sosirea întunericului (Luca 24, 29). Același lucru apare clar în

Leviticul 23, 32. Astfel, Mielul Hristos a fost răstignit vineri, dar a sărbătorit Paștele de joi seara (Marcu 14, 15.16).

[168] Alecsandru Geanoglu–Lesviodax, *Istorie bisericească pre scurt,* (Cluj-Napoca: Editura MEGA, 2011), 516 p. Vezi aceeași exprimare la „Dumnezeiescul Iustin" în *Pidalion* (p. 26): „Că în ziua Soarelui, adică Duminica, se adună toți creștinii la Biserică (care pentru aceasta și Kiriaca (Domnești) se numea)".

[169] Vezi *Apologetica* și *Dialogul cu Trifon* (Iustin Martirul), *Epistola către magnezieni* (Ignațiu), *Epistola lui Barnaba* (atribuită lui Barnaba).

[170] *Codex Justinianus* lib. 3, tit. 12, 3; tradus în Philip Schaff, *History of the Christian Church*, (New York: Scribner, 1902), vol. 3, p. 380.

[171] Vezi teza de doctorat în istorie bisericească la Universitatea Pontificală Gregoriană de la Vatican (1974), semnată de Samuele Bacchiocchi, publicată ulterior ca volum sub titlul „From Sabbath to Sunday" [De la Sabat la Duminică]. http://www.friendsofsabbath.org/Further_Research/SDAs/sab2sun.pdf.

[172] Articolul: „Sâmbătă" în Luiza Seche, Mircea Seche, *Dicționarul de sinonime al limbii române*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, (București: Univers enciclopedic, 1999); Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul Etimologic al limbii române*, (București: Saeculum I.O., 2002).

[173] Arhiereul Calist I. Botoșăneanu, protoprezbiterul Simeon Popescu, *Istoria Bisericescă, conform programei în vigore, pentru clasa V-a de licee și clasa I-a de școla secundară de fete gradul II*, (București: Tipografia Clemența, 1903), p. 55.

[174] *Pidalion sau cârma corăbiei înțelese a Sobornicești și Apostolicești Biserici a Ortodocșilor. Adică toate Sfintele Canoane, a Sfinților Apostoli, a Sfintelor Sinoade Ecumenice, locale și a Sfinților Părinți de pe alocurea,* (Neamț: Tipografia Sfintei Mânăstiri Neamțul, 1844), p. 8.

[175] *Ibidem*, p. 78. Se menționează o singură excepție: „afară de una și singură (Sâmbăta mare)" Canon 55, p. 208.

[176] *Ibidem*, Canonul 52, p. 206. Vezi și cerința minimă de a păzi măcar sâmbăta, dacă nu se poate ține întreg postul Paștelui, cf. *Cartea V* (Despre martiri, XVIII), din *Scrierile Părinților Apostolici dimpreună cu Așezămintele și Canoanele Apostolice*, vol. II, (Chișinău: Editura Facultății de Teologie, 1928), p. 137.

[177] *Ibidem*, p. 26, motiv pentru care canonul rânduia ca „Sâmbăta și Duminica prin învoire, să nu se împreune bărbații cu femeile, ca adică să se împărtășească." Vezi și p. 83.

[178] *Ibidem*, p. 121.

[179] Denumiți astfel pentru că țineau sâmbăta ca zi de sabat. Conform *Dicționarului Webster*: „Persoană care ține Sabatul în ziua de sâmbătă, în conformitate cu porunca a patra" (www.merriam-webster.com/dictionary/sabbatarian).

[180] Geleji Katona István, *Titkok titka*, p. 271; Kohn Sámuel, *A szombatosok...*, p. 203. Citat în Ioan-Gheorghe Rotaru, *Sabatarienii în contextul vieții transilvane (sec. XVI–XIX)*, vol. I, (Cluj Napoca: Editura Risoprint, 2014), p. 557.

[181] „Cum a desăvârșit Ceaușescu prigoana creștină. Povestea secuilor sabatarieni", Marius Cosmeanu, *România liberă*, 27 iunie 2014, www.romanialibera.ro.

[182] Max Bănuș, „Răstignirea din 1961", *România liberă*, 22 aprilie 2006, www.romanialibera.ro.

[183] C. Gh. Marinescu, *Epopeea Marii Uniri*, (Galați: Porto Franco, 1993), p. 344.

[184] Bogdan Murgescu Bogdan (coord.), *Istoria României în texte*, (București: Corint, 2001), p. 282.

[185] Marinescu, *Epopeea…*, p. 347.

[186] De exemplu, Gheorghe Pop de Băsești, ca președinte al Marii Adunări Naționale, Ștefan Cicio Pop, care a deschis lucrările delegaților, Iuliu Hossu, crainic al unirii, Iuliu Maniu, președintele Consiliului Dirigent al Transilvaniei.

[187] Chiar în casa regală, Majestatea Sa era romano-catolic, regina era protestantă, iar după legea constituției, copiii trebuiau să fie ortodocși.

[188] Pentru mai multe informații accesează http://www.teoctist.info/Lucrarea.asp?id=20 Despre lipsa sărutului frățesc vezi articolul lui Adrian Patrusca din cotidianul *Ziua* (11 mai 1999), citat în http://www.teoctist.info/Articol.asp?ID=168. Despre faptul că Teoctist a fost primul prelat în papamobil vezi http://jurnalul.ro/special-jurnalul/zece-ani-de-la-vizita-istorica-a-papei-ioan-paul-al-ii-lea-in-romania-506736.html

[189] Actualul patriarh ecumenic Bartolomeu a ținut slujbă în Roma/Vatican în 1995. Papa Benedict a vizitat Constantinopolul în 2006 și a participat la slujba ortodoxă.

[190] Alături de Papa Francisc în Ierusalim, 27 mai 2014, vezi http://www.evz.ro/soc-la-istanbul-papa-cere-reunificarea-urgenta-a-bisericilor-catolica-si-ortodoxa-fara-conditii.html

[191] Este vorba de bisericile ortodoxe din Cipru, Finlanda, Japonia, Albania, Cehia, Sovacia, Polonia, Rusia, Grecia, România, Serbia, Patriarhatul Greco-Ortodox din Antiohia și tot Răsăritul, Patriarhatul Greco-Ortodox din Alexandria și toată Africa, Patriarhatul Ecumenic. Pentru detalii vezi http://www.oikoumene.org/en/church-families/orthodox-churches-eastern.

[192] http://www.britannica.com/EBchecked/topic/507284/Roman-Catholicism

[193] Conform unui document din anul 1961, http://www.vatican.va/holy_father/john_xxiii/encyclicals/documents/hf_j-xxiii_enc_15051961_mater_en.html.

[194] http://www.vatican.va/holy_father/john_xxiii/encyclicals/documents/hf_j-xxiii_enc_29061959_ad-petri_en.html : (23). 69. 70.

[195] *Pacem in terris*, 11 aprilie 1963, papa Ioan al XXIII-lea, pct. 7 și 138. www.vatican.va (Sublinierea ne aparține).

[196] *Populorum Progresio*, 1967, papa Paul al VI-lea, punctul 83. Vezi și secțiunea 13: Biserica „oferă omenirii contribuția sa distinctivă: o perspectivă globală asupra omului și a realităților umane.

[197] Mesajul pentru Ziua Mondială a Păcii din 1 ianuarie 2004, secțiunea 7, O nouă ordine internațională; http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/peace/documents/hf_jp-ii_mes_20031216_xxxvii-world-day-for-peace.html

[198] *Caritas in Veritate*, Benedict al XVI-lea, 2009, punctul 67, 57, 45. 46.

[199] Cea mai mare mulțime cunoscută în istorie (5-7 milioane) s-a strâns pentru papa, vezi http://lumea.catholica.ro/2014/05/cine-este-papa-ioan-paul-al-ii-lea-vii/

[200] http://www.newadvent.org/cathen/12783a.htm, „Rerum Novarum" 1891, considerată prima enciclică socială (http://www.ercis.ro/actualitate/viata.asp?id=20110569).

[201] *Rerum Novarum*, punctul 57. Vezi și pct. 41 și 58.

[202] http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/apost_letters/documents/hf_jp-ii_apl_05071998_dies-domini_en.html. Vezi punctul 19.

[203] Vezi punctele 65, 66, 67, 81

[204] http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_20030628_ecclesia-in-europa_en.html, punctul 82.

[205] http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/angelus/2003/documents/hf_jp-ii_ang_20030803_en.html.

[206] http://w2.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2014/july/documents/papa-francesco_20140705_molise-mondo-del-lavoro.html.

[207] 2188, 2192, 2187 *Catehismul catolic* http://www.vatican.va/archive/ccc_css/archive/catechism/p3s2c1a3.htm,

2181-Catehismul Catolic „The Sunday Eucharist is the foundation and confirmation of all Christian practice." http://www.vatican.va/archive/ENG0015/__P7O.HTM

[208] Vezi *Regulament*, secțiunea Procedura și sancțiuni, pagina 26, art. 34. Amenzile puteau fi între 500 și 10 000 lei.

[209] Ministerul Muncii, Cooperațiunii și Asigurărilor Sociale; Lege pentru reglementarea repausului duminical și al sărbătorilor legale și Regulament pentru punerea în aplicare a Legii repausului duminical și sărbătorilor legale, București, Imprimeria Statului, 1925

[210] Lege pentru reglementarea repausului duminical și al sărbătorilor legale, pagina 5, art. 7, i). Vezi de asemenea *Regulament*, pagina 20, secțiunea Derogări, art. 10, punctul 14.

[211] http://www.free-sunday.eu/en/content/landingpage

[212] http://ro.radiovaticana.va/storico/2014/01/21/bruxelles._conferin%C5%A3%C4%83_comece_%C3%AEn_ap%C4%83rarea_duminicii/rom-765900

[213] Detalii pe http://www.europeansundayalliance.eu/ și http://www.keepsundayspecial.org.uk/Web/ . Vezi și www.freesunday.eu care pretinde a fi prima inițiativă legislativă a cetățenilor UE. Vezi și http://www.ldausa.org/lda/about/

[214] Vezi articolul „Sunday", Catholic Encyclopedia, ediția online, conform http://www.newadvent.org/cathen/14335a.htm

[215] „Duminica se distinge în mod clar de sabat, după care urmează cronologic în fiecare săptămână." „'Păzește ziua sabatului, ca să o sfințești' (Deuteronomul 5, 12). ‚A șaptea zi este un sabat al odihnei solemne, sfânt Domnului.'" (Exodul 31, 15)

„Sabatul, care reprezintă sfârșitul primei creații, a fost înlocuit de Duminică, zi care amintește noua creație inaugurată de Învierea lui Iisus" „Biserica sărbătorește ziua învierii lui Cristos în a opta zi, Duminica ..." *Catehismul catolic* 2175 (http://www.vatican.va/archive/ENG0015/__P7O.HTM), 2189, 2190. 2191 (http://www.vatican.va/archive/ENG0015/__P7P.HTM) - www.vatican.va

[216] http://www.sabbathtruth.com/sabbath-history/denominational-statements-on-the-sabbath

[217] Iată textul poruncii în câteva traduceri ale Bibliei care evidențiază acest aspect:

Biblia 1688: „adu-ț aminte de ziua sîmbetei, ca să o sfințești pre ea."

Biblia 1914 Carol I: „Adu-ți aminte de ziua Sâmbetei, ca să o sfințești pre ea."

Biblia Sinodală 1921: „Adu-ți aminte de ziua sabatului, ca să o sfințești pre ea."

Biblia 1939 Galaction: „Adu-ți aminte de ziua Sâmbetei, ca să o sfințești pe ea."

Biblia Teoctist 1988: „Adu-ti aminte de ziua odihnei, ca sa o sfintesti."

Biblia Anania 2012: „Adu-ți aminte de ziua odihnei, ca s'o sfințești."

[218] „Avertismentul lui Stephen Hawking: Sfârșitul civilizației este aproape. Toți suntem vinovați", 24 februarie 2015, www.descopera.ro.

[219] „De ce este secolul XX cel mai sângeros din istoria omenirii”, *Adevărul*, 30 martie 2010, www.adevarul.ro.

[220] „Noam Chomsky descrie SUA drept principalul stat terorist, iar Europa ca fiind servitorul său”, *Mediafax*, 18 aprilie 2015, www.mediafax.ro.

[221] „Jumătate din bogăția lumii este controlată de EI – raport oficial”, *Gândul*, 15 octombrie 2014, www.gandul.info.

[222] „Foametea ia proporții mondiale”, 16 aprilie 2008, www.business.rol.ro.

[223] „Apocalipsa care se ia: holera, tifosul și gripa în istorie”, 20 mai 2014, www.historia.ro.

[224] „Avertisment OMS: Cât de curând, o banală răceală ne va putea ucide. Evoluția bacteriilor rezistente la antibiotic aduce sfârșitul medicinei moderne”, *Jurnalul Național*, 16 martie 2012, www.jurnalul.ro.

[225] „8 boli frecvente în secolul XXI”, 22 decembrie 2011, www.sanatate.bzi.ro.

[226] „Bolile cronice netransmisibile – „ucigașii secolului XXI”, *Ce se întâmplă, doctore?*, 23 noiembrie 2012, www.csid.ro.

[227] „Potrivit Organizației Mondiale a Sănătății, depresia afectează la nivel mondial aproximativ 350 de milioane de oameni”, 20 octombrie 2014, www.exploremedicinetv.ro.

[228] Despre el, *Enciclopedia Britannica* scrie: „Evenimentul a fost descris în artă și literatură timp de secole, făcând din „Marele cutremur de la Lisabona”, cum a devenit cunoscut, un punct de reper crucial în istoria Europei.” (http://www.britannica.com/EBchecked/ topic/1421131/Lisbon-earthquake-of-1755). Semnul acesta a fost interpretat ca primul într-o triadă, fiind evaluat în relație cu alte două semne cerești: fenomenul inexplicabil al zilei întunecate din 19 mai 1780 și căderea de stele din 12 noiembrie 1833, considerată cea mai spectaculoasă furtună de meteoriți din istoria înregistrată a umanității – 100 000 meteori pe oră (http://education.nationalgeographic.com/education/encyclopedia/meteor/?ar_a=1). Această serie – cutremur, întunecare de soare/înroșire de lună și cădere de stele – apare des în Scriptură (vezi Ioel 2, 31; Matei 24, 29; Faptele apostolilor 2, 20; Isaia 24, 19-23; Apocalipsa 6, 12.13).

[229] „Japanese PM: ‚Toughest’ crisis since World War II”, *CNN*, 13 martie 2011, www.cnn.com.

[230] „Top 5 Most Expensive Natural Disasters in History”, *AccuWeather.com*, 12 aprilie 2011.

[231] Nimeni nu poate spune că venirea lui Iisus a și avut loc deja (2 Tesaloniceni 2, 1–2). Pe de altă parte, nimeni nu poate spune că Iisus a venit deja a doua oară, spiritual sau în duh (1 Ioan 4, 1.2). Iisus va reveni tot în trup (Faptele apostolilor 1, 11).

[232] „The Facts and Stats on „33,000 Denominations”, www.biblicalcatholic.com/apologetics.

[233] „Nicolas Sarkozy detained for questioning over alleged corruption”, *The Guardian*, 1 iulie 2014, www.theguardian.com.

[234] „Jumătate din populația planetei va beneficia de acces la internet în propria locuință până în 2018”, *Capital*, 13 noiembrie 2014, www.capital.ro. Există, de asemenea, peste trei miliarde de utilizatori ai internetului.

[235] „Martirajul creștinilor contemporani – un fenomen în creștere”, *Doxologia*, 27 noiembrie 2014, www.doxologia.ro.

[236] Malcolm Gladwell, *The Tipping Point: How Little Things Can Make a Big Difference*, (Little, Brown and Company, 2000), ed. el.

[237] „Suntem la 3 minute de miezul nopții”, spunea în 2015 *The Bulletin of Atomic Scientists*. „Schimbările climatice nemonitorizate, modernizarea armamentului nuclear global și arsenalul nuclear supradimensionat reprezintă amenințări extraordinare și incontestabile pentru continuarea existenței omenirii. […] Liderii lumii n-au reușit să acționeze într-un timp optim sau prin măsurile necesare pentru a proteja cetățenii de o catastrofă potențială. Aceste greșeli ale clasei politice pun în pericol fiecare persoană de pe pământ.” (http:// thebulletin.org/press-release/press-release-it-now-3-minutes-midnight7950).

[238] Omenirea somnambulă se îndreaptă spre o criză energetică globală, conform articolului „US Army colonel: world is sleepwalking to a global energy crisis”, *The Guardian*, 17 ianuarie 2014, www.theguardian.com.

[239] Dispariția unor specii de animale și plante are potențialul de a duce sistemul terestru într-o stare nouă, conform articolului „Schimbările climatice şi extincţia speciilor plasează Terra într-o epocă periculoasă pentru omenire”, Mediafax, 16 ianuarie 2015, www.mediafax.ro.

[240] „Pământul se sfărâmă, pământul sare în bucăți, se clatină pământul. Pământul se mișcă încoace și încolo ca un om beţiv, se dă în sus și în jos ca un scrânciob; păcatele apasă asupra lui, ca să nu se mai scoale” (Isaia 24, 19.20). „A venit mânia Ta şi vremea celor morţi, ca să fie judecaţi [...] şi să pierzi pe cei ce prăpădesc pământul” (Apocalipsa 11, 18).

[241] Pr. prof. univ. dr. Nicolae Achimescu „Spiritismul – o formă de religiozitate ocult-ezoterică”, 17iulie 2012, www.crestinortodox.ro.

[242] Brandan Robertson, „John MacArthur attacks the Charismatic Movement at ‘Strange Fire’ Conference”, 19 octombrie 2013, www.redletterchristians.org.